

BIRUTA
SENKĒVICA

LATVIEŠU ĢIMENES ĢODI

B. Senkēviča

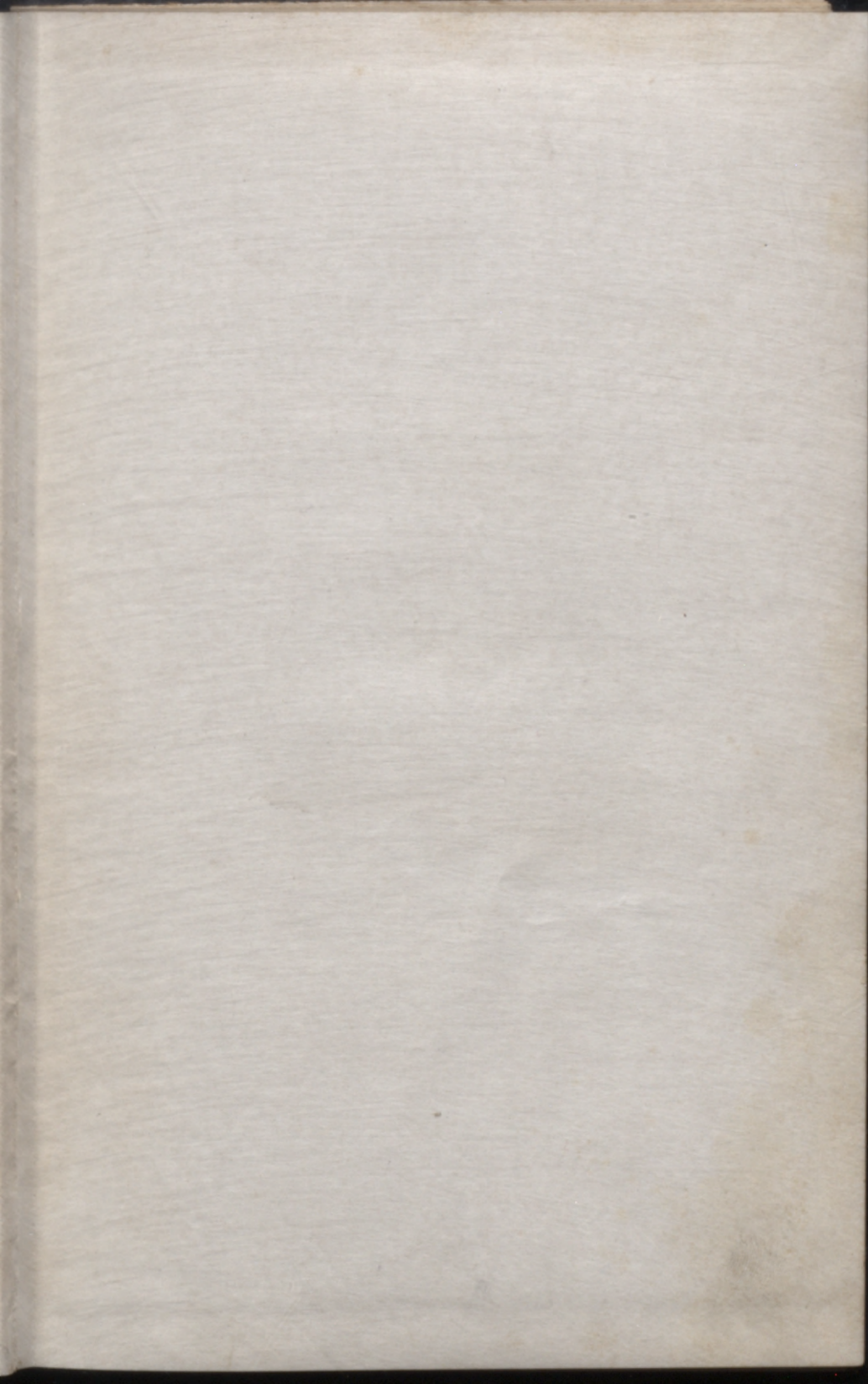
LATVIEŠU ĢIMENES ĢODI

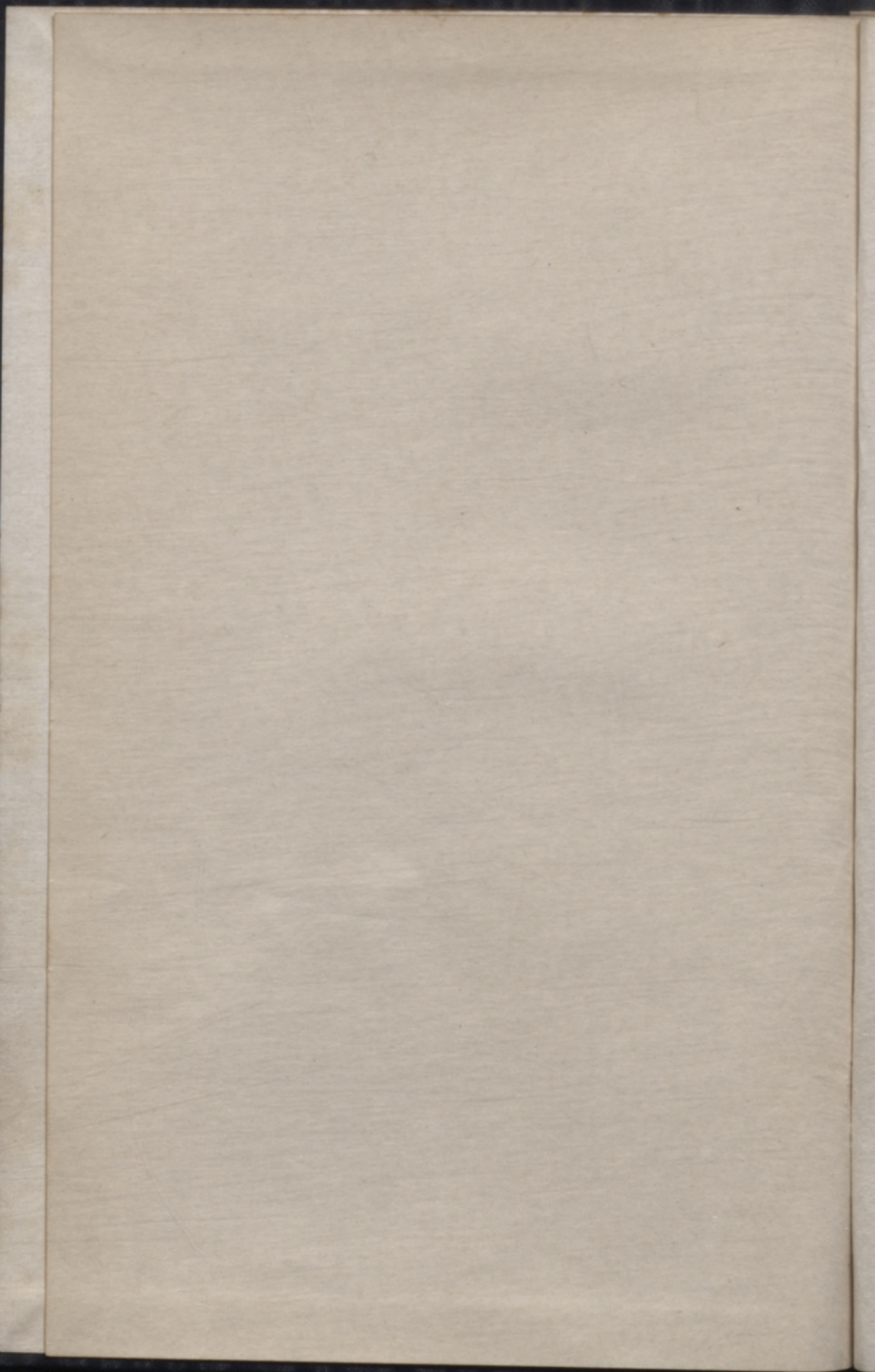

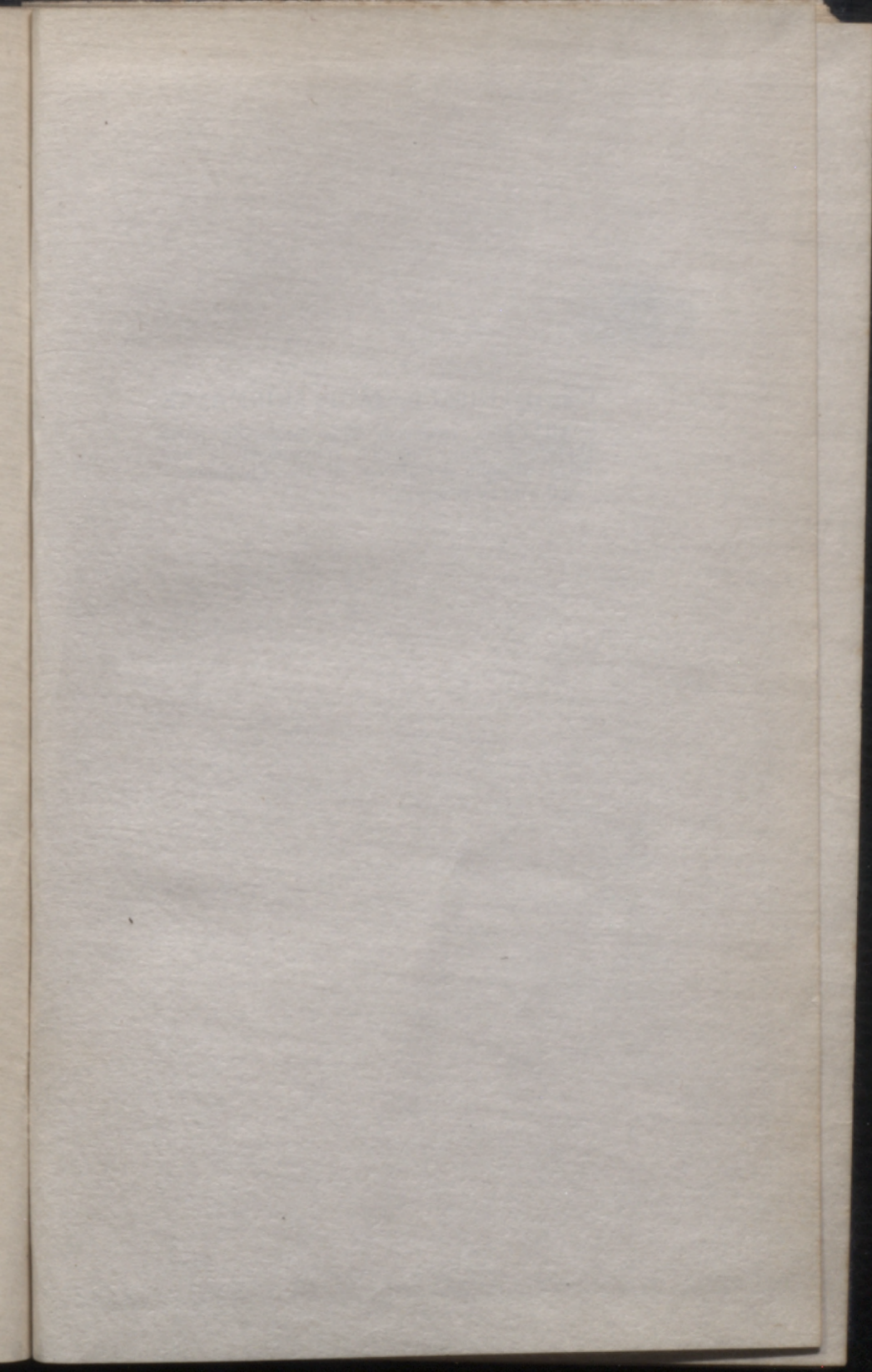
BIROTA SPĒKAVOJA

LATVIEŠU
GIMENES
GODI

7

Copyright 1957 by JĀNIS ŠĶIRMANTS

All rights reserved. This book, or parts
therefore may not be reproduced in any
form without permission of the Publisher.

All rights reserved.

Vāku zīmējis un ilustrējis
BENJĀMIŅŠ ANCĀNS

Iespiests ALFRĒDA KALNĀJA spiestuvē

711 - 719 W. Willow St. Chicago 14. Ill.

B

93-4
L 68

L

BIRUTA SENKĒVIČA

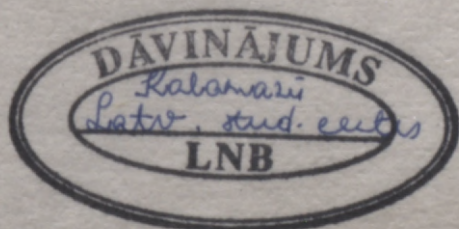
LATVIEŠU
ĢIMENES
,
GODI

GAREZERA
GRĀMATU KLĒTIS

JĀNA ŠKIRMANTA APĢĀDS

1 9 5 7

373

547

213

LATVIJAS NACIONĀLĀ
BIBLIOTĒKA
93 - 7.949

0301019501

ATKLĀTĪBĀ IZEJOT

Jo es būdu bēdājos,
Jo nelaime priecājās;
Labāk gāju dziedādama,
Lai nelaime bēdājās.

T. dz.

Tieksme pēc prieka iedzimta visai cilvēcei. Tā iet pat pāri cilvēces un vispārīgi cilvēcības robežām, jo to novērojam arī dzīvniekos, kas tāpat grib priecāties, saprotams, dzīvniekiem piemērotā veidā. Cilvēkam te īpaši raksturīgs vēl tas, ka ar dabiskā un fiziskā prieka jeb tīri fiziskās labsajūtas pārdzīvojumu viņš grib sajūst saistītu arī noteiktu dvēselisku dziļumu — zināmu sirdsprieku un sirdsmieru — un arī zināmu vairāk vai mazāk tīri intelektuāli apjaušamu, kā pēc šis prieka pārdzīvojums viņam vispārīgi piešķirts, kāds tam pamats. Bieži šis pamats ir reliģiski — sakrāla

rakstura, kad cilvēki svin dažādus reliģiski — sakrāla rakstura svētkus. Šādi svētki parasti ir sakarā ar dažādām dabas norisēm dažādos gada laikos vai ar dažādām dienām, kas jaunākos laikos svinamas par godu dažādiem svētajiem, senos laikos dažādām visvairāk dabas dievībām, kā piem., senajā Grieķijā un Romā, pie senajiem ģermāņiem un citās senās tautās. Visi šie svētki savā būtībā tomēr saistās ar dažādiem uzjautrinājumiem un izpriecām, kas reizēm ieguvušas pat orgiastisku raksturu, kā, piem., senās bakchanālijas.

Bet ne visiem svētkiem ir tāds sakrāls pamats. Nereti gadījās svinēt svētkus, kam kāds pilnīgi atsevišķs pamats, piem., kāda uzvara pār ienaidnieku vai kāds vispārīgi laimīgs notikums visas tautas dzīvē. Šādiem gadījumiem varēja būt arī lokāls raksturs — kaut kas labs un laimīgs varēja gadīties kādā atsevišķā novadā, kādā pilsētā, kādā ciemā — un beidzot — arī kādā šaurākā ļaužu vienībā, un tas tika svinēts. Pati šaurākā vienība šie ir ģimene, ja neskaitām atsevišķu ārpus ģimenes esošu individu, kas varēja ar saviem draugiem svinēt arī kādus pilnīgi individuāla rakstura svētkus. Tā mēs nonākam pie ģimenes godiem, kā mēs tos latviski saucam, kuŗu aprakstam autore veltījusi šo savu apcerējumu. Šādiem

ģimenes godiem, neskatoties uz to ārējo sīkumu, ir tomēr svarīga nacionāli sabiedriska nozīme. Ģimene ir vissīkākā tautas pamatšūniņa, sīkākā tautas sastāvdaļa, no kuŗas stīpruma tomēr daudz atkarājas, visas tautas dziļākais spēks, tās iekšējais pamats. Ģimenes godos parasti sarodas kopā visa ģimene, un ja tā paguvusi jau sazarot, tad arī šie zari un atvases. Tādēļ ģimenes svētkos izpaužas ne tikai ģimenes, bet nereti jau veselas ģints, vesela vada (atcerēsimies mūsu izteicienu „viņš liela vada”) kopums, un tā jau ir spēcīga sabiedriska kopa, kas nereti nav vairs bez nozīmes arī veselas tautas dzīvē. Tādēļ katra apzinīga tautas locekļa pienākums ir turēt cieņā un kultivēt arī tagadnē šos ģimenes godus, jo tie ir stīprs mūsu nacionālā latviskuma, mūsu nacionālās latviskās pašapziņas avots. Ja arī mēs nevaram tos tagad vairs pilnīgi svinēt tā kā agrāk un sevišķi attālākā pagātnē, tad tomēr ir visai interesanti iepazīties, kā tos kādreiz svinējušas mūsu iepriekšējās paaudzes mūsu dzimtenē. Tad redzēsim, ka šai svinēšanā dominē no vienas puses gan tīrs prieka pārdzīvojums, bet no otras puses svarīgu vietu ieņem arī dziļākas mūžīgākas domas par attiecīgo ģimenes locekļu dzīves laimi, neizslēdzot arī klusu meditāciju par aizgājušā ģimenes locekļa dzīvi un mūža

piepildījumu viņa bērēs. Visspilgtāk, saprotams, izcēlās prieks un domas par to ģimenes locekļu laimi un laimīgu nākotni, kam par godu šie svētki tika svinēti, un līdz ar to ģimenes godu noskaņā atkal ievijās domas par visas tautas laimi un pastāvēšanu, par tautas mūžību — mūsu nacionālo balto latvisko mūžību. Tādēļ ieteicams ikvienam pārlasīt šo ģimenes godu pētījumu ar dziļu nopietnību, un ja arī mēs mūsu dienās nespētu tos vairs atdarināt tā kā senāk, tad tās nopietnās domas, kas tajos audušās kopā ar pirmatnējā prieka izpausmi, lai paliek mums tuvas arī tagad. Lai pārlasot seno ģimenes godu aprakstu jūtamies no tiem arī paši svētīgi ietekmēti, un lai tie caur mums svētīgi ietekmē arī mūsu tagadni. „Kas pagātnei pētī, tas nākotnei svētī!” — Tādā garā tad arī novēlu godātās autorei darbam kuplu lasītāju pulku.

Prof. Dr. E. Blese

I E V A D A M

Šī darba pamatā likta mana kādreiz Kultūras Fonda godalgotā grāmata GODI VIDUSKURSĀ. Bez tam šinī izdevumā esmu ietilpinājusi apcerējumus par citiem Latvijas novadiem, kur ģimenes godi bija stipri līdzīgi.

Ar šo apcerējumu esmu domājusi atsvaidzināt un saglabāt atmiņas par mūsu senču ģimenes godiem, kas tautas vēsturisko pārdzīvojumu vētrās ne tikai pastāvējuši, bet arī vienmēr veidojušies tālāk latviskā garā. Varbūt trimdā šī grāmata noderētu arī vecākiem un skolotājiem kā palīglīdzeklis bērnu audzināšanai par krieniem latviešiem.

Saprotams, ka jauno laiku ritumā vecie ģimenes godi jau dzimtenē bija ārēji stipri pārveidojušies, tomēr nebija neko zaudējuši no sava iekšējā satura. Turpretim tagad, šeit svešumā, kur latvieša dvēselē tiecas iesūkties svešu kultūru un tradīciju dīgli,

lielā mērā apdraudēts latvisko vērtību pats esenciālais saturs. Un tāpēc jo svarīgi ir vidējai audzei saglabāt un jaunajai nostiprināt sirdīs mūsu nacionālās vērtības, kas allaž ir labākais pretlīdzeklis svešajām ietekmēm.

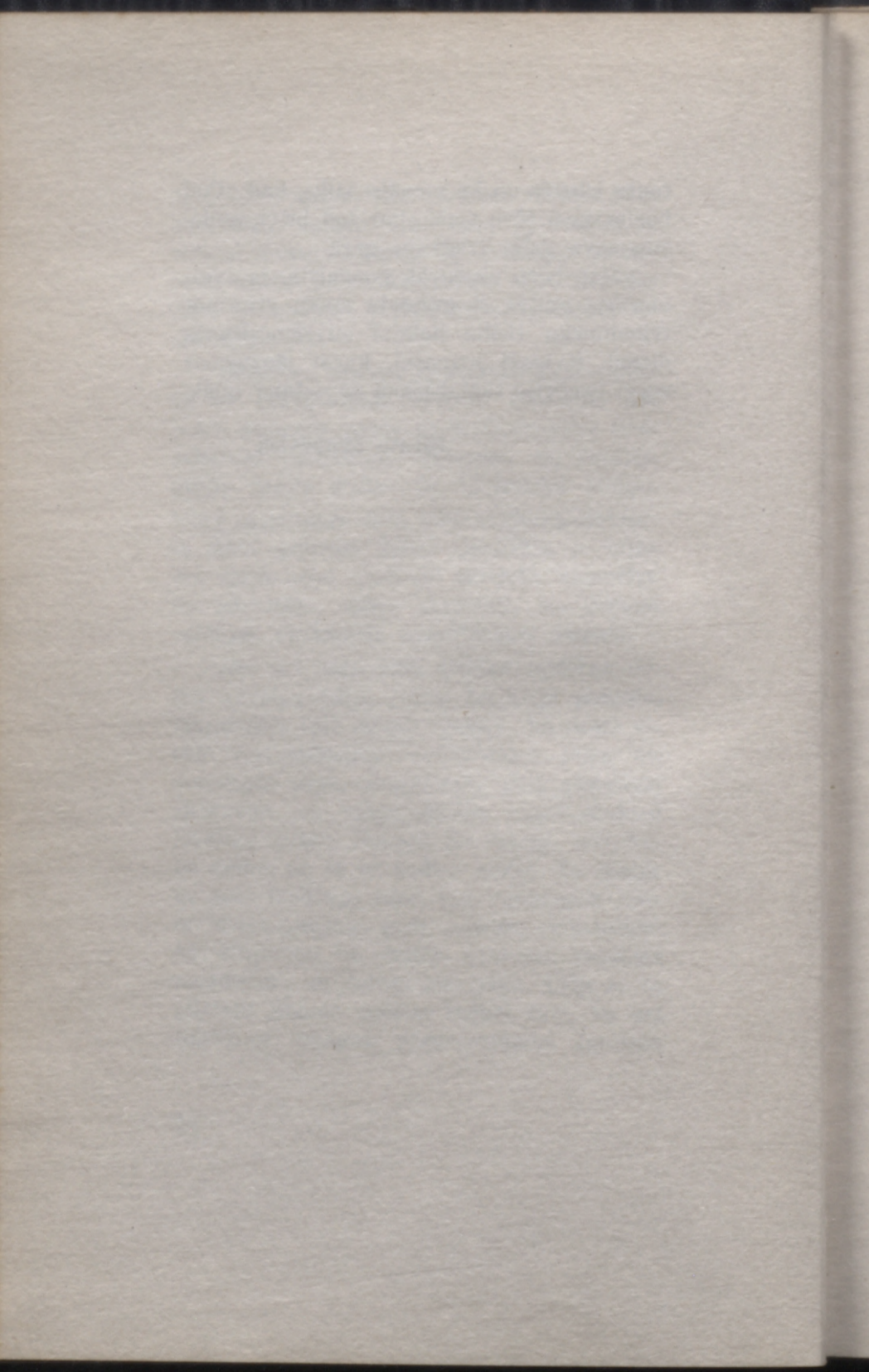
Senajiem godiem ir svarīga folkloristiska un etnografiska nozīme. Pazīdami šos senču ģimenes godus un izprazdami ar tiem saistītos ticējumus, dziesmas un rotaļas, kuŗās daudz ētisku un tikumisku atziņu, kļūst saprotama daļa laba modernā laikmeta mūsu ģimenes dzīves parādība, jo tajās arī dzīvo seno tradīciju latviskā vienotāja un kārtotāja spēka elementi, no kuŗiem veidojas nacionālās mentālītātes pamati.

Bet arī dažu labu dziļāku mūžības domu ierosina mūsu senču tradīciju pasaule. Ieskatoties tajā dziļāk, redzam, ka cauri visām vēsturiskajām pārvērtībām lepns un svešnieku jūgā nesalauzts, pāri gadsimtu sliksnim soļo mūsu cilvēks, nesot skaidru latvisko prātu, dvēseli no šūpuļa līdz kapa malai, un tā no audzes audzē. To skatot uz seno tradīciju fona, kur visspilgtāk iezīmējušies ģimenes godi, redzam visa latviskā diženumu un dziļāk izprotam mūžības nerimstību un dzīves īsto jēgu. Līdz ar to gūstam jaunus spēkus ticībai tam, ka arī tagadnes smagos pārdzīvojumus latviešu

tauta izturēs un ka pienāks laiks, kad atkal būsīm savā tēvu zemē, kur tad brīvi veidosim savu dzīvi tradīciju garā.

Man būtu visvairāk gandarīts, ja svešniecības gaitās šī grāmata spētu stiprināt trimdinieku ticību lielajai augšāmcelšanās dienai, it īpaši jaunatni, kurai jāuzņemas mūsu tradīciju saglabāšana un nešana tālāk.

Biruta Senkēviča

I

BĒRNU
GODĪBAS

I

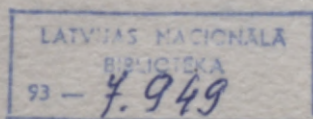
BÉRNH
GODIBAS

A. DZEMDĪBAS

Jau sirmā senatnē bērnu dzemdības bija ģimenes dzīvē svarīgs notikums. Par tām domāja un rūpējās vecāki ļaudis jau laikus. Uz dzemdībām taisoties, pēc senas parašas arī pašai grūtniecei, kā sieviete mātes stāvokli tika saukta, bija jāievēro daudz un dažādi ticējumi.

Viņa nedrīkstēja līst pāri žogam, vārtiem, kāpt pāri virvei, jo tad bērns varēja grūti dzimt, tam varēja mesties cilpa ap kaklu vai rokām. Tāpat nebija labi kāpt pāri suņa astei, lai atkal bērnam nebūtu saite ap kaklu vai rokām. Grūta sieva nedrīkst smirdīgā vietā (piem. atejā vai citur) aizkart muti, jo tad bērnam odīs dvaša (elpa). Ja grūtniece redz kaut kur ugunsgrēku un bailēs pieķer sev pie vaiga vai kaut kur citur, tad bērnam šai vietā būs bāli zils plankums. Tāpat nebija labi piedalīties bēdībās, redzēt mironi, sevišķi no sāniem viņu uzlūkot; jo tad bērns varēja piedzimt nīkulis — bāls, slimīgs.

Ja negrib dvīņus, tad sieviete nedrīkst ēst jumjus, jeb jumišus (kopā saaugušus augļus). Grūta sieva nedrīkst ne par ko brīnīties, jo tad tāds piedzims arī bērns, piem. šķielēs u.t.t. Grūtniecības laikā nedrīkst sļaut ugunī un vējā ejot svilpot, jo tad bērnam sprēgās lūpas un uz sejas uzlaidīsies vātis (tā sauktās svētās meitas).

Jaunā māte pirms dzemdībām nedrīkstēja pelcēt (ūdeni nolaist) vietā, kur tek ūdens — pažobelē vai citur, lai bērns nebūtu ilgi slapinātājs gultā.

Mātei pēc paēšanas uz galda palikušās maizes druskas rūpīgi jānoslauka, bet ja drusciņas noslauka zemē, tad jaunais pilsonis savā dzīvē būs nabags un tam dzīvē trūks pat maizītes. Arī ausis sieviete mātes stāvoklī nedrīkst aizbāzt, tad bērns labi nevarēs dzirdēt, un vispār viņa ne par ko nedrīkstēja brīnīties, lai bērns nerastos brīnītājiem — šķielacis.

Tāpat viņa nedrīkstēja nekā ļauna darīt, lai bērnam neiedzimtu nekādas ļaunas īpašības.

Senāk latviešiem dzemdību vieta ir bijusi pirts; tā bija savrup celta ēka, kur nopietno brīdi pārējie mājas ļaudis savos ikdienas darbos netraucēja.

Kur tie dzima staltie vīri,
Kur bērie kumeliņi?
Pirtī dzima stalti vīri,
Stallī bēri kumeliņi. 1147

Pūta mana līgaviņa,
Pa pagalmu staigādama,
Vai būs dēls, vai būs meita
Krūzainiem matiņiem:
Ja būs dēls, raušu mucu
Ja būs meita, tai pustumcu!

Es negribu tautu dēlu
Līdz ar Māras pirtiņā:
Kad žēloja tautu dēls
Tad Māriņa nežēloja. 1087

Vai es viena mātes meita
Uz pirtiņu ceļu gāju?
Ir Laimiņa pakaļ gāja,
Plaši matus izlaidusi. 1090

Steidzies, Dēkla, steidzies, Laima,
Pirtī mana līgaviņa,
Pirtī mana līgaviņa,
Sviedru kreklis mugurā.

Grūtajai reizei pienākot, grūtniece gāja
pirtī, kur tad uz lāvas sildījās, līdz dzem-
dēja, kā sacīja: satinās. Vēlāk, kad istabas

ērtības kļuva labākas, dzemdības pirtī vairs nenotika, bet ap pirti veidotās parašas tomēr palika dzīvas. Pēc dzemdībām istabā sekoja gājiens uz pirti, ko sauca par pirtīžām.

Dzemdībās palīdzības sniedzēja bija šajā ziņā piedzīvojusi vecākā sieviete — vecmāte, kas tika saukta arī par saņēmēju, jeb saķērēju. Bez cilvēku darbības lielu palīdzību gaidīja no likteņa dievībām: Laimas, Kārtas, Dēklas, bet visvairāk no pašas Māras. Visas dzīves svarīgākajos brīžos, gan baltās, gan nebaltās dienās, sieviete šīs dievības daudzina, piesauca, — bet it sevišķi pašu dzemdību brīžos.

Sūtīj' ziņu Laimiņai,
Sūtīj' savai māmiņai;
Nāc, Laimiņa, tu pa priekšu
Nekā mana māmuliņe.

Pirtiņā ieiedama,
Zelta sviedu gredzentiņu:
Ņem, Laimiņa, zelta ziedu,
Neņem manu dvēselīti.

1096

Dēkla manu mūžu kāra,
Trejus krēslus sēdēdama;
Sēd, Dēkliņa, vienu krēslu,
Kar man vienu labu mūžu.

Dēkla, Dēkla, Laima, Laima,
Kam vienādi nelēmāt:
Citam kāra vieglu mūžu,
Citu žēli raudināja.

Senāk pastāvēja ciešs ticējums, ka līdzīga darbība spēj radīt līdzīgas sekas. Dzemdībām sākoties, grūtniecei atpina bizes, atpogāja pogas, tai bija jāatraisa visi iesietie mezgli. Atslēdza arī lādes, skapjus un citas durvis, lai jaundzimušam ir raita valoda, lai viņš nestostās, ir drošs un izveicīgs. Ja ar kādu bija ienaidis, pasteidzās izlīdzināties. Ja tomēr ienaida turētājs negribēja saderēt, tad vecmāte pasteidzās iegūt no viņa tādu lietu vai pat kušķi guļas cisu, ko tad ielika dzemdētājas gultā. Tā bija saderības — izlīdzinājuma zīme, kas remdēja arī sāpes.

Izpinosi garus matus,
Gāju Laimas pirtiņā;
Dievs to zina, mīļā Laima,
Vai vairs nākšu saulītē. 1091

Vaļā logi, vaļā durvis,
Kad es dzimu māmiņai:
Vaļā mana valodiņa,
Ar kundziņu jārunā.

Parastās dzemdību zāles, ko slimniecei deva, bija deviņvīraspēka vai arī mātes mētras tēja. Vecmāte to prata ar attiecīgiem vārdiem sapūst un saraudzīt.

Ja bērns piedzima ar „Laimas kreklīņu”, tad tam dzīvē bija laimīgam kļūt. **Arī**, ja bērnam bija neredzamā vietā kāda dzimuma zīme, viņu turēja laimes apveltītu. Sliktākā zīme bija, ja bērns piedzima ar „cimdiem”, jo tad tas vēl nepieaudzis nomirs.

Pēc dzemdībām „otra puse” jāaprok tādā vietā, kur nepūš vējš un neviens neredz, tad māte būs drīz vesela. Dažās vietās, „otru pusi” raka zem sliekšņa, lai, pāri staigājot, tiktu samītas ļaunas valodas. **Zēnam** to raka zem kūts sliekšņa, kur zirgi; meitenēm zem istabas sliekšņa, lai krietna saimniece. Līdzī apraka vaļa naudu; ja bērnam gadījās kāds augonis vai cits kāds izsitums — nevēlama zīme, tad naudu varēja izrakt un kaitīgo vietu saberzēt, lai miesa kļūtu vesela.

Piedzimis bērns, pirms viņam vēl nebija dots vārds un tas nebija kristīts, bija neaizsargāts un pieejams visādai ļaunuma ietekmei. Tāpēc, līdz ko bērns piedzima, to centās tūlīt pasargāt no ļaunuma un pašķirt ceļu uz labu. Notika darbība, ko sauca par **mantāšanu**.

Vispirms jaunpiedzimušajam pārmeta krustu, kam bija aizstāt pret nelaba uzmāksanos. Tad bērnu ietina maizes drānā, kas bija klāta pār maizes abru: tam bija nozīmēt, lai dzīvē netrūktu dienišķās maizes. Priekšautā bērnu nedrīkstēja tīstīt, jo tad tas nebija izsargāms no ļaunuma. Ja vēlējās, lai zēnu pieaugušu mīlētu meitas, tad viņu uz brīdi aplāja ar sieviešu kreklu; bet lai meitu mīlētu puīši, tad tas pats darāms ar vīriešu kreklu vai biksēm.

Ja bērns piedzima netīrs, tad tā bija zīme, ka mūžā tam labi neklāsies; bet ja piedzima tīrs, tad tā bija zīme, ka arī dzīvē viņš būs tīrs un godīgs. Kas bija dzimis naktī, tam labi padevās melni tumšas spalvas lopi; bet gaiši tam, kas dzimis dienā. Bērns, kas dzimis svētdienā, būs čakls, bet pīrmdienā — slinks. Vecā mēnesī dzimušā bērna seja bija vecāka, nopietnāka, bet savukārt jaunā mēnesī dzimis pat vecumā šķita jauns. Tāpat lielu vērību piegrieza, kādā gada laikā bērns dzimis, ziemu vai vasaru u. t. t.

Es piedzimu māmiņai
Pašā ziedu laiciņā:
Patī augu kā liepiņa,
Kā ieviņa noziedēju.

1189

Laime, laime tam dēlam,
Kas piedzima saulītē:
Tam aug mieži, tam aug rudzi,
Tam aug bērī kumeliņi. 1178

Kālab man balta galva?
Ziemu dzimis ziemelī.
Kālab man daudz valodu?
Tirgus dienu kristījuši. 1194

Es piedzimu māmiņai,
Kad dziedāja lakstīgala:
Netrūkst dziesmu man dziedot,
Ne valodu runājot. 1194

Ūdeni bērna mazgāšanai smēla pilnu trauku. Nesot skatījās, lai ūdens neizlaistītos: lai bērnam būtu pilna laime, pilns mūžs, lai pats tas būtu laimīgs un taisnīgs. Ūdens sildīšanai ņēma tīru, jaunu malku. Tam bija nozīmēt tīru, šķīstu dzīvi. Vēl pagales skaitīja pa pārim, jo nepāri šīnī gadījumā nebija labs skaitlis — jaunais pilsonis jutīsies arvien, arvien vientulis, un tam nebūs draugu.

Tā, māmiņa, tava vaina,
Ka es ļaužu valodās:
Kam mazgāji mani mazu
Neskaidrā ūdenī.

Kad ūdens vanna bija gatava, tad notika īpaša mantāšana. Ūdenī iemeta trīs karstas ogles vai trīs nažagalus sprukstu. Tas bija līdzeklis pret ugunstulznām, kāda kaite, kas it kā piemeklēja mazus bērnus. Tāpat tas bija pret skauģiem, lai tiem, gribot noskaust, pašiem izpluktu acis. Tad vannā vēl ielika līnu lupatiņā ietīstītu maizi, sudraba naudu, vistas olu un trīs druskas sāls. Maize nozīmēja pārticību, sudrabs — būt tīram, skaistam; ola — būt veselam kā olai. Sāls bija domāta kā aizsarglīdzeklis pret izsitumiem.

Vēl pirms bērna likšanas vannā, tam ieslapēja pēdas un plaukstas ar aukstu ūdeni, lai izaugot lielam, kājas un rokas būtu izturīgas pret salu.

Bērnu mazgātāja bija vecmāte, kādām dzemdētājas radniecēm — precētām sievietēm — piepalīdzot.

Kad bērns bija nomazgāts, simboliskās lietas izņēma no ūdens un ielika šķīvī, lai pataupītu lietāšanai, kad bērnu atkal nākošajā dienā mazgās. Piemazgāto ūdeni, ja bija zēns — izlēja, pārmetot krustu, zirgu stallī zem siles; ja meitene — aitu aizgaldā, lai augtu labi zirgi vai aitas. Arī vēlāk iekāms bērnam vēl nebija dots vārds, ūdeni neizlēja mēslienā, bet dārzā kādā piemales vietā. Ja piemazgāto ūdeni lēja zem rozēm, tad bērnam auga sārti vaigi.

Pēc mazgāšanas bērnu slaucīja mīkstā linu palagā: sākumā galvu, ausis, degunu, tad rokas, ievērojot, lai vienmēr labā puse tiktu slaucīta pa priekšu, — lai viņš nebūtu ķeiris, kas visu sāk ar kreiso roku. Ja bērnam gadījās žāvāties, priekšā aizmeta krustu, bet ja šķaudīja, tad sacīja: „Dievspalīdz”. Ja to nedarīja, tad ticēja, ka bērnā var sākt iemājot ļauns gars.

Pirms vēl jaunpiedzimušo apgērba, drēbes kvēpināja diļļu, mētru un pīlādžu dūmos. Šīs zāles bija Zāļu dienā plūktas un bērnu piesargāja no visa ļauna; šīs zāles vēlākos laikos dažkārt nesa katoļu mācītājam apsvētīt.

No drēbēm pirmo galvā lika cepurīti, kas bija šūta no smalkas, mīkstas drēbes. Tur arī ielika dziesmu grāmatas lapu, lai mazais augtu grāmatnieks, turētos pie Dieva. Pāri cepurei uzsēja **pāpierīti**. Tā bija trīs pirkstus plata lenta ar šauriem sasējumiem galā. To apsēja bērna pieri, lai tā augtu taisna, augsta, nevis apaļa izliekta. Tad vilka kreklu, ievērojot, lai labā roka tiktu iemaukta pa priekšu. Pēc tam, ņēma segu, kas atlocīta ar mīkstu linu palagu.

Uz tā sagatavotas segas uzlika bērnu, rokas novietojot gar sāniem, kājas izstiepjot taisnas; tās salika kopā, starpā pavelkot ieklāto drēbi. Segas sakiāju izdarīja no labās uz kreiso, kājgalu atvelkot uz apakšu.

Tad ņēma vindeli, kas senāk bija kāda plakāta prievīte, liekot zem pleciem, pārlietot galu pār krūtīm no kreisās uz labo; sāka tīt no labās puses, pabeidzot pie kājām, kur, dažas reizes aptinot ar galā piešūto lentu vai bārkstīm, to aizsprauda. Notina parasti stingri.

Kad satīšana bija galā, vecmāte ar labo roku bērnam uz krūtīm pārmeta krustu, bet uz pieres pārvilka vēl krustu ar rādāmo pirkstu. Tad ar diviem pirkstiem — rādāmo un īkšķi — saņēma bērnam degunu, viegli to trīs reizes pavelkot nošmukstināja lūpas kā zirgu skubinot. Tas bija domāts elpošanas uzmodināšanai.

Pēdīgi, kad bērns bija vispār sakopts, vecmāte lika sasaukt mājas ļaudis, lai parādītu jauno pilsoni. Vispirms bērnu rādīja pašai mātei, to pienesot pie slimnieces gultas. Māte to noskūpstīja, lai augtu mīļš. Ja bija zēns, māte bieži vien sacīja: „Audz, dēliņ, liels — būsi tēvam palīgs.” Tad rādīja tēvam. Arī tēvs viegli noskūpstīja bērnu uz pieres un novēlēja augt lielam. Tad rādīja brāļiem un māsām, ja tādi bija; pēc tam pārējiem saimes ļaudīm, kas visi jaunpiedzimušam novēlēja, kā prazdami, to labāko. Dažs sacīja zēnam: „Lai aug dižs kā ozols”, meitenei — „smuidra kā liepa, čakla kā bite.” Cits atkal piebilda: „Vai mājās darba trūkst, būs saimei palīgs.”

Ja gribēja, lai bērns ir kaunīgs, paze-
mīgs, ko parasti no meitenes prasīja, tad
lika mātes gultas kājgalī, bet zēnus, lai
būtu droši, dzīvē ietu uz augšu, — lika
brīdi uz pagalvja pabūt.

Saimnieks — jaunpiedzimušā tēvs, pa-
cienāja mājas ļaudis un vecmāti ar vīnu
vai degvīnu. Arī ēdiens tanī dienā bija la-
bāk taisīts kā parasts. Bērniem deva pa-
laizīties medu vai cukuru, sakot, ka to ma-
zais brālītis vai māsiņa atveduši. Ja pēc
dzemdībām pirmais ciemiņš atnāca vīrietis,
tad nākošais dzims zēns, bet ja sieviete,
tad meitene. Kad labi bija izdevušās dzem-
dības, lielā godā bija vecmāte — saķērēja,
kā to dažos apvidos tautas valodā sauca.
Ja saimes ļaudis vai mazie bērni viņai vai-
cāja, kur bērnu dabūjusi, tā noslēpumaini
atbildēja:

Pirtī ņemu, palāvē —
Zem slotiņu lapiņām. 1151

Lielie bērni brīnījās,
Kur pādīte gadījās:
No debess nolaidās
Ar sudraba ķēdītēm
Sudrabiņa šūpulī. 1156

Kur tu biji, māmuliņa,
Zīda tīkls padusē?

— Biju, biju upītē
Zvejot mazu bāleliņu.

Daudz mazu pēdiņu
Upītes malā;
To mazi brālīši
Notekanāj'ši.

Maziem bērniem stāstīja, ka starķis atnesis brālīti vai vecmāte sazvejojusi upē. Mājinieki pusbalsī dziedāja arī citas piemērotas dziesmas.

Dievs dēlu satina
Vadmalas baķē,
Mīļā Māŗa meitiņu
Raibītē.

Es redzēju zelta arklu
Uz ūdeņa ligojam;
Še guļ daiļš arājiņš
Uz manām rociņām.

Priecājies, māmuliņ,
Nu tev prieki atnākuši:
Stallī baltas avitiņas,
Gultā sagšu audējiņa.

Mātes gultas kājgalī, ko norobežoja aizkars, beidzot noguldīja jaunpiedzimušo. Atejot no gultas, vecmāte vēl noskaitīja vārdojot dziesmas pantus.

Guli nu miedziņu,
Kā sivēni midzenī;
Sargās tevi eņģeliši,
Dieva stipri sulainīši.

Līdz ar to beidzās dzemdību dienas notikums, kas bija īpašs mājas gods. Ļaudis izturējās klusi, svinīgi un nedarija darbus, kas prasīja troksni.

B. PIRTĪŽAS

Atkarībā no dzemdētājas veselības stāvokļa, bet parasti pēc dzemdībām trešajā dienā rīkoja pirtīžas, kas bija sevišķi rīkots gods un saistījās ar likteņa dievību vecām tradīcijām.

Jau tūlī pēc dzemdībām radi un tuvie draugi, kas to bija dabūjuši zināt, nāca raugos, rauguļos jeb raudzībās. Slimo māti dēvēja par nedēļnieci, un viņas pilnīga izveseļošanās tika skaitīta ar sešām nedēļām. Notikumus, kas šinī laikā atgadījās, minēja kā notikušus sešās. Raudzītājas, kas pa lielākam daļai bija sievietes, nesa ciema kukuli — pagatavotu vieglu, garšīgu ēdienu. Nesa arī jaunpiedzimušam kādu velti — drēbes gabalu u.c. šāds apmeklējums īsināja un vieglināja dzemdētājas slimības gaitas. Bez tam no pieredzes tika doti padomi slimnieces un jaundzimušā labklājības nodrošināšanai. Šīm viešņām bija lemts arī bērnu apskatīt.

Citādi tas bija ar apkārtnes sievietēm, ko skaitīja par vizdegunēm — ziņkārīgām plāpātājām; tām bērnu nerādīja, bet gan slēpa, aizbildinādamies, ka bērns aizmidzis. Vēl vairāk slēpa no sievietēm, gan vīriem, kas tika turēti par skauģiem vai šķielačiem.

Kad tie aizgāja no sētas, tad dažkārt palaida vaļā piesietos suņus, lai tie nopakaļus norietu. Tas mazināja atnesto ļaunumu. Svešnieku parasti **aizrunāja**, tam iepriekš jautāja pirms tas ko paguva teikt. Arī tā bija atņemts viņa ļaundarbības spēks.

Kāds nepraša vēl bērnam varēja kaitēt, ja atklāti slavēja bērna skaistumu, sacīdams, piem: „Kādas smukas acis!” Tad rādītāja to klusi aizrunāja, sakot: „Tava pakaja smuka.” Varēja arī citiem vārdiem aizrunāt, pasakot: „Vakar bija vēl smūkas.”

Par sargātāju pret ļaunuma uzbrukšanu bērna pagalvī lika dziesmu grāmatu. Vēl labāks līdzeklis bija **dzirkles**, ko iesprauda gultas malas cisās. Sevišķi viss tas bija domāts, lai nelāga gars bērnu nesamaitātu vai neaiznestu. No tā vecāki ļoti baiļojās: naktīs pie bērna guļas, kamēr tas vēl nebija kristīts, dedzināja sveci un centās bērnu neatstāt vienu istabā. Tautā bija daudz nostāstu, kur dažādi ļauni gari centušies iegūt, iznīcināt jaunpiedzimušā bērna tiro būtņi. Te pāris raksturīgu nostāstu.

Kādu vakaru mājas puisis, skaidiena malā būdams, ieraudzījis, ka kāds sveš vīrs iznesis no istabas saimnieces bērnu un noglabājis žagaros. Tad ņēmis norantījis kādu koka gabalu, apmēram kā bērnu, un

ar to steidzies atpakaļ uz istabu. Puišis ievērojis, ka svešajam vīram ir tādas savādas kājas: viena kā govij, otra kā zirgam. Puišis tūliņ sapratis, kas par lietu, un, svešā nepamanīts, izņēmis bērnu no žagariem, noglabājot to citā vietā. Svešais vīrs tikmēr ienesis istabā nocirsto koka gabalu un ielicis gultā, kur tas pārvērties par bērnu un sācis neganti raudāt. Māte un citi mājinieki to nekādi nevarējuši nomierināt. Tad ienācis puišis, paņēmis bērnu un nesis ārā. Pašreiz namā kurējusies krāsns. Puišis, visiem ļaudīm par lielu pārsteigumu un izbīli, bērnu iemetis krāsnī. Tur tas atkal palicis par malkas pagali un sadedzis. Tad puišis izgājis laukā un ienesis satrauktajai mātei īsto bērnu, ko nelabais velti bija izmeklējies. Saimniece par izglābto bērnu nezinājusi kā vien puišim pateikties.

Citās mājās ap pusnakti māte, pie sava bērna caurmiegā gulēdama, pamanījusi, ka istabā ienāk ubags ar divi kulēm. Tas lēnām tuvojies vietai, kur gulējis bērns. Māte tūliņ nopratusi, ka ubags grib bērnu apmainīt; tā ar vienu roku apkampusi bērnu, bet ar otru metusi krustu priekšā, līdz ubags kā nācis, tā aizgājis.

Veco laiku dažādie nostāsti mulsināja vecākus. Bērņus stingri uzmanīja. Mātes acs bija allaž nomodā.

Senāk kristības (Kursā krustūbas) steigās rīkot ātri — no nedēļas līdz devītai dienai, kur starplaikā notika **pirtīžas**, Kursā pirtīžas. Uz nolikto pirtižu dienu atkal atnāca vecmāte. Pirts taka tika noslaucīta, pirts uzposta un izpušķota ar liepas, ozola un sērmokšļa zariem. Sietas tika jaunas pēramās slotas.

Stādīju bērziņu
Pie pirtes doru,
Lai auga pādanam
Pēramas slotas.

Košs pelēks akmentiņš
Pirtes taka maliņā,
Sieviņām apsēsties
Visgrūtase dieniņāse.

Pirti kurināja ar liepas un pīlādžu malu, kas deva patīkamu garu un atgaiņāja ļaunu. Par ziedu Laimai vai arī Mārai pirts priekšā nokāva vistu, ja bija meitene, bet gaili, ja zēns.

Pirts bija sagatavota tūlīņ pēc pusdienas, lai to varētu beigt laikus līdz saules pakāpēm. Tā tika apzīmēts saules noiešanas laiks, kad viena mala sāka apvārsnī grimt, līdz saule nozuda pavisam. Šajā laikā mājās pārtrauca katru darbu. Vecmātes atbalstītu nedēļnieci veda uz pirti, jo parasti

šajā laikā tā vēl nebija vesela. Ziemā tas nācās vieglāk, tad iesēdināja kamanās un aizstūma.

Ieejot pirtī, māte meta Laimai ziedu — sudraba naudu uz pirts krāsns. Pēršanai parasti lietoja bērzu lapu slotu, bet bērnam, ja meitene, — liepas, puisēnam — ozola. Slotu vispirms iebāza karstā ūdenī un tad pasautēja uz pirtskrāsns akmeņiem. Kad māte izgērbusies un uzmešs lēns gars, bērnu lika lāvā, kur viegli ar slotu to pēra. Beidzot neaizmirsā trīs reizes pavēdināt uz mutes, lai būtu klusīgs un, dižs būdams, neplāpātu niekus.

Nopērtu, nomazgātu bērnu tūliņ nesa atpakaļ uz istabu, līdzīgi ņemot bērna drēbes, lai pieaugdams tas savas drēbes nezaudētu, bet gan glabātu.

Pēc bērna vecmāte ņēmās arī māti izpērt, izbraucīt un nomazgāt. Beigās iztīrīja pirti, ielēja arī mīļai Mārai ņipi tīra ūdens, nolika uz lāvas jaunu slotu un uzmeta garu, piesakot, lai labi nopeņas. Pirti atstājot, uz drēbju kārts nolika cimdu pāri, kas bija pateicības zieds pirts kurinātājam. Trūcīgākos apstākļos pietika arī ar prievīti.

Sakās vīri piekusuši,
Rudzu riju izkuldami;
Kā sieviņas nepiekusa,
Laimas pirtī pērdamās.

Istabā bija klāts galds: miežu karaša,
vistu gaļas zupa, netrūka arī brandvīna.
Kopā saradās mājas saime. Sievas, kas
dzemdētājam bija palīdzīgas bijušas, saņēma
dāvanas: cimdus, zeķes, pa gabalam dzijas.
Dažreiz pa prievītei saņēma ik saimes locek-
lis. Šādās reizēs risinājās arī dziesmas.

Kur tecēji, Laimes māte,
Liepu slotu padusē?
— Pie jaunām sieviņām
Grūtājā dieniņā!

Gaiša, gaiša uguns deg
Tumšajā kaktiņā:
Tur Laimiņa mūžu raksta
Mazajam bērniņam.

1196

Pavaicāju mīļu Māru,
Ko es kaušu piertīžām:
Vai vistiņu, cekulīti,
Vai aitiņu sprogainīti?

Kauj vistiņu cekulīti,
Lai palika sprogainīte;
Lai palika sprogainīte
Pādītei pušķoties.

Saskaitās mīļā Māra,
Ka nelūdza piertīžās;
Nāc, Māriņa, krustībās,
Sēdies galda galiņā!

Es piedzimu bez naudiņas,
Bez gudrā padomiņa.
Dieviņš man naudu deva,
Laima gudru padomiņu. 1222

Trīskārt Laima jostu joza
Apkārt manu augumiņu:
Audz(i) dižā, stāv' godā,
Valkā zīļu vainadziņu!

Es savai Laimiņai
Lielcekuli vistu kāvu,
Ka tā man palīdzēja
Grūtajās dienīnās. 1140

Liec, Laimiņa, man mūžiņu
Vieglu, vieglu, kuplu, kuplu:
Apenīša vieglumiņu,
Bērza slotas kuplumiņu. 1207

Es guntiņu sakūros
No deviņi žagariņi.
Sildās Dievs, sildās Laima,
Mana mūža licējiņi. 18173

C. KRUSTŪBAS — KRISTĪBAS

Tūliņ, kad labi bija izdevušās dzemdības, ģimenes galva sāka rūpēties par krustību goda rīkošanu: darija alu, lēja sveces, kāva kādu cūku, aitu.

Došu, došu, Laimiņai,
Ko es biju solījusi:
Radībām vistu kaušu,
Krustībām sivēniņu. 1139

Jau laikus aicināja kaimiņus un radus, sevišķi aicināja krusttēvu un krustmāti, par ko abi vecāki bija kopīgi vienojušies. Krusttēvu, ja bērns bija zēns, sevišķi Kurzemē sauca par dižo vai galvas (gāles) pādi; par viņu izraudzīja, pa lielākai daļai, puisi cilvēku starp radiem vai draugiem ar labākām īpašībām: stalta auguma, gudru, labsirdīgu. Tāpat krustmāti, ko sauca par maģo vai kāju pādi. Vārds pāde ir aizņemts no vācu valodas, kur tas skan der Pate un nozīmē krusttēvu vai kūmu. (Vācieši šo vārdu aizņēmušies no latīņu pater — tēvs). Ziemeļvācijā arī krustbērnu — Patenkind — bieži vien sauc Pate. No tam latviešu pāde, kas ir galvenā kārtā kristījamā bērna apzīmējums. Krustbērns skaitījās abu pādēns. Bez

tam vēl ielūdza dižo kūmu, kas bija precējies saimnieks ar krietniem zirgiem, kam bija kristījamo bērnu nest baznīcā. Līdz ar viņu bija lūgta arī viņa sieva, ko tāpat sauca dižokūmu. Viņas sevišķais pienākums bija uzņemties nesējas godu: bērnu turēt rokās, aizvedot un atvedot no baznīcas. Ja viņai mājās pašai bija mazs bērns, tad viņa deva pādēnam arī krūti.

Arvien kristījamā bērna pieteikšanu mācītājam izdarīja pats tēvs. Tas parasti notika sestdienā pirms krustūbām. Jaunpiezimušo pierakstot, paziņoja dzimšanas dienu un nodomāto vārdu, kas pa lielākai daļai saskanēja ar izraudzītā krusttēva vai krustmātes vārdu. Kad ar mācītāju viss bija nokārtots, bērna tēvs devās uz ķestera māju vai baznīcas krogu, kur krustūbniekiem aizrunāja siltu istabu, lai svētdienā būtu kur bērnu iegērbt krustāmās drēbēs.

Ak tu manu dižu radu,
Ik svētdienas kūmiņās;
Baltās manas villainītes
Tūbiņai nosavēla.

Es šodien izcilāju
Visas savas villainītes:
Lai manai krustmeitai
Baltas aitas kūtiņā.

1313

Ņemiet mani kūmiņās,
Man šķīrās, man vedās:
Ne man klupa kumelinis,
Ne man juka valodiņa. 1305

Krustāmās drēbes pirka gatavas vai lika izšūdināt pati krustmāte, pie kam zēnam ievēroja zilu, bet meitenēm rozainu iekantējumu un lentes.

Godību telpas izpušķoja, piemērojoties gada laikam. Vasarā istabā aiz dziedriem sasprauda liepu, ozolu, bērzu, puceņu zarus, kā arī pieejamās puķes. Uz plāna, uz grīdas kaisīja smalki kapātas egļu skujas, kas bija raksturīgākās godību dienu pazīmes. Ziemā meiju vietā ņēma egļu zarus un mazas eglītes, ko arī sasprauda aiz dziedriem. Puķu vietā lietāja skaidas; tās saēvelēja no apšu dēļa un nokrāsoja dažādās spilgtās krāsās. No skaidām izveidoja ziedus, ko piesaistīja egļu zariem. Tā telpas bija patikama vītuma smaržas pilnas. Bet šo smaržu vēl pastiprinot, dažreiz darīja tā: smalki sakapātās skujās ielika nokarsētu akmeni, ko lēni aplēja ar alu. Radušais tvaiks pa visām telpām izplatīja reibu pilnu smaržu, kas iekārdināja gan ēst, dzert, gan arī priecāties.

Dzīvojamās ēkas telpas iekārtojums bija parastais. No lauka priekšnamā veda pār-

durvis, kas bija taisītas no divām daļām, kur virsējā, mazākā daļa atvērta kalpoja loga vietā. No priekšnama bija durvis namā (virtuvē). Šajā telpā bija mūra sienas, vienā kaktā iemūrēts katls un maizes cepjamās krāsns mute, ko ziemu kurināja arī siltuma pēc. Vēl namā karājās 3-4 kāši, kur kabināja grāpjus. Bija arī kāds trijkājis, kur grāpi ielikt. Augstāk — nama rovī pie šķērskokiem žāvējās pakabinātā gaļa, desas, zivis, sieri. Gar rovja malu dūmi gāja uz bēniņiem, kur izgaisa pa ģēveļgalu laukā.

Istabu iedalījums lielāka saimnieka mājā, bajāra sētā bija plašāks kā mazturīga īpašnieka. Vienā galā bija 3-4 istabas: 3 mazākas un 1 lielāka, ko sauca par dižo istabu. Vienu vai divas no mazajām istabām apdzīvoja saimnieka dzimta. Dižajā istabā parasti dzīvoja puīši, meitas, gans. Vienu vai divas tukšas istabas sauca par kambariem, kas bija kā pieliekamie piena produktiem un ēdamlietām. Tur darīja sviestu un arī auda. Otrā galā bija 1-2 istabas. Tur dzīvoja precēts kalps, vaļinieks, vai arī kāds amatnieks. Mazākās mājās visa saime mīta dižajā istabā, kas atradās ēkas vidū. Vienā galā bija 1-2 kambari, kas bija kā pieliekamie un nebija apsildāmi, bet otrā galā tikai priekšnams un maltuve. Dažās vietās Kurzemē vēl tagad ir uzglabājies kāds šādas ēkas paraugs, piem. Alsvungas pagasta Poparāju mājās.

Bez istabām daļēji tika apdzīvota arī klēts. Klēts dalījās divās telpās — labības un mantas klētī. Tātad klēts kalpoja kā zemnieka mantu glabātāja. Bez tam klēts vasarā bija iemīlota guļas vieta meitām. Tāpēc arī klētis apdzied tik daudzās tautas dziesmās un tās taisītais arhitekts šo celtni cēlis daudzveidīgās formās.

Klētī, kā tautas dvēseles noslēpumu uzticamā sargātājā pēdējā laikā atradās arī galds, soli un dažī krēsli. Pie sienām, atkarībā no turības, bija novietoti skapji, lādes, meitu pūri. Pie griestiem, pie dziedriem karājās dzijas, linu gorstes, žāvēta gaļa u.c. Klētī atradās pāris gultas. Atnākušiem viesiem vasaru bieži vien klāja galdu klētī. Klēts vēl skaitījās par apspriežu vietu, kur citiem **netraucējot** notika nopietnākās ģimenes sarunas, vai arī kāda atsevišķa domu izmaiņa ar atbraukušajiem viesiem. Bez tam vēl mantu klētī noģērbā virsdrēbes godos atbraukušie viesi un arī vēlāk, godam beidzoties, saģērbās. Godībās šī klēts arī tika uzņemta, izpušķota. Sevišķi kursā klētīm, vairāk kā citur, varēja sastapt rakstītas durvis, ko greznoja gan griezumi, gan atsevišķu dēlīšu un koku gabalu salikumi dažādās košās krāsās. Šis krāsainības pamatā ir tas pats raksturīgais krāsu prieks, ar ko mūs iepriecina Kursas tekstilā māksla.

Krustūbu gods sākās svētdienas rītā. Kūmās ielūgtos viesus pie vārtiem sagaidīja pats nama tēvs un aicināja istabā. Zirgu nokopēji bija mājas puīši. Atbraucis krusttēvs gāja skatīt savu krustdēlu. Nereti teica: „O, tas jau liels puisis, kas pats var uz baznīcu aiziet!” Kad nu māte iebilda, ka vēl ir gan mazs, tad krusttēvs atbildēja: „Nu, tad mēs tev' labi izvizināsim.”

Kad jau bija notikusi godībās aicināšana, krusttēva, tāpat krustmātes darbība, vairāk kā viss cits, varēja ietekmēt krustbērnu. Tāpēc krustūbu dienā viņi agri cēlās, krietni uzvedās un čakli padarīja visus vajadzīgos darbus. Svētdienas rītā apvilka labākās goda drēbes un bagātīgi greznojās. Braucot uz baznīcu ziemā, krustmāte vilka vilnas cimds, lai bērnam dzīvē augtu labi villotas aitas; viņa nedrīkstēja, lietainā laikā ejot, savu villaini un brunčus savīstīt, pavilkt uz augšu, jo tad bērns varēja nelāgi gulēt — spārdīt apsegu nost.

Kūmās iedama
Kažoku vilku,
Lai aug pādītei
Sprogainas aitas.

Kūmās iedama,
Netapināju,
Lai mana pādīte
Godam auga.

Kūmās iedama
Rozīti stādu,
Lai mana pādīte
Kā roze zied.

Kūmās iedama,
Pa ceļu gāju,
Lai mana pādīte
Godīga auga.

šorīt muti nomazgāju,
Vairāk ledus, ne ūdeņa:
Dieviņš deva pādītei
Vairāk zelta, ne sudraba.

Es šodien uzsasedzu
Lielu rakstu villainīti:
Lai aug mana krustmeitiņa
Lielu rakstu rakstītāja,
Lielu rakstu rakstītāja,
Grāmatiņu lasītāja.

1312

Ierodoties aicinātām pādēm, kūmām un lieciniekiem, kā sauca tos ielūgtos viesus, kas brauca līdz baznīcā, visi sēdās pie brokastīm, ko neturēja ilgi. Pēc tam posās ceļā, lai laikus tiktu baznīcā. Vecmātes uzdevums bija satīstīt bērnu. Starp drēbēm klāt pietina sudraba naudas gabalu, dziesmu grāmatas lapu un gabaliņu maizes. Tiem bija ietekmēt šķīstību, gudrību un bagāti-

bu. Sagērbtam bērnam vēl paturēja priekšā atvērtu grāmatu, lai ņemas gudrībā un labie gari sargā.

Pirms izbraukšanas pati māte centās iedot līdz kādu gabaliņu no savām drēbēm, kuŗu vajadzēja palikt krustūbu laikā zem bērna, jo tad tas, liels izaudzis un arī apprecējies, vairāk klausīs vecākus, it sevišķi māti.

Ja bērns bija paaudzis lielāks un mātes veselības stāvoklis labs, tad dažreiz gadījās, ka nesēja bija pati māte un bērnam varēja dot savu krūti. Ja tas tā nebija, tad bērnam tika pagatavots knupītis, ņemot gabaliņu rupjas vai saldskābmaizes mīkstumam, ko sakožlāja kopā ar cukuru un savīkstot apsēja ar diegu. Pa ceļam šo knupīti deva bērnam sūkt, zīžlāt.

Beidzot, kad bērns bija satīts, kūmas sagērbušās un zirgi piebraukti, nesēja pārmeta krustu, visu novēlot Dieva ziņā, un tad ņēma bērnu savās rokās. Līdz ar bērnu viņai bija jāpaņem visas krustāmās drēbes. Ja nesēja tomēr to aizmīrsa, tad aizmāršīgs, tūļīgs varēja būt arī jaunais pilsonis. Mājas ļaudis palika malā stāvot, pašķīruši nesējai ceļu, lai viņas gaitai nebūtu traucējumu, jo tas varēja jaunā nozīmē sarežģīt arī jaunpiedzimušā dzīvi. Arī pie ratiem, lai iekāpšana noritētu gludi, bija pielikts krāģis (soliņš) un pāris sievas katrā pusē pa-

līdzēja nosēsties. Ja bērns raudāja, nesēja
to dažkārt mierināja ar dziesmu:

Ko pādīte, nosapūti
Uz manām rociņām?
Košs, raženis tev vaidzinis,
Daiļa tava nēsātāja.

Iesēdusi ratos, nesēja teica dziesmu,
kam bija arī vārdojuma spēks:

Skaties, skauģīti,
Caur žoga posmu;
Skaugim akmens,
Man pāde rokā.

Aiz nesēja nāca pārējie kūmas. Izva-
dot mājas sievas dziedāja piemērotas dzies-
mas:

Man pādīte gadījās
Pašā darba laiciņā;
Es atstā' sav' darbiņu,
Vedu pādi baznīcā.

Audz(i), mana krustameita 1458
Kā es, tava krustamāte:
Ne kājiņas greizi spēru
Ne bārstiju valodiņas!

Audz(i) tāda, krusta meita,
Kā es pati krusta māte:

Gan gaŗuma, gan resnuma,
Gan ir gudra padomiŗa! 1454

Ai lūdzama vēja māte,
Valdi savas kalponītes;
Man jānes baznīcā,
Maza, maza dvēselīte!

Šorīt muti nomazgāju
Rakstītā glāzītē;
Pādei vārdu meklēdama
Rakstītā glāzītē.

Kas dūŗas sajauca
Margavas male? (Upe Aizputes apr.)
Anniŗa sajauca,
Vārdiŗu smeldama.

Gaidi, gaidi, māmuliŗe,
Pārbrauks tavi gaidāmie:
Pārbrauks meīŗa ar vārdiŗu,
Ar visām kūmiŗām.

Lai bērnam ratos būtu pavēnis, sēdo-
ŗai nesēŗai no priekŗas apņēma trīsstūŗi
pārliektu villaini, ko muguras pusē ar sak-
tu sasprauda. Mājinieku dziesmām skanot,
kūminieki aizbrauca, ratiem ar bērnu brau-
cot pa priekŗu. Ceļā nesēŗa nedrīkstēŗa se-
vis pēc izkāpt no ratiem, jo tad arī bērns
daudz slapinās gultā. To paŗu nedrīkstēŗa

darīt ne krustmāte, ne krusttēvs, ne arī kūminieki. Ja tomēr liela vajadzība radās, tad tas bija jādara uz akmens. Baznīcā nesēja gāja pa priekšu, aiz viņas krusttēvs ar krustmāti, tad kūmas, kas bija aicināti jauni puisi un meitas. Baznīcā pie krustišanas klāt stāvēdami, viņi visi turēja vienu sveci. Tā bija īpaša derības zīme, kas it kā savienoja ar krustāmo, gan arī savstarpēji pašas kūmas, kuŗi tad skaitījās radi. Kristīšanas laikā kāds no kūmām centās satvert mācītāja drēbes, jo tad pādēns būs gudrs un liels grāmatnieks. Tāpat krusttēvs centās kristāmā ūdens traukā iemest sudraba naudas gabalu, lai jaunais pilsonis būtu tikumīgs un tam naudas nekad netrūktu.

Pirms kādiem 80 gadiem, kā veci ļaudis no Embūtes un Virgas stāsta, krustūbu dalībnieki uz baznīcu devušies jāšus. Dižais vedējs jājis pāros ar nesēju, ņemot viņas zirgu īpašā pavadā. Aiz viņiem pāri jājis krusttēvs ar krustmāti. Tiem sekoja liecinieki — pārējās kūmas. Nesējai priekšā allaž tika piestiprināta aitas āda, ar vilnu uz iekšpusi, kur novietoja bērnu.

Stāsta arī gadījumu, kur atpakaļjājienā no baznīcas krustūbnieki sadzērušies baznīcas krogū, un pa ceļam nesējai bērns nevilšus izslidējis sniegā. To atraduši pavīsam citi ceļa braucēji. Vēl istabā nesēja neņojaudusi, ka bērna vairs nav, bet ar dzies-

mu aitādu nodevuši vecmātei. Tad arī izrādījies, ka bērns ceļā izkritis. Tas sameklēts tikai otrā dienā mežsarga mājās.

Darāt durvis, darāt durvis,
Jānis nāca, Jānis nāca!
Jānis guļ ceļmalā
Zirgu sūdu kapelē. (Embote)

Pēteriša kapele
Zirgu sūdu kapele;
Dižā kūma piedzērusi
Izgāzusi Pēterīti. (Jūrkalne)

Krustūbu godības nebija ikdienišķa lieta; tas bija kas sevišķs, uz ko posās visi, kas vien bija aicināti. Arī apkārtnes ubagi devās uz dzīru namu.

Pajaunāka iesāku
Kūmiņās iete;
Ne man korpīšu,
Ne zābaciņu. (Labraga)

Es ar' kūmiņās,
Man melnas kājas;
Kam ziņu nedeva
Nedēļas vide. (Alsunga)

Saimnieks ar saimnieci allaž bija mājās palicēji. Viņi līdz ar citiem mājas iedzīvotājiem rūpējās, lai kūmas pienācīgi sagaidītu: gatavoja pusdienas, klāja galdu, lūkoja alu. Galdā bija likti māla trauki, koka karotes, ozola kannas un biļeri, kas bija berzti tīri balti. Starp mielastu traukiem koka lukturos pacēlās iespraustas baltas tauku un vaska sveces.

Bērni bieži skrēja laukā skatīties, vai kūminieki jau nebrauc. Viņu uzdevums bija atcelt arī vārtus. Tiklīdz ko ziņoja, ka braucēji tuvojas — galdā lika ēdienus, laida spaiņos alu un aizdedzināja sveces. Mājas sievas izgāja sētā pretim ar dziesmām.

Kuŗš kūmu kumeliŗ
Pa priekŗu teke?
Jānīŗa kumeliŗ
Pa priekŗu teke. (Alŗvanga)

Kuŗŗ kūmu kumeliŗ
Pa priekŗu teke,
Tam doŗu papriekŗu
Vētītas auzas.

Ko kūmiņas darijāte
Aiz kalniņa lejiņā,
Pādei vārdu dalīdami,
Viens otram nedodami?

Neaugati, sīki kārkli,
Kūmu ceļu maliņā:
Grib kūmiņas lepni braukt,
Šķersu skrēja kumeliņš.

Es novēlu rudakmeni
Piertes taka maliņā:
Kūmiņam apsēsties,
Kad pādīti dancināja. (Jūrkalne)

Līdz ko kūminieki iebrauca sētā, nesēja
bija pirmā, kas teica dziesmu.

Veņat durvis, veņat logus,
Laižat pādi istabē;
Dieviņš gāja vispatriekšu,
Miļā Māra nopakaļš. (Gudenieki)

Bērni allaž bija pirmie, kas saskrēja ap
kūminiekiem. Tie gribēja zināt mazā bērna
vārdu, ko parasti, pirms nebija kristīts,
neizpauđa — turēja slepenībā. Jaunkristītā
vārdu bērniem vajadzēja noprast no dzies-
mām.

Citi bērni vaicāja,
Kas lelei vārde;
Lellīti iznesa,
Brencīti pārnesa. (Alšvanga)

Griežiet ceļu, griežiet ceļu
Mazajam Brencīšam;

Brencītis nāca istabe,
Lielu vārdu dabūjies.

Ko šņukstēji tu, pādīte,
Apakš baltas villainītes:
Vai netika tev vārdiņis,
Vai netika nesējiņa?

— Man vārdiņis gan patika
Nepatika nesējiņa.

Krusttēvs ar krustmāti lēca pirmie no
ratiem, lai palīdzētu nesējai izkāpt. Citi vēra
durvis. Tikusi istabā, viņa gāja apkārt loku
un sauca vārdus, ko sagaidītāji — sievas
tālāk locīja un vilka.

Iegāju name, neteicu vārdu,
Iegāju istabe, tad teikšu vārdu:
Lellīti aizvedu,
Brencīti pārvedu.

Tad lika bērnu mātes gultā un teica dzies-
mu:

Nolieku pādīti
Kājiņu gale,
Lai mana pādīte
Kaunīga auga.

Guli, mana pādīte,
Ar Jēzu Kristu!

Šodien ļaunam
Atsacīju.

(Alšvanga)

Vecmāte savāca, pārtina bērnu, bet kū-
mas sēdās tūliņ pie galda. Šo mielastu bau-
dīja steigā. Tika skubināts sēdēt cieši bla-
kus, lai pādēnam augtu cieši — cits pie cita
— zobi. Pati steiga, ar kādu maltīti ēda,
bija domāta bērna steidzināšana augšanā.
Visam šajā mielastā bija simboliska nozīme.
Nedriksēja plati plātīt muti, bakstīt zobus,
šļapstināt lūpas, būt gausam, daudz pļāpāt.

Dažas pamācības, kā šādās reizēs iztu-
rēties, bija ietvertas pašās dziedāmās dzies-
mās. Kad tās dziedāja, visiem atgādināja
uzvedību.

Svētībiņa, gausībiņa,
Nāc pa logu istabā;
Nu māmiņa galdu klāja
Pirmajam dēliņam!

Paēdoti, jūs kūmiņas,
Zobu vien nespraudāti: (nebaksīt)
Augs pādēns, sāpēs zobi,
Dos kūmāmi ļaunus vārdus.

Ko tādu bezzobi
Kūmas vāķi,
Vai jums nebija
Zobotu ļaužu.

Sēdiet bieži kūmiņas,
Nestājiet starpas,
Lai auga pādītei
Ražani zobi.

Pirmo pielieto alus biķeri kā balvu veltīja
pādei: šļāca griestos, lai augtu liela.

Ko mēs labu uzdzersim
Tam jaunam pādēnam?
Miežu klēti, rudzu klēti,
Triju klēšu atslēdzīņas. 1450

Ko mēs labu vēlēsim
Tai mazai pādītei?
Vēlēs zeltu vien turēt,
Sudrabiņu niecināt. 1453

Ēšana neturpinājās ilgi. Sievieši, kas nesē-
dēja pie galda, sāka dziedāt — mudināt pā-
dīti dīdīt: diet, dancināt, lecināt.

Drīz, kūmiņas, paēdiet,
Drīz maizīti glabājiet:
Lai pādīte drīz staigāja,
Drīz ņēmās valodā! 1475

Drīz, kūmiņas, paēdiet,
Drīz galdiņu novāķat:
Lai pādīte drīz staigāja,
Drīz sauc tēvu, māmuliņu.

Kūmas sēdēja,
Beņķītis lika,
Nātras auga
Plānine;
Ejiet kūmas,
Miniet nātras,
Lai aug baltais
Āboliņš. (Base)

Šķirieties, nūjenieki (ubagi),
Ļaujiet vaļu kūmiņām;
Ļaujiet vaļu kūmiņām
Pādēniņu dancināt.

Tāpat kā cits viss, arī dīdīšanai bija māģisks raksturs; šāda darbība nepaliek bez sekām — dievības griba tiek iespaidota vēlāmā virzienā. „Tā ir rituāla deja, lai sagādātu bērna nākošajai dzīvei šādu vai tādu labumu.” (Jansona Sudraba Vītols).

Krusttēvam pirmajam (ja kristīts tika zēns) pienācās pādītes dīdīšana, ja meitene, tad krustmātei. Krusttēvs tad gāja no vecmātes rokām bērnu ņemt, tomēr vecmāte bērnu tik drīz nedeva. Notika tielēšanās. Vecmāte sauca vārdus, ko visi kūminieki, sastājušies apkārt, locīja, vilka līdzī.

Krusta māte, krusta māte,
Dzīpariņu, dzīpariņu!
Ja nedosi dzīpariņu,
Iedod vilnas kodaliņu.

Jauns bij tēvis, māmuliņa
Jaunas kūmas salūguši:
Nezināja kūmu dziesmu,
Ne pādīti slavināt.

Kā attaisnodams vecmātes prasības, kāds
no kūminieku vidus iesāka dziesmu, ko pārējie
palīdzēja dziedāt.

Vecā māte uzkāpuse
Ābelītes galiņā;
Uzkāpuse, pārplēsuse
Savu zīda nezdodziņu.

Citi kūmi diegu deva,
Citi deva adatiņu;
Tev, Pēteri, diža laime,
Tev jādod ielāpīš. (Biržos)

Bez sevišķas izpirkšanas maksas vecmāte bērnu nedeva. Pirmajam dīdītājam, krusttēvam, vai vedējam bija jādod zieds. Bija jārūmā laipni vārdi.

Kūmi ēda, kūmi dzēra,
Kas vecai māmiņai;
Smeļu pilnu zupas kausu,
Nesu vecai māmiņai.

Piesalaidi, piesalaidi,
Mana veca māmuliņa:

Došu knibši baltas maizes,
Došu krūzi alutiņu;
Vēl es došu eiduciņu, (naudas gabals)
Tabaciņu nosapirkkt.

Kamēr notika tielēšanās, kūminieki nepacietībā dziedāja.

Kaut mana pādīte,
Dancot gaise,
No prieka es dietu
Plāniņa vide.

Kaut mana pādīte
Dancot ietu,
Es mestu dālderu
Plāniņa vide.

Ziedu saņēmusi, vecmāte beidzot pielaidās. Sākās bērna dīdīšana. Tas notikās tā: bērnu turēja uz abām rokām, drīz paceļot augstāk, drīz atkal nolaižot, sikiem soļiem, liku-loču grozoties plānā. Līdz ar to dīdītājs vai dīdītāja teica savu dīdāmo dziesmu, kas satur kādu novēlējumu par labu tikumu vai turību. Pārējie kūminieki stāvēja aplī un palīdzēja dziedāt, kā arī grozījās dziesmas ritumā.

Dižais pāde — krusttēvs, ņemdams bērnu, teica dziesmu:

Kur mani zābaki,
Misiņa pieši?
Nu iešu plānā
Ar savu pādi. 1490

Griežiet ceļu, griežiet ceļu,
Nu pādīte dieti gāja! 1492

Būs man vienam
Div' darbus darīt:
Pādi vest baznīcā,
Pirmam pādi dancināt?

Augstu rokas es pacēlu,
Sav' pādīti dīdīdams:
Lai tas auga lielis vīris,
Liela darba darītājs.

Dīdītājs varēja teikt vienu vai vairākas dziesmas. Visiem, kas piedalījās dīdīšanā, bij jāmet jaunajai dzīvībai zieds — naudā vai mantā. Pādēnu izdīdījis, krusttēvs to nodeva krustmātei, kas izdīdījusi to, atkal deva tālāk citām kūmām.

Krusta mātes vaina bija,
Ka man mazs augumiņš:
Kad tā mani dietu nesa,
Kam tā augstu nepacēla.

Es ar savu pādīti
Dancot gāju,
Lai tie kūminieki
Pakaļ nāca.

Es pādīti dancināju,
Augstu rokas cilināju:
Lai cilina Dēkla, Laima
Bagātos ļautīšos.

Sklidi, sklidi, pādīte,
No manu roku:
No manu roku
Atzaidu rokās.
(Uz Annas roku).

Pusplān, pusplān
Šo danci vedu,
Lai mana pādīte
Pusgade staigā. (Alsunga)

Kur mana lielā, kuplā sagša,
Kur savu pādīti iesitināšu;
Kur mana sudraba zvadzeņu josta,
Lai šķind pādīte dancinoti.

Es pādīti didīdama,
Kules spēru pabeņķē:
Lai tā auga skaidra meita,
Skaidra darba darītāja.

Sudrabu laistīta,
Kūmu istabiņa,
Sklid manas kurpītes,
Pādīti dīdot.

Skaties, skauģīti,
Caur žoga posmu:
Es, jauna meitene,
Pādīti dīdu.

Ar sauli, pret sauli,
Pādīti dīdu,
Lai mana pādīte
Kā saule auga.

Sklidi, sklidi, pādīte,
No manu roku,
No manu roku
Citu kūmu roke.

Es, pādīti dīdīdama,
Puķi dūru azotē,
Lai mana pādīte
Kā puķe auga.

Es, pādīti dīdīdama,
Zelta maucu gredzentiņu,
Lai tā mana pāde auga
Zelta naudas skaitītāja.

Cinīši, cērpiņi,
No manu kāju!
Nu iešu plāne
Ar savu pādi.

Abi līdze, abi līdze
Pādītei manai!
Drīz jēma kājiņas,
Drīz valodiņu.
Pusgade staigās,
Pusgade runās;
Pusgade māmiņai
Skaidiņas lasīs.

(Jūrkalne)

Audz, mana pādīte,
Dižena, ražena,
Bajāra dēliņš
Ražens gaida.

Staigāja pādīte
No Grietas rokām
No Grietas rokām
Tomiņa rokās.

Dižu riņķi jēmu
Pa istabiņu:
Diža rada pādīte —
Galviņa reiba.

Ej, Māra, ej, Laima,
Pa manu priekšu,
Es ar pādīti
Plāniņā iešu.

Sieniņu kaisīju
Kūmiņu plāne
Augs dižs puisītis
Sieniņa pļāvējs.

Sieniņu kaisīju
Kūmiņas istabe,
Augs čakla meitiņa,
Sieniņa grābēja.

Iecēlu liepiņu
Plāniņa vide;
Čikstēja zariņi,
Čabēja lapiņas.

Papriekšu pādēnu izdancināja visi krus-
tībās bijušie kūminieki, bet gadījās, ka kāds
paņēma bērnu didīt, kas kristībās nebija
piodalījies.

Ai mīlā māmiņa,
Neturi dusmas:
Pie krusta nebij'se
Pādīti didu.

Dažreiz, lai bērnu nesamocītu, viņa vietā didīja no lupatām pagatavotu bērna imitējumu, kam uz līdzības (analogijas) pamata bija jāietekmē bērna vēlākā dzīve. (Šmita latv. taut. tic. II, 15359, 15362, 15366).

Kad pādēna didīšanai pienāca beigas, to nesa mātes gultā, kur gulēja vēl neveselā māte.

Es savu pādīti
Visu nakti didīju,
Uz rīta ieliku
Ābula cisās.

Kur likšu pādīti
Izdīdījusi?
Nedošu tēvam,
Tam cietas rokas;
Nesīšu māmiņas
Ābola cisās!

Kur likšu pādīti
Izdīdījuse?
Nesīšu māmiņas
Ābola cisās:
Lai gule, lai šņāce,
Kā sivēniņus.

Es pādīti dancināju,
Kājgale guldināju.

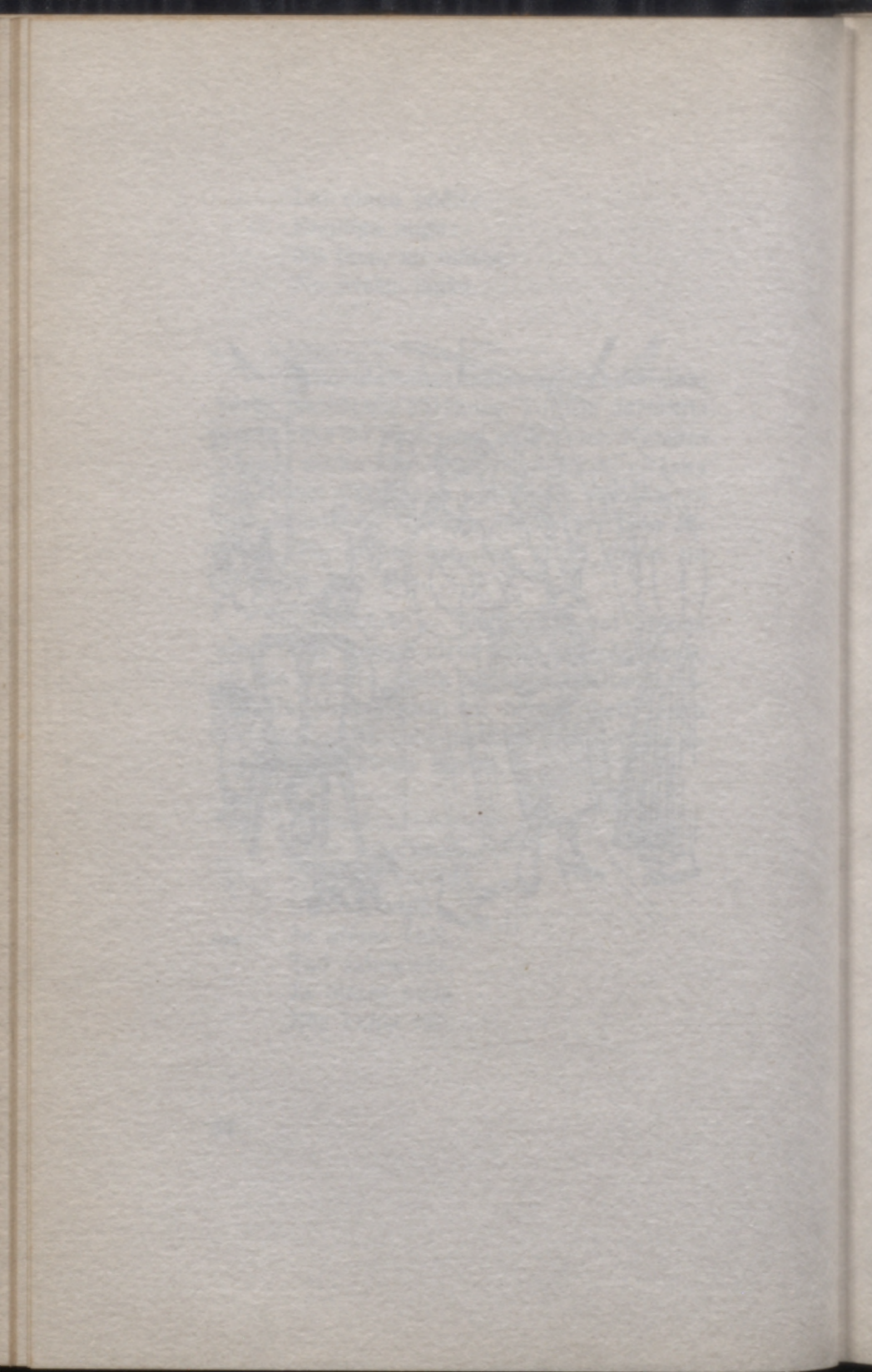
Lai mana pādīte
Kaunīga auga:
No tēva, no mātes,
No svešu ļaužu.

Pēc noguldīšanas mātes gultā, kūminieki
ķērās pie šūpuļa kāršanas. To bija darinājis
bērna tēvs no liepas vai egļu koka. Kūmām
vienīgi atlika šūpuļa kārts — liksts ciršana
un šūpuļa uzkārsana. Galvenais rīkotājs te
bija krusttēvs. It senos laikos arī pats šū-
pulis ticis taisīts tur, kur vītas virves un
gatavots viss cits.

Šūpuļa kārti — liksti gāja vai brauca
cirst birzī. Zēnam cirta ozola vai oša liksti,
lai tas izaugtu stalts kā ozols. Meitenei va-
jadzēja cirst liepas vai bērza liksti, kuŗu
cirta visvairāk ceļa malā, — tad drīzāki iz-
precināja, aizveda tautās.

Brauksim, kūmiņas,
Caur zaļu birzi,
Cirtīsim kārtiņu
Birzītes vidū;
Ja birzes vidū,
Tad saimnieks,
Ja birzes malā
Būs kalpa vīrs

Brauksim, kūmi,
Caur zaļu birzi,
Cirtīsim pādītei
šūpuļa kārti,
Cirtīsim lokanu
Nelūztošu.

Es jums saku, krusta tēvi,
Purvā kārtis necērtiet:
Cērtiet ceļa maliņā,
Lai ved jaunu tautiņās! 1670

Gauži lūdzu krustatē's,
Necērt liksti pormalē!
Cērt augste kalniņe,
Lai ir jauka valodiņa. (Gudenieki)

Līkstis cirta vairākas. Pārnestās līkstis tūliņ istabā nenesa, jo baidījās, ka līdz ar tām var istabā ienest ļaunos garus. Pēc brīža bāza pa logu istabā, pie kam vairākas līkstis salauza. Pēdējo līksti nesalauza, bet ievilka istabā. Kamēr vīri kāra šūpuli, sievas, cik zinādamas, dziedāja šūpuļa krāšņās dziesmas:

Kar, māmiņa, šūpuliti,
Kar pie loga saulītē:
Lai es augu daiļa meita,
Daiļa darba darītāja. 1648

Kar, māmiņa, šūpulīti,
Kalniņā, vējiņā,
Ja nevaids, kas šūpo,
Lai šūpo Vēja māte.

Šūpojies, jaunā pāde,
Vecās pādes šūpulē:
Oša kāрте, vaŗa vieres,
Sudrabiņa šūpulīts.

Šūpulītis palīdzēja
Man pādiņu audzināt:
Kur iedama, tecēdama,
Iesviež' pādi šūpulī.

Kuŗš īstens krusta tēvis,
Lai pakāra šūpulīti!
Kur' īstena krusta māte,
Lai klāj linu paladziņu! 1646

Mana balta māmuliņe
Mani balti audzināja:
Apvilкуси baltu kreķlu,
Ieliek zelta šūpulī. 1731

Vecāmāt, vecāmāt,
Liec akmeni šūpulī!
Akmenī visas paļas,
Ne manā krustdēļā. 1728

Kad šūpulis bija uzkārts, krustmātei pienācās šūpuli klāt. Viņa ielika šūpulī āboliņa cisas, uzklāja baltu linu palagu, ielika mīkstu spilvenu un pārklāja segu. Bet krustbērnu tūliņ šūpulī nelika. Domāja, ka ļaunais vēl vienmēr tīko pēc bērna un to vien tik gaida, līdz bērnu ieliks šūpulī, lai tūliņ tam piemērotos. Tāpēc vispirms šūpulī, pašūpoja kaķēnu vai šuneli, bet pašu bērnu paslēpa pagultē. Tā nelabais šķita piekrāpts. Māte no savas puses lika dziesmu grāmatu un gabaliņu maizes, ko iebāza šūpuļa stūrī. Krusttēvs meta sudraba dālderī; arī tam tur bija palikt. Sievas dziedāja.

Neliec mani, māmuliņa,
Bez ziediņa šūpulī,
Liec maizīti, liec naudiņu,
Liec gudro padomiņu!

Neliec mani, māmuliņa,
Bez ziediņa šūpulī!
Kad nav zelta, sudrabiņa,
Liec maizītes gabaliņu! 1726

Dieviņ, tavu likumiņu,
Laimiņ tavu padomiņu!
Meita biji, sieva tiki,
No sieviņas māmuliņa.

Pēc tam krusttēvs pirmais pašūpoja šūpuli dziedādams:

Laidiet mani aplūkot,
Vai ir viegl(i)s šūpulīt's!
Ja ir viegl(i)s šūpulīt's,
Tad laimīga dzīvošana.

Šūpuli mēģināt nāca visi kūmas, un visiem bij jāmet ziedojums. Sievas dziedāja — skopos pēla, devīgos uzlielija. Ik ziedotājs saņēma glāzi brandvīna vai kausu alus. Bez naudas ziedoja dažādas mantas: dzijas, palagus, villaines, dvieļus, drēbju gabalus no linu un vadmalas baķiem. Sameta tā saukto bērna **pūriņa** tiesu.

Istabā nesa un dāvināja dažādus darba rīkus: cirvi, dakšu, kurvīti, grābekli, ratiņu, prievīšu aužamo šķietīņu... Tas viss notika, sievu korim, arī pašiem devējiem dziedot.

Es tečus tecēju
Uz žīda bodi,
Jau labi zināju:
Pāde drānu gribēs.

Šim pādīte, tam pādīte,
Man pādīte piederēja,
Man pādīte piederēja
Par manām villainēm.

Došu, došu pādītei
Ko es biju solījusi:
Došu smalku lina kreklu,
Pilnu sauju sudrabiņa.

Maģa mana pādīte, —
Maģ's lupatiņis;
Kad augs lielāka,
Tad došu vairāk, —
Tad došu gosniņu
Ir avitiņu.

Nelielies tu, Andrej,
Kas tad tevi nepazīst.
Gaŗa mēle piesolot,
Īsi nagi iedodot.

Kaumies, Juzīti,
Met jel drīzi,
Ko mēs dziedam
Šo ilgu laiku;
Ko mēs mēles
Deldējam?

Neskaiti, sīkstuli,
Kūmiņu naudu,
Dod jele bērdams
Ar visu sauju.

Šķiņķo, Dievs, pādēnam,
Maza mana šķiņķošana!

Šķiņķo rudzus, šķiņķo miežus,
Šķiņķo bērus kumeliņus.

Šķierbā nauda glabājās,
Pādēniņu gaidījot.
Dievs man deva pādēniņu, —
Pele naudu izvilkusi.

Tu, Katīte, dižā kūma,
Mēs uz tevi raugāties:
Tev bij savu drānu klāti,
Mest apaļu dālderīti.

Dievs iedeva pādenīti
Skopajam Pēterim:
Tam čīkstēja rubulītis
No kabatas izvelkot.

Uztin pādītei
Pašūtu kreklu,
Lai vaļu mātei
Pādīti auklēt,
Pādīti auklēt,
Miedziņu gulēt.

Vēlīgs Ansītis
Kūmas iete,
Kad nauda jāmet,
Kā lācis ņaude;
Čīkstēja eiduki
No maka velkot.

Mūžam neskaita
Pādītes naudu,
Kā grāba, tā šļāca
Ar visu sauju.

Metat, metat,
Vajaga, vajaga, —
Vajaga pādītei
Zobiņus pirkt.

Dziedātājas neatlaidīgi savās dziesmās uzaicināja mest ziedu, aizrādīdamas, kur visur nauda nepieciešama: gan pirkt kumeļu, govi, ratus, gan arī zemi un, visbeidzot, ziepes, zobīņus. Aizvien skaļāk skanēja: metiet — vajaga, vajaga.

Pēc pādēna izšūpošanas un apdāvināšanas visi sēdās pie galda, kur varēja ēst un dzert pēc patikas; krustbērnu ar to vairs ļauni neietekmēja. Pēc maltītes savukārt tika apdāvinātas kūmas. No laimīgās mātes tie saņēma cimdus, prievītes. Krusttēvam par šūpuļa kārti allaž dāvināja rakstītu cimdu pāri.

Kamēr kūmnieki dzīroja, sievas paklusi skandināja šūpuļa dziesmas. Tukšu šūpuli nekad nedrīkstēja šūpot, tad bērnam varēja sāpēt galva. Istabu slaukot, tēvam bija jāizslauka šūpuļa apakša, lai bērns augtu tīrīgs.

Migu, migu, vienactīņa,
Līdz aizmīga abas divas;
Viena bija miega pilna,
Otra žēlu asariņu.

Šūpo mani māmuliņa,
Baltā liepu šūpulī;
(Vizulīšu šūpulī)
Nāks tautiņas, dos naudiņu
Jems ar visu šūpulīti.

Māte mani midzināja
Ar mazieme ratiņieme.
Māte dzied, rati čīkst,
Es no prieka negulēju.

Pele brauca, rati čīkste,
Pillu maisu miegu veda,
Braul, pelīte, kur braukdama,
Braul Jāniša pagāle; —
šim saujiņa, tam saujiņa,
Jānišam riekšaviņa.

Velc, pelīte, saldu miegu
Mazajam Andrejam:
Caur šūpuli, caur pagāli,
Caur ābola cisiņām;
(Caur ceplīti, caur krāsnīti,
Caur šūpuļa dēlītēm).

Velc, pelīte, saldu miegu
Mazaje pādīte;
Savilkuse saldu miegu,
Guli pate pagāle;
Guli pati pagāle,
Lai runcītis nedabo.

Čučat, guļat, mazi bērni,
Lai tek lieli kājiņām;
Kad lieliņi izaugsate,
Kājiņāme tecēsate.

Čučī, guli, man pādīte,
Es tev puķes salasīšu,
Es tev puķes salasīšu,
Šūpulīti izpušķošu:
Pie kājām sīkas rozes,
Pie gāliņas magonītes.

Pādīt mana, sīka, maza,
Neguļ ilgi šūpulī!
Ceļ galviņu, aun kājiņas,
Aptec tēvu, māmulīti.

Pieminētās dziesmas ir senās sadzīves
auglis, kas vienā otrā lauku sētā vēl tagad
dzirdamas. Jau kopš dzimšanas mūsu senči
pieradināja bērnu pie maigām, daiļām aijā-
šanas dziesmām. Gan aijājot, kopjot, ēdinot,
ģērbjot mātes raudošo bērnu laipni mīlīgi

klusināja un savaldzināja ar šīm jaukajām melodijām. Ar dziesmu māte deva bērnam pirmās laipnās pamācības, kas jo dziļi iespiedās bērna sirdī.

Aijā, bērniņ, pūpās,
Kas tev rītā šūpos?
Atskries aitiņa baltām kājām,
Tā Tev rītā šūpos.

Aijā, kušū mazi bērni,
Kaķi putru apēduši.
Tā nebija kaķa vaina,
Tā bija paša aukļa vaina.

Čučī, guļi, mazais bērniņ,
Atnāks māte vakarā;
Ja nenāks vakarā,
Atnāks rīta saulītē.

Miedziņš bērnu kaitināja,
Uz sliexsnīša tupēdams;
Ņem, māmiņa, bērza rīksti,
Dzen miedziņu šūpulī.

Pele brauc, vāģi čīkst,
Ar to miega vezumiņu.
Brauc, pelīte, šai sētā,
Še ir pulka mazu bērnu.

Pele pīkst, pele raud,
Pelei rati saplīsuši,
Pelei rati saplīsuši,
Bērniem miegu vazājot.

Ziedi, ziedi, man' meitiņa,
Audzi, audzi, dēluliņ,
Būs man siena grābējiņa,
Būs druviņas arājiņš.

Čučī, guli mazais bērns!
Kas tev rītu pašūpos?
Puiši kūla rudzu riju,
Meitas mala kambarī,
Jaunā māte govīs slauca,
Vecā ganus izvadīja.

Čučī, guli, mazbērniņ,
Kā pelīte midzenī.
Neklausies ciema gaiļus,
Nemudini māmuliņu.

Lielās kristībās spēlēja arī mūzikanti
— gan vijoli, dūdas, kokli un šķindekli. Jau-
nie un sevišķi bērni gāja rotaļās gan sēdus,
gan rokās saķeroties un dziedot.

ROTAĻAS

BAGĀTAIS un NABAGAIS

No viesu pulka izvēl divus labus dziedātājus, kas prot dziesmu sākt un meldiju turēt. Viens no tiem nostājas istabas dibenā. Viņam pa labo un kreiso roku nostājas garā rindā visi citi rotaļnieki. Viņš skaitās bagātākais bajārs. Viens nostājas pašam bagātajam pretī pie durvīm. Tas ir nabadziņš.

Bagātais lielīgi uzsāk dziesmu:

Es bij viens bagāts vīrs,
Es bij viens bagāts vīrs,
Man putniņi pilni zari,
Man putniņi pilni zari.

Un tā lielidamies un dziedādams iet ar visiem rotaļu dalībniekiem uz durvju pusi. Viņa pulks, pēc takts lēkādams, dzied savam vadonim līdz. Nonākuši pie nabagā, tie atkal atkāpjas uz dibenu un apstājas savā pirmajā vietā. Nu iet nabadziņš uz dibenu pie bagātā, pazemīgi dziedādams:

Es bij' viens nabadziņš,
Dod man vienu pazarīti,
Dod jel vienu paza — ijo!

un tā atkāpjas atpakaļ savā vietā pie durvīm. Bagātie no jauna iet uz durvju pusi un atpakaļ dziedādami:

Došu, došu, nesaliegšu,
Jele vienu pazarīti,
Jele vienu paza — ijo!

Tiklīdz tie savā vietā apstājušies, iet nabags un dzied:

Kad es iešu, tad es ņemšu
I to pašu dižino,
I to pašu diži — ijo!

un, pie pulka pienācis, paņem vienu no rindas gala, aizved to sev līdz un novieto pie durvīm.

Pēc tam iet bagātie dziedādami un dziedami:

Dižino tautas veda,
Vēl palika diženāka,
Vēl palika diži — ijo!

Vēl palika diženāka
Māmiņai malējiņa,
Māmiņai malē — ijo!

Māmiņai malējiņa,
Rīta ganu dzinējiņa,
Rīta ganu dzinē-ijo!

Ar to pirmais cēliens beidzas, un rotaļa atkārtojas no sākuma. Nabags atkal noņem bagātajam vienu putniņu no otra rindas gala. Tā rotaļa turpinās tālāk, līdz nabags bagātajam gan no vienas, gan no otras rokas nolasījis visus putnus.

Viens pats palicis, senākais bagātais uzsāk dziesmiņu, kuŗu arī visi rotaļnieki, uz priekšu un atpakaļ iedami, dzied līdz:

Kur es iešu, ko darīšu,
Viena pate palikusi?
Viena pate palī — ijo!

Brāļi kaŗā aizgājuši,
Māsas tautas izvadāja,
Māsas tautas izva — ijo!

Pulkiem skrēja raudavītes,
Kur bij' man vienai iet?
Kur bij' man vienai — ijo!

Vai bij' man iesalaisti
Raudavīšu pulci — ijo!

Še dziesmiņas sācējs pieiet pie rotaļnieku pulka, paņem ar vienu roku vienas rindas galu, ar otru roku — otru, uz vienu un otru pusi riņķī griezdamies, un dzied tālāk:

Dod, māmiņa, pulkā mani,
Pulkā laba dzīvošana,
Pulkā laba dzīvo — ijo!

Ar pulciņu druvā gāju,
Drīz darbiņu padarīju,
Drīz darbiņu pada — ijo!

Šai rotaļai ir dažādas variācijas, piemēram: rotaļnieku sastāvs, iedalījums un darbība kā augšā. Rotaļu pavada šādas dziesmiņas.

Es bij' viens bagāts putnis,
Man putniņu Dievs ir gan,
Pilnas zaru pazarītes,
Pilna pati galotnīte;
Es varēju otram dot,
Ir pašam atlikās.

Es bij' viens nabags putnis,
Man putniņu pamazām.
Es tev lūdzu, bajāriņi,
Dod man vienu pazarīti,
Dod man vienu pazarīti,
Kas tev lietī nederēja.

Nabags dabū no bagātā vienu putnu un aizved sev līdz.

Dziesma un darbība atkārtojas no iesākuma, un nabags, savu dziesmu beidzis,

katru reizi paņem no bagātā pa putniņam,
kamēr bagātais paliek bez neviena. Nabags,
kas nu kļuvis bagāts, lūdz senāko bagāt-
nieku viesībās.

Es tev lūdzu, bajāriņi,
Nāc nabaga viesībās,
Došu ēst, došu dzert,
Došu dūri mugurā.

Pie šiem vārdiem viss pulks krīt bajā-
ram virsū un sit tam pa muguru. Tas nu
ir nabags.

Pavadītāju dziesmiņu varianti vēl šādi:

Es bij' viens bagāts putnis,
Man putniņi pilli zari,
Man putniņi pilli zari,
Pillas zaru pazarītes.
Bij' man rijas kūlējiņi,
Bij' man māju malējiņi,
Es varēju citam dot,
Ir pašam vēl palika.

Es bij' viens nabags putnis,
Man putniņu pamazāk,
Tukšas zaru pazarītes,
Tukša pati galotnīte.
Ne man rijas kūlējiņu,
Ne man māju malējiņu.

Es tev lūdzu, bagātais,
Dod man vienu nozarīti,
Ja nedosi nozarīti,
Nolauzīšu galotnīti.

Es tev lūdzu, bagātais,
Nāc pie manis mieloties,
Došu ēst, došu dzert,
Došu rungu pa muguru.

2.

Es bij' tāda nabadzīte,
Viena pati palikuse.

— Es bij' viens bagāts vīrs;
Man putniņu pilni zari.

— Es tev lūdzu, bagātais,
Dod man vienu pazarīti.

— Es nedošu nabagam
Ne mazaju pazarīti.

— Es tev došu baltu vistu
Ar visiem cālīšiem.

— Man pašam baltas vistas
Ar visiem cālīšiem.

— Es tev došu raibu govi,
Raibas goves ganītāju.

— Man pašam raibas goves,
Raibu govu ganītāja.

— Es tev došu bēru zirgu,
Bēra zirga jājējiņu.

— Man pašam bēri zirgi,
Bēru zirgu jājējiņš.

— Es tev došu raibus cimdus,
Raibu cimdu adītāju.

— Man pašam raibi cimdi,
Raibu cimdu adītāja.

— Lūdzu, lūdzu, ja nedeva,
Ņemu pats savu roku,
Ņemu pats savu roku
Diženaju malējiņu,
Diženaju malējiņu,
Slēžu kreklu audējiņu,
Lai palika māmiņai
Maisaudekla audējiņa.

3.

Es bij' viens bagāts vīrs,
Man bij' putnu pilni zari.

— Es tev lūdzu, bagātais,
Dod man vienu pazarīti.

— Es nedošu nabagam
Ne plikāko pazarīti.

— Iešu pats, ņemšu pats,
Ņemšu pašu dižāko.

BITE (DUNDURS) jeb KAS DĀRZĀ?

Sakārtojas dārziņš. Dārziņa vidū stāv sieviete — „bite”. Dārziņam uz vienu un otru pusi apkārt griežoties, visi kopā dzied:

Kas dārzā, kas dārzā?
Bitīt' rožu dārziņā.
Kas (tai) vārdā, kas (tai) vārdā?
Anna vārdā, Anna vārdā.

Še dārziņš apstājas griezties, rotaļnieki saceļ rokas uz augšu, lai pa starpām varētu svabadi iziet un ieiet, un dzied tālāk:

Lodā, bitīte,
Pa zaru zariem,
Pa zaru zariem,
Pa lapu lapām;
Ja kādu atrodi,
Liec to savā vietā.

Pa to laiku bite žigli uz iekšu un āru vīdamās pa rotaļnieku starpām un beidzot, pie kāda vīrieša apstājusies, šo ieliek savā vietā dārziņa vidū un pati iestājas rindā viņa vietā.

Dārziņš sāk no jauna griezties, un rotaļnieki dzied:

Kas dārzā, kas dārzā?
Dundurs rožu dārziņā.
Kas (tam) vārdā, kas (tam) vārdā?
Kārlis vārdā, Kārlis vārdā.

Nu atkal „dundurs” lodā tāpat, kā pirmīt „bite” un ieliek beidzot kādu sievieti vidū, iestādamies viņas vietā rindā. Tagad atkal bite rožu dārziņā. Tādā kārtībā rotaļa turpinās pēc patikas tālāk, pie kam allaž nāk pamīšus gan bite, gan dundurs rožu dārziņā. Bites un dundura vārdu teic tādu, kāds katreiz vidū stāvētājam krustāms vārds.

Rotaļas pavadītājas dziesmiņas tekstā var būt dažādas pārmaiņas, piemēram:

Kas dārzā, kas dārzā?
Bite rožu dārziņā.
Kas klētī, kas klētī?
Villainīšu audējiņa.
Vai bij' bite, vai ne bite,
Vai tā pate brāļu māsa.
Lodā, bitīte,
Pa zaru zariem;
Meklē citu,
Liec savā vietā.

DĀLDEĶA DĀVINĀŠANA

Sasēžas uz sola gaŗāka rinda rotaļnieku. Viens paliek stāvot, salauŗ tikdaudz skangaliŗu, cik rotaļas dalībnieku, iet pēc kārtas no katra pie tiem, ikvienam pa skangalītim iedodams un pieteikdams: Œe tev dālderis, pērc ko gribi, tikai nesaki ne jā, ne nē.

Pēc kāda brīŗa dālderis devējs atkal pienāk pie apdāvinātiem un sāk tos pa vienam izjautāt: Ko gribi par savu dālderī? Vai tevi nepiekrāpa u.t.t. Uz jautājumiem atbildot, jāsgāŗ no vārdiņiem „jā” un „nē”, jo tiklīdz atbildētājs tos iepin savā runā, tam jādod ķīla.

Kad vairāk ķīlu saņemts, katram savā ķīla jāizpērk, t. i., jāizdara tas, ko ķīlu ņēmējs pavēl, vai ko nosprieŗ sapulce. Ja sapulce sprieŗ, tad ķīlu papriekŗ vis nerāda, bet tik' prasa: Kas tam jādara, kā ķīla tagad manā rokā? Spriedēji uzdod kādu zināmu darbu izdarīt. Nu parāda ķīlu, un viņas īpaŗniekam uzdevums jāizpilda, lai atdabūtu savu ķīlu.

D Z Ē R V E S

„Dzērvēs” saķeras gaŗā rindā cita aiz citas. „Mednieks” nostājas viens nomaļus un liekas ko cērtot. Dzērvju māte rindas priekšgalā jautā: Kūmiņ, ko tu cērt? — Mednieks: Malku cērtu. — Kur liksi malku? — Uguni kuršu. — Kam tev uguns vajaga? — Ūdeni sildīšu. — Kur liksi ūdeni? — Dzērvēs bērniem acis plucināšu. — Ko ļauna viņi tev nodarījuši? — Visu vasaras gājumu noēduši. — Nu ķer, ķer, ja vari noķert!

Mednieks nu grib pēdējo no rindas gala noķert, bet dzērvju māte atkal rauga to izvairīt, mednieku aizkavēt, allaž uz to pusi šaudamās, gar kuŗu ķērājs grib pie pēdējā pietikt. Arī dzērvēnu rinda, zināms, sitas uz vienu un otru pusi, no mednieka bēgdama. Beidzot taču mednieks pēdējo dzērvēnu noķer un no rindas atņem.

Nu sākas atkal no jauna ciršana un sarunāšanās, un rotaļu turpina tik ilgi, kamēr dzērvju mātei pēdējais bērns noķerts un paņemts.

GREDZENTIŅŠ

Gredzenu uzmauc uz gaŗa, stipra diega pavediena, kuŗa galus sasien kopā. Rotaļnieki nostājas noslēgtā lokā, pieturas abām rokām pie pavediena, to pastāvīgi virzīdami riņķī apkārt un gredzenu slepeni viens otram padodami. Viens no rotaļniekiem grozās riņķa vidū, gredzenu meklēdams. Pie kā gredzenu atrod, tam jāmaina ar vidū stāvētāju sava vieta, un rotaļa atkārtojas no jauna.

KURPNIEKOS

Visi nosēžas noslēgtā lokā. Viens iestājas vidū un iet apkārt, katram prasīdams: Vai kurpnieks mājās? Ikviens viņam atbild: Viņā sētā. Visapkārt apgājis, viņš sauc: Tīrgū, tīrgū, tīrgū, tīrgū! un nu visi pēc iespējas mainās savām vietām. Bet pie tam jāuzmanās, ka nepaliek bez vietas, jo vidū stāvētājs mēģina žigli kādu vietu ieņemt, tiklīdz to pirmais īpašnieks atstājis. Ja viņam tas izdodas, tad tam, kas tagad bez vietas palicis, jāiet apkārt un jāprasa pēc kurpnieka.

LAPSAS ASTE jeb LAPSIŅĀS

Rotaļnieki sastājas aplī un nekustas no vietas — tikai viens ar grīstē savītu lakatu, lapsas asti, rokā paliek svabads ārpus rindas. Tas nu citiem aiz muguras tek aplim apkārt un runā vai dzied:

Lapsai aste nokritusi,
Sila malu tekājot;
Ja, ļautiņi, atrodiat,
Aiznesiet kundziņam.

Aplī stāvošiem nav ļauts atpakaļ skatīties, kas to dara, dabū no apkārtgājēja ar grīsti pa muguru. Pats viņš lūko savu lapsas asti nemanot kādam nomest aiz muguras zemē. Apkārt apgājis un atradis grīsti vēl guļam, tas pats to uzņem, neuzmanīgo krietni noper un iestājas viņa vietā rotaļnieku rindā. Ar lapsas asti nu jāiet apkārt tam, kas neuzmanības dēļ savu vietu zaudējis. Bet ja tas, pie kā aste nomesta, to pie laika mana, tas paķer asti un dodas noietājam pakaļ. Šis steidzas rindai apkārt, lai ieņemtu tukšo vietu, kur tas kļūst neaizņemams.

Ja to, turpretī, panāk, tad tam aste dejo pa muguru un pašam jāturpina astes nesēja loma.

Pavadītājas dziesmiņas vārdi ir šādi:

1.

Dzenieties, dzenieties,
Lapsai aste notrūkusi,
Lapsai aste notrūkusi,
Sila malu tekājot.
Kas nemāk lapsas dzīt,
Tiks mugura oderēta.

2.

Lapsai aste nokritusi,
Pura malu staigājot.
Ja jūs kāds atrodat,
Paceliet lapsas asti.

3.

Neskataities, mani bērni,
Kur tā mellā lapsa tek!
Vai: Skataities, ciema ļaudis,
Kur tā baltā lapsa tek!

4.

Mūciet, bērni, mūciet, bērni,
Redz', kur mellā lapsa tek.
Atnāks lapsa, pajems tevi,
Aizvedīs Vāczemē.

PĒDĒJAIS PĀRIS

Rotaļnieki sastājas pa pāriem, viens pāris aiz otra, gaŗā divkāršrindā. Viens, kam pārinieka trūkst, nostājas rindas priekšgalā un, neskatīdamies atpakaļ, sauc: Viens, divi, trīs, pēdējais pāris ārā!

Abi otra gala pārinieki nu skrien, viens gar vienu, otrs gar otru rindas pusi uz priekšu, lai tur atkal savienotos. Saucējs, turpretim, lūko vienu no tiem papriekšu saķert. Ja tas tam izdodas, tad viņš ar noķerto stājas rindas priekšgalā, un pāri palikušais nu ir saucējs. Bet ja šķirtais pāris dabū drīzāk pats savienoties, tad tas nostājas rindas priekšgalā, un saucējam vēl jāpaliek savā pirmajā vietā, kamēr viņš no turpmākajiem pāriem kādu notver.

PUTNIŅUS PIRKT UN PĀRDOT

Putniņu pircējs nāk pie putniņu pārdevēja un saka: Labdien, kungs! — Pārdevējs: Labdien! — Pircējs: Vai ir putni pārdošanai? — Pārdevējs: Ir gan!

Pircējam nu jāuzmin, kādī putni pār dodami. — Pircējs: Vai zosis ir? — Pārdevējs: Nav! — Pircējs: Vai vistas ir? u.t.t., kamēr pircējs uzmin tā putna vai zvēra vārdu, kāds ir pārdevējam, piem. lapsa.

Lapsa tūlīt dodas no pulka ap pircēju riņķi, gribēdama tikt atpakaļ pie pārdevēja; pircējs atkal lapsu gūsta. Ja pircējs lapsu saķer, tā paliek viņam, ja nē, tā paliek pārdevējam.

SIETIŅOS

Rotaļnieki sastājas garā rindā cits citam aiz muguras; viens, „sietiņš”, ar grīstē savītu lakatu, paliek ārpus rindas. Šis nu pieiet pie tā, kas stāv rindas priekšgalā un saka: Sij, sij, sietiņš! — Priekšējais: Ko gribi, sietiņ? — Sietiņš: Smalko miltiņu! — Priekšējais: Lec otrā galā!

Sietiņš tūlīt ar joni dodas gar vienu vai otru rindas pusi, lai pēdējo sasniegtu un tam ar grīsti iesistu. Ja tas viņam izdodas, tad sistais top par sietiņu, un pirmais sietiņš nostājas rindas priekšgalā. Bet pēdējais, zināms, manās gar otru pusi no sietiņa aizbēgt, un ja tas trīsreiz ap rindu apskrej un pa to laiku ķērējs nav paguvis viņam iesist, tad bēdzējs nostājas rindas priekšgalā, un sietiņam pašam vēl jāpaliek savā vietā, kamēr tas kādu panāk.

CIK TĀLU SIETIŅŠ?

Nostājas cits aiz cita gaŗā rindā, viens pie otra pieķērušies. Tikai viens — „auseklītis” — paliek ārpusē, jāj uz skala trīsreiz rindai apkārt dziedādams:

Auseklīts jādelēja,
Malējiņu meklēdams.

Tad auseklītis apstājas rindas priekšgalā un prasa pirmajam: Cik tālu sietiņš? — šis atbild: Deviņas jūdzes. — Vai varu panākt? — Ja labs zirgs, vari gan.

Auseklītis nu kā vējš dodas uz rindas otru galu un trenc pēdējo trīs reizes apkārt rindai, to ar sagrieztu dvieli sizdams.

Trešo reizi apkārt ticis, trenkātais nostājas rindas priekšgalā, un auseklītis jāj no jauna ap rindu, dziedādams un tad pēc sietiņa vaicādams un pēdējo trenkādams.

KAM SPĀRNI, LAIŽAS

Rotaļnieki nosēžas rindā un ievēl vienu par savu priekšnieku. Priekšnieks sauc: Kam spārni, laižas! Pīle laižas, vista laižas, Vārna laižas, pele laižas, galds laižas u. t. t. un ik reizes pie katra teikuma ceļ roku uz augšu. Apakšniekiem turpretim tikai pie

putnu vārdiem jācilā roka un jāatbild: laižs! Pie citiem lietu vārdiem, piem., galds, nav roka jāpaceļ, bet jāteic: nelaižs! Ja kāds pie putna vārda nepaceļ roku, to ķilā; un otrādi, kas pie citu lietu vārdu paceļ roku, arī ķilā.

VĀRDUS MĪT

Puiši pieņem meitu vārdus, un meitas — puīšu vārdus un nosēžas pa pāriem; tikai viens ir lieks, un viņam līdzās pa labi ir tukša vieta. Ja liekais ir puisis, tad viņš sauc kādu puīša vārdu. Uz viņa saukumu nāk uz tukšo vietu meita, kas tādu vārdu pieņēmusi. Viņas pirmā vieta nedrīkst palikt tukša; kam tā pa labi, tam tūlīt bez kavēšanās jāsauc kāds vārds no pulka turp.

Kuŗš tūlīt nesauc, vai kuŗš tūlīt neiet turp, uz kurienu viņu sauc, to ķilā. Ķilas beidzot „jāizpērk.”

VANAGS UN IRBE

Dārziņa vidū stāv meita — „irbe”, un ārpus dārziņa puisis, „vanags”. Dārziņam uz vienu, otru pusi griežoties rotaļnieki dzied:

Aizskrēja vanags,
Aizlidināja
Irbīšu gūstīti
Jūrmalā.

Atskrēja vanags,
Atlidināja,
Neroda irbīšu
Jūrmalā.

Še roda irbītes
Dārziņāi,
Zem rožu lapām,
Zem pazarēm.

Ložo, ložo
Pa liepu lapām,
Pa liepu lapām,
Pa pazarēm.

Pēc šīs dziesmiņas vanags lien dārziņā iekšā, irbe — atkal pa otru pusi no dārziņa ārā; vanags tīko irbi saķert, šī — atkal no viņa izbēgt. Citi rotaļnieki vanagam ķeršanu pēc iespējas apgrūtina, un, dārziņam šurpu turpu griežoties, dzied:

Jau irbīte gudra, gudra, gana gudra,
Še būs tavis gudrumiņis, gudrumiņš!
Še būs tavs gudrumiņš, gudru — ijo!
Še būs tavis gudrumiņis, gudrumiņš
Vanadziņa nadziņos, nadziņos,
Vanadziņa nadzi — ijo!

Beidzot vanags irbi noķer. Ja rotaļu grib turpināt, iet cits pāris par vanagu un irbi, un rotaļa atkārtojas no iesākuma.

VISTIŅĀS

Vienam aizsien ar lakatu acis, tas ir „vanags”, kam citi rotaļnieki, vistas, jāķer rokā. Vistas plaukšķina rokām, lai vanags zinātu, kur viņas atrodas. Vanags, rokas izplētis, dodas uz to pusi, gribēdams kādu vistu noķert, bet šīs lūko vanagam izbēgt. Ja vanags kādu vistu aizstāj, ka tai grūti izbēgt, tad citas vistas vanagam aizmugurē jo stipri plaukšķina, lai grieztu vanaga vē-rību uz sevi un tā izpestītu apdraudēto biedreni. Nereti vanags izlieto tādus brīžus, un ar joni atpakaļ sizdamies it negaidot noķer kādu vistiņu. Noķertais nu top par vanagu, un bijušais vanags iestājas vistu pulkā.

AR PASTU BRAUKT

Rotaļnieki nosēstas plašā lokā un katrs no viņiem pieņem kādas pilsētas vai muižas vārdu: Rīga, Cēsis, Valka, Gulbene, Rēzekne, Ludza, Gaujiene u. c. Viens stāv vidū aizsietām acīm. Saucējs saka: Tagad pasts

iet no Valkas uz Gulbeni! Valka un Gulbene
picceļas kājās un klusu rauga ar vietām
pārmities, kā aklais viņus nepamanītu un
kādu no viņiem nenokertu. Aklais atkal
grābstās rokas izplētis, uz visām pusēm,
nezinādams, kurā pusē pasts pārmijas. Ja
pirmo pastu nesagūsta, tad sauc no jauna:
Tagad ies pasts no Cēsīm uz Rēzekni! Ka-
mēr aklais grābstās, pasts pārmijas. Bei-
dzot aklais taču kādu pastu noķer. Šim nu
jāstājas vidū par pasta ķērēju, un pirmais
ķērējs nosēžas viņa vietā.

* * *

Godības parasti beidzās pirmdienas pie-
vakarē, bet bagātos ļaudīs dažreiz (ja bija
dzimis pirmais bērns) otrdienas vakarā.

Pēdējā ēdienā deva ēst skābus kāpos-
tus ar gaļu, tas nozīmēja, ka jāpošas mājās.

Šodien kūmām
Dzeņama diena:
Vakar pādei
Meklēja vārdu.
Netika kūmām
Projām iete,
Patika mūs tēva
Salds alutiņis.

Pirms promiešanas kūmas sapulcējās ap
bērna šūpuli un vēlēja pādītei labu laimi.

Audz, mana pādīte,
Dižena ražena!
Diženu, raženu
Bajārs precēs.

Aizicdami kristībnieki dziedāja:

Pildi, Dievs, to vietīņu,
Kur ēdām, kur dzērām.
Kā piepilda straujas upes,
Kā dziļos ezeriņus.

2024

D. ŠKIRĪBAS UN MAZBĒRNU AUDZINĀŠANA

Trīs reiz mana māmuliņa
Mani gauži raudināja:
Krustīdama, atšķirdama,
Tautiņās vadīdama.

Ilgums, cik ilgi baudīja mātes krūti,
nebija nosacīts. Tas, ievērojot apstākļus, bi-
ja dažāds.

No mātes krūts bērns bieži vien baņojās
pāri par 2 gadiem, kad jau tas staigāja un
runāja. Mājas ļaudis allaž vien bērnus zo-
boja, kādēļ tie centās mātes krūti iegūt klu-
sākā vietā, kur to citi neredzēja. Viņi, iekē-
rušies kuplo lindraku krokās, vilka to aiz-
krāsnē, vai citā kaktā. Kad māte apsēdās,
bērns pats steidzās atpogāt jaku vaļā. Stā-
vēdams starp mātes ceļiem, tas rīkojās ap
krūtīm, pa reizi palūrējot sānis, vai kāds
to neredz, no kā būtu jākaunas.

Ilgai krūts došanai bija pamatā ticē-
jums, ka tad, kamēr vēl bērns krūti zīž, tik
lēti nerodas nākamais bērns. Tomēr pastā-
vēja vēl cits ticējums, ka bērns nedrīkst
trīs **Lielās piektdienas** krūti zīst, jo tad tas
varēja palikt burvis vai ragana, kuŗa acs
uzmetiens nes katram nelaimi.

Tāpat, ja bērns trīs Lielās piektdienas krūti zīž, tad tam rādās gari. Ja tas iet gar kapsētu, tad redzot mirušas dvēseles. Pazīstami pat nākot klāt un dodot roku. Atšķirības izdarīja pa lielākai daļai tad, kad mātei gadījās aizbraukt uz kādām dienām pie radiem sērstībās, kas bija reta viesošānās radu starpā, vai arī paliekot kādas dienas ārpus mājas saimnieciskās darīšanās — braucot kādā attālākā tirgū vai pilsētā.

Tradīcija par šķirības labāko laiku skaitīja Vastlāvja svētdienu — miesmeti, gavēnim sākoties, kas bija 7 nedēļas pirms Lieldienām. Meitenes parasti zīdīja ilgāk, lai tām pašām labi attīstoties krūtis.

Šķirības atzīmēja kā īpašas godības. Arī pats bērns, it kā šķirības nomanījis, dainu valodā saka:

Šodien māte raušus cepa,
Rītu mani šķirinās.

Parasti tika cepta baltmaize, gan arī kas labāks vārīts. Šajā dienā māte dod bērnam krūti pēdējo reizi, pie kam tam jāstāv kājās, kas nozīmēja, ka nu tas ir pietiekoši liels. Pēc tam, bērnam redzot, krūti it kā aizmeta sunim vai ar maizes gabalu šķietami atdeva govij, lai iet gotīņai prasīt pienu. Bāza arī aiz krekla susekli (no asiem cūku sariem taisītu galvas suku) un kādu

villainu ādas gabalu, un uz pašas krūts bēra piparus vai tabaku.

Dažreiz godībās piedalījās krusttēvs, gan arī krustmāte, kas mazajam atnesa kādu dāvanu. Māte pati parasti bērnam uzdāvināja jaunu kreklu. Mielasta dalībnieki bērnu dēvēja par **lielu puisi** vai meitu, kas nu varēja sēdēt ar kaŗoti rokā pie saimes galda. Bērnam kaklā pakāra pašūtu kabatu, kur ielika klinģeri vai gabaliņu cukura. Konfektes tajos laikos vēl nepazina.

Šķirībās bij savas īpaši dziedamas dziesmas:

Taisies, ģērbies,
Pādīte mana:
Baltās zeķēs,
Šūtās karpēs.

Auklē mani māmuliņa,
Vieglajām rociņām,
Es tev gribu aptecēt,
Vieglajām kājiņām.

Es pupiņu noraudāju,
Līdz zemei liekdamies:
Pupiņš mani audzināja
Lielu vīru arājiņu.

Ai pādīte, sīka, maza,
Tu māmiņai grūt' darīji:
Bij māmiņai kalnā kāpt
Tevi nest azotē.

Dažos gadījumos, kad bērns no krūts bija grūti atšķirams, māte krūts galu aptriepa ar kādu netīru šķidrumu. Kad nu bērns tiecās krūti zīst, māte to sāka brīdināt, ka krūts nav vairs laba, sakot — vē. Bērnu valodā vēl tagad Kursā — vē — tiek lietots kā visa nelāga un nebaudāma apzīmējums.

Lai labi augtu mati, meitenēm skubināja ēst matu gaļu. Cūku šņukuri arī deva ēst, lai augtu labi rakstītāji. Sargāja no plaušu ēšanas, jo tad būs liels plāpa — „plēpis.” Arī sirds gaļu nedrīkstēja ēst ne pieaudzis cilvēks, tas ietekmēja dusmību.

Jaunie pieaugušie ļaudis vienmēr bija aizņemti mājas darbos. Bērnu audzināšana tāpēc atradās vecās mātes rokās, ko apzīmēja ar vārdu **glabāt**. Viņai bija bagātīga dzīves pieredze. Bērnu auklējot, ēdinot, gērbjot, vecā māte raudulīgo bērnu laipni klusināja un savaldīja ar jaukām un piederīgām dziesmām. Dziesmas deva bērniem pamācības rātnībā un tikumos. Ja bērns bija skops un negribēja ar citu dalīties, tad tam nodziedāja dziesmu par skopo vāverīti, kas izteica, ka skopums ir nicināms netikums.

Skopa, skopa vāverīte,
Otras māšas nemieloja;
Pūriņā sapelēja
Kodoliņu plācenīt's.

Ja bērnu kādreiz pieķēra pie meliem, tad atkal ar dziesmu viņu kaunināja.

Zaķīt, zaķīt, baltlipīt,
Tādu tavu melošanu:
Tev lūpiņas pārsprāgušas,
Melu ziņas nesājot.

Ja bērni savā starpā ķīvējās, tad ar dziesmu tos izšķīra:

Runci, runci, lādē plinti,
Peles bērni ķīvējas.

Tautas dziesmas, ko vienmēr nedziedāja, bet tikai ar balss locīšanu „skaitīja”, attīstīja bērnu prātu un izteica vieglos vārdos labas pamācības. Ja bērns pats negribēja kādu uzlikto darbu veikt, bet gan sūtīja citu, tad šādu tūļu pamudināja ar dziesmu:

Vāverīte maltu gāja,
Sesku sūta druviņā;
Samalusi izcepusi,
Panāk sesku celiņā.

Lietoja arī dažādas rotaļas un izdarības, kas palīdzēja laiku rātnāki pakavēt un no nedarbiem izsargāties.

Piem. Bērnu jādina uz ceļiem un darbībā izrāda, ka kungi jāg aulekšiem, vāgares — rikšiem un darbinieki — soļiem. Darbības izdarot, skaita dziesmas pantus.

Tā jāg kungi, tā vāgares,
Tā jāg paši darbinieki,
Auzu maizes paēduši,
Teļa putras pastrēbuši.

Notika arī tā, ka bērnus mēdza nosēdināt istabas vidū uz soliņa; kāda vecāka sieviņa nosēdās ar ratiņu vai adīkli klāt un strādādama skaitīja bērniem pasaciņas un dziesmas priekšā.

Tūlu, tūlu, tallalā,
Rītu braukšu Dobelē,
Rītu braukšu Dobelē,
Pirkšu smukas pūra lādes;

Pirkšu lielas, pirkšu mazas,
Izdališu meitiņām.
Kas būs liela, tai došu mazu,
Kas būs maza, tai došu lielu.

Vecais tēvs uz akas sēž,
Pupu kūlis mugurā;
Es tam prasu saujiņu,
Viņš iedeva rūkužiņu.

Es tās pupas cūkai devu,
Cūka man taukus deva.

Es tos taukus sunīšam,
Sunīt's man zaķ' atnesa;

Es to zaķi ķēniņam,
Ķēniņš man pil' atdeva
Ar visiem zaldātiem.

Skaitīja arī blēņu baušļus, kuņus skaitīja
ātri un sargājās, lai nesajūk.

Pirmais bauslis: kaltniņš kulē; otrs:
kazai divi ragi; trešais: ratiņam trīs kājas;
ceturtais: govij četri pupi; piektais: rokai
pieci pirksti; sestais: zirga pakavam sešas
naglas; septītais: debess sietiņam septiņas
zvaigznes; astotais: ritenim astoņi spieķi;
devītais: Rīgā zvana ar deviņiem pulkste-
ņiem; desmitais: ar desmit pirkstiem maize
jāpelna.

Dažos pantos skaitīja arī nedēļas sep-
tiņas dienas:

Pirmo rudzus kūla,
Otro dienu bīdelēja;
Trešdien maizi žūrēja,
Ceturtdien beķerēja,
Piektdien cepli kurināja;
Sestdien cepli iestellēja,
Svētdien bērni baznīcā,
Silta maize kulītē.

Kad bērns bija izsalcis un ēdiens tik drīz nevārijās, tad mēģināja šādi mierināt: Pieaugušais saņēma abas bērna rociņas savējās un vienu plaukstiņu pret otru sitot, skaitīja zemāk minēto dziesmiņu. Pie pēdējiem vārdiem „Paic, pavāram pa pieri”, piesita mazajam ar paša rociņu, viegli pa pieri. Bērns drīz vien pārtrauca raudāšanu un sāka smieties.

Sitam, kaujam mazos ežus,
Metam podā, vārijam;
Tēvam gaļa, mātei gaļa,
Bērniem sula bļodiņā,
Kaķam ciskas aizkrāsnē,
Kučam kauli pagaldē;
Peic, pavāram pa pieri;
Peic, pavāram pa pieri!

Vēl bērnu klusināja ar šādiem paņēmieniem: māte saliek bērnam rociņas vienu uz otras un šūpo tās uz augšu un leju, zemāk minēto dziesmiņu dziedādama. Pie vārdiem „juk juk”, atlaiž rokas vaļā, griež ātri vienu otram apkārt un piedurž beidzot ar pirkstiņu bērnam pie krūtīm.

Čij, čij, zīlīte, kur tavi bērni?
— Viņpus Daugavas, ozola zarā.
Kas viņus šūpo, kas viņus auklē?
— Vēja māte šūpo, Vēja māte auklē.
Juk, juk, juk, juk!

Vai atkal saņēma bērna rociņas savējās,
sita abas plaukstiņas kopā un cepa kukuli.

Cepu, cepu kukuli,
Nesišu pādei;
Izcepšu gārdu,
Apēdišu pati.

Pāde mani sapēra,
Ar garoziņu.
Cepu, cepu kukulīti,
Pārtēcēju mājā — tiš, tiš, tiš.

Citu dižu, citu mazu;
Tas dižajis dižajam,
Tas mazais mazajam.
Ja tie bērni neēdis, ēdīsim paši —
Ņem, ņem, ņem!

Galvenā bērnu audzinātāja bija pati māte, kas kopa un audzināja savus bērnus, bet gādnieks un soģis bija tēvs. Ikdienišķās rūpes un apgāde viņu it kā attālināja no ģimenes sīkākiem atgadījumiem, kādēļ tautas dziesmās tēvs visai maz pieminēts.

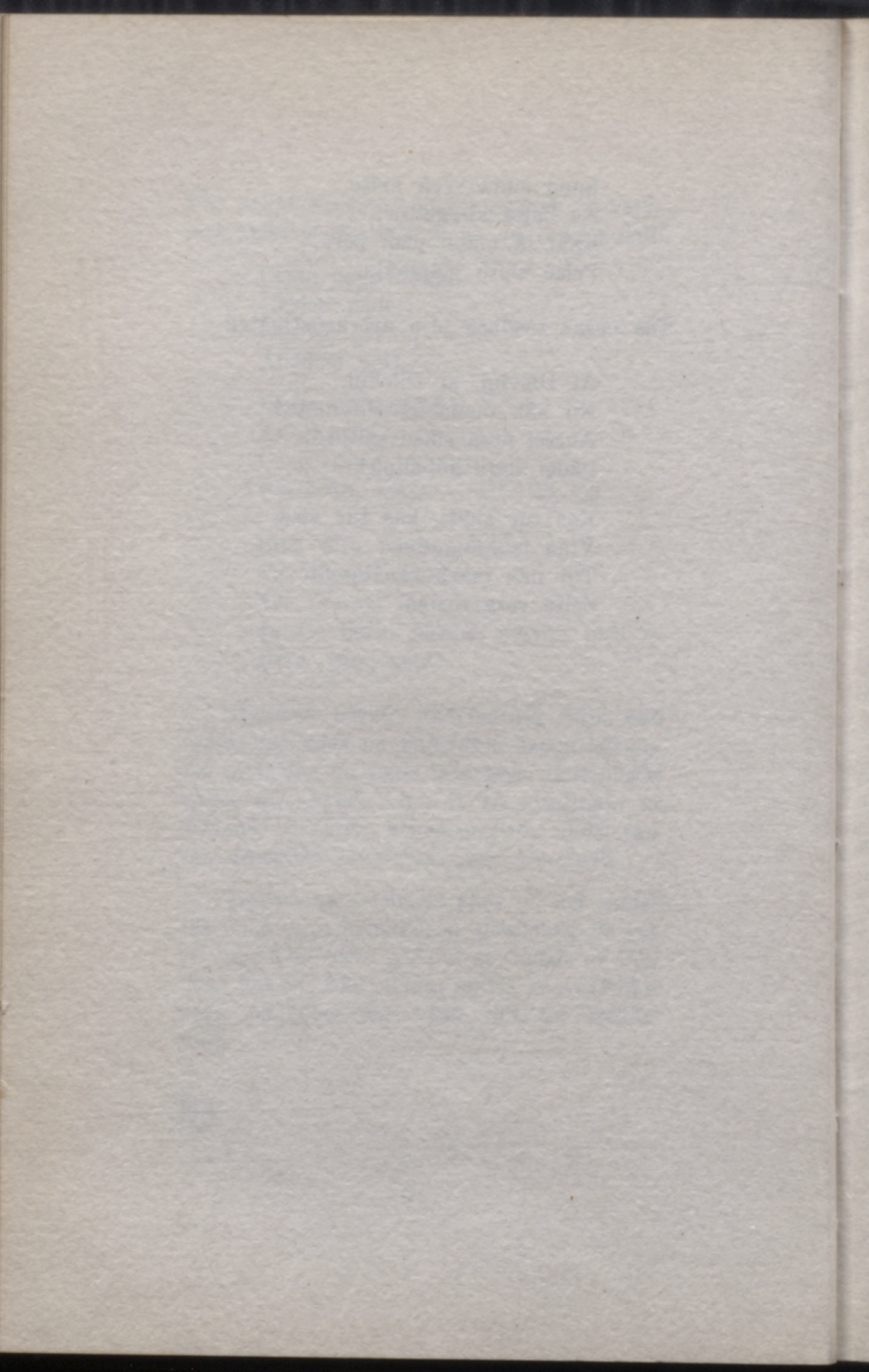
Krusttēvs — dižais pāde — arī skaitījās it kā sava krustbērna aizbildnis. Pa reizei viņš nāca savu pādēnu apraudzīt un līdzī nesa kukuli. Kad viņam šķita, ka vecāmāte dara pādēnam pāri, tad viņš to dažkārt bāra.

Suņa sūda vecā māte,
Ne baltā kliņģeliša;
Kam tā manu pādi pēra,
Pelcē slotu slapināja.

Tās pašas tiesības bija arī krustmātei.

Ai Dieviņi, ai Dieviņi,
Nu nāk mana krusta māte!
Auklei nesa rīkšu sauju,
Pādei siera gabaliņu!

Kas tur spīde, kas tur vize,
Viņā lauka galiņā?
Tur nāk mana krustamāte
Zelta roze rociņā.

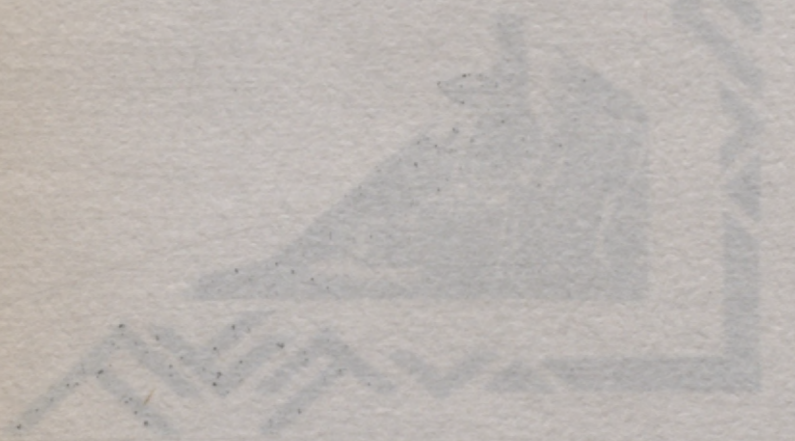
II

TAUTĀS
v
IEŠANAS
GODĪBAS

II

ТАУАТ
САНАЗЕ
ГОДИАС

A. PRECĪBAS

Senās tautās iešanas tradīcijas Latvijas novados ļaužu atmiņā atstājušas dažādas norises. Pēdējo izveidošanos ietekmējušas zemes sabiedriskās dzīves apstākļu dažādās pārmaiņas. Līdztekus precībām un derībām tiek dziedātas arī līgavas pārvešanas un zagšanas dziesmas.

Izbalējusi aina par līgavas zagšanu vēl tagad izmanāma vedēju un panāksnieku savstarpēji nesaudzīgās apdziedāšanās dziesmās.

Arī citas vēl tautā atrodamās dziesmas it kā stāsta par līgavas zagšanas gaitām.

Jājiet, brāļi ieblakām,
Lai nezviedza kumeliņi:
Lai nedzirda meitu māte,
Lai nebēdza malējiņa.

Kas tur spīd, kas tur viz
Viņā lauka galiņā?
Tautas dīda kumeliņus,
Brāļi loka zobentiņus —
Tautas dīda kumeliņus —
Grib māsiņu projām vest;

Brāļi loka zobentiņus,
Sav' māsiņu nedodami.

Dzīrās tautas zagšus zagti, —
Kur jūs mani dabūsit?
Vidū māršu maltu gāju,
Vidū brāļu druviņā. 13384

Slēdz, māmiņa, maltuvīti
Ar sudraba atslēdziņu:
Vakar tautas lielījās
Izzagt vienu malējiņu! 13539

Tumsā malu, neredzēju,
Kas ienāca maltuvē:
Vai ienāca miltu zaglis,
Vai zags otru malējiņu. 8253

Tai birzē es iegāju,
Tai ieskrēja vanadziņis:
Vanadziņis irbi ķēra,
Es noķēru tautu meitu;
Vanagam viens launags,
Man visai mūžiņai.

Šķir, Die's, celiņu,
Dod labu laiciņu:
Mūs brālītis
Medīt gāja;
Nomedis brukstalās
Sudrabotu vāverīti.

Lai negadītos pēkšņs pārsteigums, dai-
lās mātes meitas precību gados bij slēpja-
mas un glabājamas, sevišķi naktīs.

Kaut es būtu to zināj'se,
Kuŗu nakti tautas jās, —
Es būt' savu vainadziņu
Ar eglīti apbērusi;
Es būt' savus gaŗus matus
Pār vaināgu pārlaiduse.

Tumsā tautas mani veda,
Tumsā jūdza kumeliņu,
Lai celiņa neredzēju,
Lai nebēgu atpakaļ. 18259

Opapā, trallalā
Mūs māsiņai zābaciņi!
Atnāks tautas, novedīs,
Paliks mums zābaciņi.

Brālītis bija vienīgais māsiņas aizstā-
vis. Viņš kaldina zobenu un, ja vajadzīgs,
aizstāv ar to savu māsu.

Es, māsiņa, tevis dēļ
Salauzīju zobeniņu.
Ar tautām bārdamies,
Cirtu vārtu stuburā. 13304

Balti bērzi vizināja
Gar brālīša sētmaliņu:
Tie nebija balti bērzi,
Tie brālīša zobeniņi
Uz tautām vizināja,
Tautām mūsu nedodami. 13302

Arī vēlāk, līgavu zagšanas laikam jau sen galā esot, meitas vēl it kā instinktīvi tika glabātas, gan arī pašas glabājās, sevišķi no uzmācīgiem un nevēlamiem preciniekiem. Patī glabāšanās no nepieciešamības kļuva par parašu.

Aiz kalniņa suņi rēja,
Zviedza bērī kumeliņi;
Es ieteku istabā
Pie māmiņas raudādam'.

„Lec, meitiņa, dārziņā,
Slēpies rožu lapiņā.”
Līdz ielecu dārziņā,
Tautas jāja pa vārtiem.
— Tās rozītes grezni zied,
Rau, ku' rožu ravētāja!

Lūgšus lūdzu brālīšam:
Sēj' pie loga kaņepītes;
Tautas nāca pa durvīm,
Es pa logu kaņepēs.

Es tautām atsacīju,
Kaņepēs stāvēdama;
Man balsiņis vien dzirdams,
Augumiņš neredzams.

Vispārīgi senos Latvijas novados vēl bija pazīstama arī līgavu pirkšana. Ja tautietis sadzīves kārtā stāvēja augstāk un bija arī mantīgāks, ja tas dažkārt dēvējās par „bajāru”, bet tautas dziesmās tika saukts par „brammani”, tad viņš varēja arī līgavu lūkot pēc patikas, ja maks to atļāva.

Devu naudu, nežēloju
I par mazu malējiņu:
Ne naudiņa dzirnas velk,
Velk mazā malējiņa. 13656

Tautiets, mani precēdams,
Liepu laipu ceļu klāja;
Klāj tautieti mātei galdu
Ar baltiem dālderiem! 13680

Trīs gadiņi kalpu gāju,
Trīs vērdiņi nopelnīju,
Par diviem zirgu pirku,
Par trešo līgaviņu. 13683

Turies cieti, māmuliņa,
Zinies grūti auklējusi:

Nedod sava auklējuma
Par kapara gabaliņu!

Precībām vienmēr pa priekšu gāja lūki. Precības tikai tad varēja labi sekmēties, kad jau bija uzzināta, nolūkota mātes meita pēc ligavaiņa gaumes un prasībām, ievērojot arī paša stāvokli un iespējas. Sētas, kur dzīvoja meitas, puīši jau zināja no meitu dziesmām. Pārnovadā jāja uz labu laimi.

Pati lūkošana notika vairāk slepus kā atklāti. Precinieks — lūkotājs mēģināja ieskatīties meitu darbā, iemest acis kambarī — novērot čaklumu, tīrību.

Es uzkāpu kalniņā,
Pašā kalna galiņā,
Nolūkoju ligaviņu,
Uz kalniņa stāvēdams.

Tišām gāju mēlu kreklu,
Nopelēj'šu vainadziņu;
Lai tie mani nenoveda
Tai neliešu novadā.

Starp puīšiem un meitām, kā tas citādi nevarēja būt, allaž notika savstarpēja kaitināšanās. Bieži tā izpaužas dziesmās, kas līdz ar trauksmainu meldiju skanēja no novada arī pārnovadā. Dažreiz tās izteicās intīmā aicinājumā:

Meitiņām, māsiņām
Balta maize azotē;
Ne tās ēda, ne pārdeva,
Puišus vien kaitināja.

Kuņš puisītis mani grib,
Lai šuj kaula kažociņu;
Manā pūra dibenā
Dzelzu kalta pātadziņa.

Es mātei viena meita
Kā Vāczemes magonīte:
Staigā puišus brāķēdama,
Kā kaņepes lauzīdama.

Es meitiņa maza, maza,
Es par puisi nebēdāju:
Plānā liku cūku sili,
Puisi pāri lecīnāju.

Krupi, krupi, tu puisīti,
Tu jau manis nedabūsi:
Tā kā krupis zemi līda,
Es kā liepa ligojos.

Es par puisi nebēdāju,
Ne par lielu, ne par mazu:
Lielajam plīķi cirtu,
Mazajam pāri lecu.

Skrej ellē, tautu dēls,
Ar to savu skaistumiņu,
Man izkrita piena bļoda,
Uz tevīm skatoties.

Tēva dēls lielījās,
Krogā dzert neejot;
Kad nav naudas, tad neiet,
Uz parāda tam nedod.

Ejiet projām, ejiet projām,
Pārnovada zili buki:
Kazdandznieku baltas kazas
Negrib tādus zilus bukus.

Kā drebēja apses lapa
Rāmajā vējiņā,
Tā dreb puišu dvēselītes
Pēc jaunām meitiņām.

Košs, sarkans āboltiņš,
Tārpiņš sērdi rubināja;
Košs, ražens tēva dēls,
Kas vells tavu sirdi zin.

Manis dēļ tēvu puīši
Vai bijuši, nebijuši:
Es aiziešu pār novadu
Kā ieviņa ziedēdama.

Vēl tautas dziesmās brīnišķi daudzina
brīvos un brašos tautu dēlus, kas apjozu-
šies zobeniem, draiski jāļ sev līgavas lūkot;
daudzina arī līgavas daiļumu un pašapziņi-
gumu.

Še atjāja div' bajāri:
Ē, div' bajāri!
Zīda pušķi zemi slauka,
Ē, zemi slauka!

Tie izjāja dažu sētu,
Ciema suņus kaitināja.
Vai jūs jājat vai nejājat,
Jūs jau mani nedabūsit.

Es negribu naudu, mantu,
Gribu jaunu arājiņu.
Nauda man šim brīžam,
Arājiņis visu mūžu.

Stūru, stūru, zaru, zaru,
Manu zīļu vainadziņš:
Tie stūrīši, tie zariši
Piekrāpj dažu tēva dēlu.

Vēlākos laikos sāka raudzīties, lai pre-
cības nenotiktu augstāko un zemāko starpā.
Bagātākie dēvējās par „bajāriem”, kas bija
dižciltīgi savas cilts un zemes valdīgi pār-
stāvji.

Māte meitu man nedeļa,
Taupīdama bajāram.
Lai stāv māte, tava meita,
Lai dzīvoja simtu gadu,
Lai dzīvoja simtu gadu,
„Kunga” dēlu gaidīdama.

Jājiet šādi, jājiet tādi,
Kalpa puisī nejjājiet,
Man kauniņa nedarait
Dižbajāra meitiņai.

Labāk mani sirmi mati,
Apakš zīļu vainadziņa,
Nekā sniedzu sav rociņu
Kalpa tēva dēliņam.

Jājiet pieci, jājiet seši,
Saiminieki nejjājiet:
Man kauniņa nedarait,
Es nabaga sērdienīte.

Par nelaimi es iesēdu
Kalpa vīra kamanās,
Plati mani brūni svārki,
Šauras kalpa kamaniņas.

Pēc „bajāra” nāca „novadnieki”, kas
Lejas Kurzemē skaitījās brīvzemnieki, pret-
statā pret pārējiem zemniekiem un biju-
šiem raižu dzimtsļaudīm.

Agri, agri iztecēju
Uz novadu padziedāt:
Novadnieka div' dēliņi
Iztecēja klausīties.

Mūsu tautas dziesmās un pasakās visvairāk pieminēts vārds „tautietis”, kas tagadējā nozīmē — tautas biedrs, pašu cilvēks, atvasinājumā no tauta, t. i. nācija. „Tautiņās iet” tautas dziesmās nozīmē to pašu, ko apprecēties — aiziet pie vīra.

Kad es iešu tautiņās,
Minēs manu augumiņu.
Pušu šķiršu tautas zemi,
Pušu tautas istabiņu.

Nāca grūtie dzīves apstākļi un nebrīvie dzimtslaiki, kas uzgūlās kā melna nakts svešu varu valdīšanas laikā pār latvju tautu. Sadzīves grūtajos brīžos pamazām izdzisa senā gara dzīves kultūra. Tautietis vairs nebija sava īpašuma patstāvīgs rīkotājs, bet tikai rentnieks, kam vajadzēja svešiem kungiem iet uz muižu vergot, par ko bija atļauts dzīvot no kungu žēlastības.

Bagātais tautas dziesmu pūra vāks aizkrīt cieti. Apklust apgarotās dziesmas, kas plūda pār latviešu tautas sētām. Vienīgi

vakaros drūmi dzied barga kunga klausītāji. Tautu dēls sava dzīves satura veidošanā zaudējis patstāvību, nereti apņēm sev par sievu citu izraudzītu un mājās pārvestu tautu meitu. Šos drūmos laikus vēl atmin veco ļaužu nostāstos. Par tiem stāsta arī tautas dziesmas:

Dod, Dieviņ, lūkiem vainu,
Bet nedodi vedējam:
Kādu lūki nolūkoja,
Tādu veda sētiņā.

Precēj' (precināja) mani māmuliņa,
Nezināju, kam precēja;
Vai prec zirgu zaglīšam,
Vai krampīša lauzējam.

Es pārvedu brāļam sievu
Kā lielo lāča māti;
Istabā ienākdama,
Izgāž durvju stenderīti.

Tēs' dēlam zirgu pērk,
Ne paldies nesacīja;
Kad pārved līgaviņu,
Tad paldies uz paldies.

Velc, brālīti, brūnus svārkus,
Maucies baltus pirkstainīšus, —

Šodien tev pārvedīs
Visu mūžu mīlamo.

Dēlam sievas izraudzītāji bija vecāki:
tēvs, māte, krusttēvs, vecākais brālis vai
cits tuvs radnieks, kas pats precējies. Bet
visbiežāk, kā liekas, tā bija pati māte.

Mute niez, mute niez,
Kas kukuli atnesīs?
Dēlu māte atlungāja,
Raušu kule mugurā.

Dēlu māte mani sauca
Meitiņ manu jauņuvīt!
— Ne tu sauci, ne es būšu
Tava dēla līgaviņa.

Dēlu māte mani sauca:
Puķīt manu, vedekliņu!
— Es jo mīļi atsaucos:
Puķīt manu, elles kruķi.

Dēlu māte lielījās,
Ka es viņas dēlu gribu;
Manis dēļ sav' dēliņu
Sien par bungu mugurā.

Es priekš savas dēlu mātes
Kā uguns dzirkstelīte:
Lai dēliņu man neliedza,
Lai citai nevēlēja.

Ak tu muļķe, dēla māte,
To no tevis negaidīju!
Tu izdevi sav' dēliņu
Par veciem lupatiem.

No tālienes es pazīnu,
Kurā dēlu māmuliņe'
Lauka piere, zvīļas acis
Kā tētiņa kumeļam.

Dēlu māte, vilku māte,
Abas vienu ceļu tek,
Vilku māte jēru ķēra,
Dēla māte jaunuvīti.

Ievēribu pelna pieminēt parašu par līgavas pārvešanu vai līgavaiņa aiziešanu uz līgavas sētu dzīvot, kas dažreiz notikusi jau laikus pirms kāzām. Bieži vien pavasaros bijusi aiziešana, kur rudenī tikai notikušas vedību godības, kad līgava vai līgavainis uz dažām dienām aizgājis uz savu agrāko dzīves vietu. Šāda veida precībām nepārprotami ir pamatā bijusi saimnieciska dzīve — darba roku vajadzība. Dzīvi vēl tautā ir nostāsti, kur saderēts tautietis pavasarī pārgājis uz dzīvi pie tautu meitas, kurā vēl nav bijusi iesvētīta, jo meitai nomiris tēvs un vajadzējis saimniecības vadītāja. Tautietis nodzīvojis neprecējies, kamēr

rudenī meita iesvētīta un varējušas notikt
laulības. Tas rāda ainu par priekšlaicīgām
derībām, kur viena puse gaida otru pieau-
gam.

Es nomaucu gredzentiņu
Tai mazai meitiņai:
Audz, meitiņa, loki pūru,
Nāc pakaļ gredzenam.

Sen uzaudzis tēva dēls
Gaida mani uzaugam:
Dzer ūdeni, grauz akmeni,
Tad tu mani sagaidīsi.

Tautiets liels, es bij maza,
Dzīrās mani sagaidīt:
Dzer ūdeni, grauz akmeni,
Tad tu mani sagaidīsi.

Šogad tautas nejājiet,
Šogad tukši apcirknīši;
Citu gadu, tad jājiet
Tad būs pilni apcirknīši.

Mātes — preciniecs lomu drīzi pārņē-
ma preciniece sieva, vienkārši preciniece.

Dam, dam, dam, dam,
Precinieka sieviņa;
Vīzītes kāje,
Paladzīs mugure.

Preciniece kādreiz bija no radu vidus, bet dažkārt veikla runātāja, kas savu precības darbību piekopa kā amatu, par ko saņēma maksu. Bieži vien tā nāca no abām pusēm.

Gadījumā, ja tautieša tuvumā nebija piemērotas līgavas, tad preciniece tika sūtīta izmeklēt līgavu tālākā apkārtnē. Beidzot, sameklējusi līgavu, tā to bildināja tautieša vārdā.

No precinieku sievas meitas vēl vairāk laicījās kā no pašiem preciniekiem. Līdz ko to pamanīja nākam, meitas tūliņ saposās: veda istabā tīrību un kārtību, gan arī pašas pienācīgi uzkopās.

Reiz kādās mājās preciniece uznākusi virsū meitai, ka tā nepaguvusi noberzt galdu; vidū gan bijis balts, bet uz galda malām palikuši steigā nenomazgāti pelni. Preciniece tad teikusi: — Ko līdz meitiņai gīmis balts, kad lūpiņas melnas!

Meita gan slaucījusi savas lūpas, bet preciniece vēl arvien atkārtojusi par lūpiņu netīrību. Tikai vēlāk, kad preciniece bijusi projām, meita pamanījusi, ka galdam ir netīras malas.

No tautieša preciniecei tika līdzī dots sudraba rublis, kas bija iešūts zīda lakata (zīdenes) stūrī. Ja precētājs bija kalpu cilvēks, tad pietika arī ar pusrubli, iesietu

baltā drānā. Kad preciniece bija meitu bildinājusi, tā pretī sēdošai meitai meta lakatu. Meita lakatu saķēra un svieda to atpakaļ preciniecei. Bet kad otru reizi atmesu lakatu meita paturēja, tad precību bildinājums bija pieņemts, pretējā gadījumā noraidīts. (Valtaiķos).

Preciniece parasti līdzī nesa dēla mātes ciema kukuli — garšīgu karašu vai sieru. To tad lika galdā. No savas puses kautko labu galdā cēla arī meitas māte. Šādās godībās skandēja attiecīgas precību dziesmas. Nākošā dienā preciniece devās pie tautieša pastāstīt iznākumu.

Bez līgavas bildināšanas precinieces darbība gāja arī pretējā virzienā — „ietaisīja” mātes meitām piemērotus vīrus, izstaigājot tuvus un tālus pārnovadus.

Precību parastais laiks bija rudenī, kad mājas lielie darbi padarīti, kad klētis pilnas bagātības, kad vaļa un rocība uzņemt viesus un dzīrot.

Precību dienas bija pāru dienas, sevišķi iecienīta bija ceturtdiena. Sētas, kur bija meitas precību gados allaž šais dienās gaidīja preciniekus. Mājas iedzīve tika pienācīgi uzposta, lai tautām viss, ko tās redz, liktos labs.

Bija paraša, ka vakaros, kad dienas darbi pabeigti, pēc saules rieta māju meitas

izgāja uz sētas pakalnes un dziedāja dziesmas vai ziņģes, kas izskanēja tālu pār kalniem, lejām un birzīm. Pa dziesmu starpām tika arī gavilēts vai saukts. Vakaros visa apkārtnē bija vienās dziesmās. Šī paraša vēl diezgan ilgi turpinājās. Tā aprāvās tikai drūmajos 1906.-07. sodekspedīciju gados.

Puiši tur parasti cerībās jāja un meitās gāja, kur dzirdēja meitas skaisti dziedam.

Pirmo reizi es izgāju
Uz novadu padziedāt,
Būt' izgāj'se otru reizi,
Paspēlētu vainadzīņu;
Būt izgāj'se trešo reizi,
Vairs es pate nepārnāktu.

Kur tās mellas vārnas skrej,
Tur tās raibas žagatiņas;
Kur tās meitas pulkiem dzied,
Tur tās puišu dvēselītes. 546

Es neiešu pār upīti
Pelcē smelt ūdentiņu;
Es neiešu pār novadu
Pašu puišus niecināt.

Dancā bērī kumeliņi
Uz novada robežām

Gribēj' mani ielustēt,
Lai es sēdu mugurā. —
— Es bij gudra nesēdēšu
Uz novada kumeliņa;
Es neiešu pār novadu
Smilkšu kāpas putināt;
Kas kait man šai zemē,
Līdzenā vietīnā.

Es neiešu pār upīti,
Pelcē smelt ūdentiņu (ūdens peļķe)
Es neiešu pār novadu —
Pašu puišu nicināt.

Jātiņ jāja novadnieki,
Zviegtiņ zviēda kumeliņi, —
Šķiriet ceļu, jauni puiši, —
Kam raženi neaugāt.

Rāmi, rāmi es dziedāju,
Aiz vējiņa stāvēdama;
Vējiņš man balsu nesa
Rāmu tautu sētiņā.
(Apakš vēja klausījās
Rāma dēla māmuliņa) .

Žēl man bij vakarā
Graznu dziesmu padziedāt:
Sliņķis guļ nātrienā,
Manu dziesmu klausījās.

Kālab manas sīkas rozes
Caur riķiem izaugušas,
Vai būs man jāaiziet
Pārnovadu tautiņās?

Mans maizītes arājiņš
Aŗ sudrabu kalniņā;
Laid, Dieviņ, zelta trepes,
Es nesīšu launadziņu.

Vai tautās tāda dzīve
Kā savose brālīšos;
Vai alksnim tāda lapa
Kā jaunam bērziņam.

Nav neviena ozoliņa
Rūtainām lapiņām;
Nav neviena tēva dēla
Pa manam prātiņam.

Kupla liepa uzaugusi
Uz novada robežām;
Tai pašai zari lika
Apriķnieku novadā.

Ikvakarus dziedāt gāju
Apaļai kalniņai;
Izdziedāju savu pūru
Savu zīļu vainadziņu.

Tā dziedāju tā runāju,
Kā es biju ieradusi:
Es nebiju lakstīgala —
Grozīt savu valodiņu.

Labāk grezni padziedāju,
Nekā niekus daudz runāju
Dievam tika graznas dziesmas
Ļaudim nieku valodiņas. 23907

Ai, Dieva zemīte,
Tavu jaukumiņu!
Smildziņās ziedēja,
Zeltīti graudi.

Tautieša izprecināšana bija krusttēva pienākums, ko jau tas bija uzņēmis, kļūdams par dižo pādi. Kad nu dzimtā bija nolemts, ka dēlam vai brālim jāņem sieva, tad kādā precības dienā, pievakares pusē, tautietis līdz ar krusttēvu, labi uzposuši zirgus, sakārtojuši goda ratus, kā arī paši apvilkuši labākās drēbes, devās precībās. Parasti krusttēvam vai tautietim bija kāda meita padomā — jau agrāk nolūkota; bet nereti brauca pilnīgi svešos ļaudīs, kur vien tik zināja, ka meita ir precama. Precības ciemkukulim krusttēvs ņēma līdz pudeli degvīna, sieru, gan baltmaizi. Ja krusttēva vairs nebija, līdzbraucējs bija kāds cits precējies vīrs no radu vidus.

Iebraukuši meitu mātes sētā, viņi tūlīn neteica atbraukšanas iemeslu, bet runāja par ko citu. Sarunu sākšanai arvien tika kaut kas izdomāts. Dažreiz krusttēvs jautāja: Mums ir balodis vai telīte izmukusi, šai sētā sadzinām pēdas. Citreiz prasīja ceļu uz kādām blakus mājām vai arī prasīja naktsmājas, it kā vēl būtu tāls ceļš jāmēro.

Mājinieki jau nojauta, kas par viesiem iebraukuši, tomēr sarunā nopietni atbildēja: stāstīja ceļu vai nobeidza, ka balodis vai caune būtu mājās ieskrējuši; šajā sarunas laikā parasti preciniekus novēroja: kāds tiem zirgs, rati, aizjūgs, kā paši gērbušies, kāda valoda. Ja izrādījās nepiemērots precinieks, tad sarunas drīz izbeidzās un precinieki, neievēsti istabā, brauca uz citām nodomātām mājām.

Ja precinieki izrādījās piemēroti, tad saimnieks, saimniece, arī līgavas brāļi ielaidās laipnākās sarunās un aicināja preciniekus kā ceļa braucējus istabā atpūsties, nakti pārgulēt, vai arī apsolija meklējamo balodi. Tādā reizē arī zirgi tika nojūgti un pabaroti auzām, jo labi precinieki skaitījās mājas gods, par ko apkārtējos ļaudīs gāja valodas. Lepna bija meita, pie kuŗas brauca vairāki precinieki. Preciniekiem no savas puses bija ratos uz maisa jāatstāj cimdu pāris līdz ar

apšūtu jaunu pātagu, citādi mājas puīši rātos ievēla malkas klučus vai citus vecus krāmus.

Dažreiz precinieki apsveicinājās ar dziesmu vārdiem:

Vakar sniga balti sniegi,
Šodien laba medišana,
Kur ieraugu caunas pēdas,
Tur iegriežu kumeliņu.

Labvakar, diža sēta,
Vai dosit naktes mājas,
Man pašam vakariņas,
Kumeļami stālļa dangu?

Labvakar, meitu māte,
Man rociņas nosalušas;
Mana cimdu adītāja
Sēd tavā istabā.

Pret kungiem es neņēmu
Savu caunu cepurīti;
Pret meitiņas māmuli
Saujiņā salocīju.

Labvakar, meitu tēvis,
Mitosim kumeliņus!
Tev bij bēris, man spangainis,
Tev jāliek piedevām.

Es gan zinu, tev nav naudas,
Liec meitiņu piedevām!

Dievs dod man sasatikti,
Ko jaunam man vaj'dzēja:
Dievs dod meitu ar pūriņu,
Bit' ar vaska skrituliņu.

Kumeļā sēdēdams,
Meitai godu nolūkoju:
Galdiņš balts nomazgāts,
Galdam kājas nomazgātas.

Ak tu meitu māmuliņe,
Tavu siltu istabiņu:
Es novilku savus svārkus,
Savus brūnus kamzolišus.

Prasiet man, kā es nācu,
Dodiet man, kā vajag
Dodiet auzas kumeļam,
Pašam cimdu adītāju.

Meitas, pamanījušas preciniekus maltu-
vē vai namā, sāka risināt dziesmas. Palī-
dzot dziedāja arī sievas.

Es mātei viena meita
Kā zilīte žagaros;
Uz manim puīši krita

Kā uz ogu vācelīti.
(Pie manim puīši nāca
Kā pie naudas kalējiņa).

Es nezinu, kalabāde
Šogad puīši mani mīl?
Tik es varu paslēpties
Kā pelītes caurumā.

Tēvs, māmiņa, trešs tautietis
Ko klētī runājās?
Tēvs solīja, māte liedza,
Tautiets lūdza raudādams.

Tautiets manu tēvu lūdza,
Cepurīti nosajēmis;
Vēl tu bikses nolaidīsi,
Līdz pielūgsi māmuliņu.

Pabērzīti kaziņ grauza,
Abu kāju pieminusi:
Puīši lūdza meitu māti,
Abas rokas bučodami.

Zinu, zinu, redzu, redzu,
Es pie mātes nepalikšu:
Sajāj tautas pilla sēta,
Sajem brāļi kumeliņus,
Laiž ābeļu dārziņā.

Es tecēju pie māmiņas,
Raudādama istabā:
„Ai, māmiņa, mīļā, baltā,
Vai es tev apnikusi?”

Vai meitiņa, mīļa, zelta,
Vai es tevi dāvināj’?
To dar tavi diži brāļi
Tavs raženis augumiņš.

Es piedzimu māmiņai
Baltā rudzu rugājā;
Kuņš puisītis mani grib,
Lai nāk rudzu rugājā.

Raidi māte, kur raidij’sē,
Tālumā vien neraidi:
Tālumā sīvi ļaudis,
Netikuši tēva dēli.

Precinieku raksturīgā manta bija **precību kule**. Tā bija nepieciešama lieta, tur glabājās **ciemkukulis**. Tur bija baltmaize, pīragi, siers, desas un brandvīns. Kad mājas ļaudis redzēja raksturīgo kuli, ar prievīti sasietu, tad tiem tika skaidrs, ka tiešām precinieki ir atbraukuši. (Alsunga, Jūrkalne).

Precību kuli nesa krusttēvs. Istabā ienācis, viņš to centās likt uz galda. Nevēla-

mam preciniekam mājas māte to stūma nost no galda. Vēlamiem preciniekiem, kas tika nosēdināti dižā istabā aiz galda, veda priekšā mājas meitas, lai it kā meklē teikto pazudušo cauni. Daiļākā — domātā īstā, tika paturēta vispēdējā. Dažreiz kā pirmo veda priekšā pavisam vecu sievu, tad kādu pusaudzi. Uz visām tika saņemta noraidoša atbilde, līdz beidzot atveda īsto. Tā nāca kaulīgi acis nolaidusi, saģērbusies goda drēbēs — izrakstītā kreklā, jaunā, greznā lindrakā.

Kad preciniekiem meita patika, krusttēvs raisīja vaļā kuli, ņēma brandvīnu un uzkožamos. Tāpat no savas puses preciniekus godāja saimniece. Godības bija satraukta prieka pilnas, kur valodas mainījās ar dziesmām.

Tautiets manu māmuli
Vīn' ar medu vien dzirdīja;
Dzer, māmiņa, nebēdā,
Soli mani, es neiešu.

Sen būt māte devējiņa,
Kad es būtu gājējiņa, —
Sen būt savas villainītes
Par maizīti apēdusi.
Sen būt mani balti vaigi
Asarām nomirkuši.

Tā cerēja tautu dēls,
Kā ierauga, tā dabot;
Ej mājās, sētiņā,
Dodi godu māmiņai:
Dodi godu māmiņai;
Soli arī dāvaniņas:
Māmiņai šūtas kurpes
Par meitiņas lolojumu;
Tēvam cauna cepurīti
Par šūpuļa kārumiņu.

Smuka bija mātes meita
Sarkaniem vaidziņiem;
Mans brālītis mutes deva,
Kā saldām ābolam.

Drebi, drebi apšu lapa,
Vējiņš tevi drebināja!
Tā drebēja mūs' māsiņa,
Ar tautām runājot.

Pūt, vējiņi, nostājies,
Ļauj ievām noziedēt!
Jājiet tautas, pagaidiet,
Ļaujiet pūru piedarīt.

Kad es būtu zinājusi,
Kuru dienu tautas jās,
Es būt savus brāļu vārtus,
Ar atslēgu aizslēgusi.

Visu laiku precinieki vēroja mājas iedzīvi, gan arī pašu meitu. Atjautīga valoda, tīrība, čaklība bija vērtības, kas arvien stāvēja pirmā vietā.

Pie galda abus jauniešus nosēdināja blakus. Precinieks ievadīja sarunas par meitas pūru, mantu, kas tai tiks līdzī dota. Līgavas tēvs, māte un brāļi, savukārt, izjautāja par tautieša dzīvi.

Pēc pamieļošanas jaunieši apmainījās dāvanām. Tautietis parasti deva zīda lakatu, meita — rakstītus cimdus. Tomēr vēl tieši līgava apsoluta netika. Līgavas tēvs vai vecākais brālis izprasīja laiku visu vēl pārlikt.

Brist man purvu vai nebrist,
Baltas zeķes kājiņā?
Dot man roku vai nedot
Šoruden tautiņām?

Tautiešam roku devu:
Kreiso devu, ne labo;
Kreisās rokas devumiņu,
To par pilnu neturēju.

Roku devu tautiešam,
Gredzentiņu vien nedevu;
Roku devu, rok' atņēmu,
Gredzentiņu nevarēju.

Kad vēlā vakarā viss bija norunāts, preciniekus aicināja gulēt iecerētās baltu linu palagu klātā gultā vai arī klētī vai pelūdē, kur guļas vieta bija klāta salmos.

No rīta precinieki aizbrauca pēc patūrētām brokastīm. Zirgu iejūgam pie iemauktiem līgava piesprauda ziedu vai dzīparu pušķus, kas bija skaitāma par solīšanas zīmi.

B. DERĪBAS

Saderēju ar tautieti,
Noskapēja gredzentīni,
Nevar vairs kungi šķirt,
Ne īstie bāleliņi. 15388

Senāk bija paradums, ka pēc precībām līgavas tēvs sūtīja uz tautieša mājām **vietraudžus**. Tie apskatīja tautieša sētu, uzziņāja dzīves apstākļus — turību un tikumu. Ja visu atrada pietiekami labu, tad kādā tuvākā svētdienā notika derības.

Precības pēc savas būtības varēja notikt vairākas, bet tas nenozīmēja, ka tām tūlīt sekos arī vedības. Ar biežām precībām pat lepojās.

Ik rudeni mani prec
Trīs deviņi precinieki:
Ne pie viena es negāju,
Līdz es savu sagaidiju;
Patīkamu tēva dēlu.

Kuŗa bija grezna dziesma,
To div reizes nodziedāju;
Kas tikusi mātes meita,
To div reizes bildināja.

Sijā auzas, tautu meita,
Ber manam kumeļam,
Tevis dēļ attecēja
Šādu zemes gabaliņu!

Ne sijāšu, ne es bēršu,
Nav manam prātiņam;
Tam sijāšu, tam es bēršu,
Kas būs manam prātiņam!

Savlaicīgos dzīves apstākļos derības nolīgtas, nomaksāta līgavas izpirkšanas nauda — atlīdzība bāliņu dzimtai par līgavas pūru un uzauzējumu.

Derības arvien notika tautieŗa mājās kā vedību ceremonijas daļa. Tas bija sabiedriski-tiesisks akts, ko vēlāk atkāŗtoja baznīcā. Līgavas un līgavaiņa starpā svinīgi apmainīja gredzenus. Šī akta tieŗi dalībnieki bija kā vienas tā otras puses vedību diŗie radi: diŗzais vedējs, diŗzā vedējiene, vakara brālis un vakara māsa, piedaloties vēl lieciniekiem — līdziniekiem: vedēju puiŗiem un dziedātāju meitām.

Baznīcas laulības, kā zināms, sāka vispārīgi nodibināties diezgan vēlu.

Šķiet, ka līdztekus baznīcas laulībām vēl labu laiku ļaudis piekopusi mājās paši savu derības rituālu. Baznīcas laulības šķita svešas, neparastas un arī mazvērtīgas.

Uz baznīcas laulību samērā vēlo nostiprināšanos mūsu tautā aizrāda arī pats nosaukums — laulības, kas, kā zināms, nav latviešu, bet no lībiešu vai igauņu valodas aizgūts vārds. Tāpat no lībiešu valodas aizgūts arī vārds kāzas tautiskā latviešu — **vedību** vietā.

Baznīcā salaulāja,
Kā diegiem piediegoja;
Līdzinieks līdzināja,
Kā kalējs piesakala!

Visvecos laikos saderēšanu izdarīja tā: abi jaunieši nostājās blakus un sadeva rokas. Līdzinieks saņēma abu jauniešu labās rokas un salika kopā, kuņas brīdi pārsēja ar izrakstītu dvieli. Pēc tam lika abiem jauniešiem ar jā-vārdu apsolīties vienam otru neatstāt. Vēl uzmauca pirkstā saderības gredzenus, un jaunieši skaitījās saderēti.

Lai man tika, kas man tika,
Tā meitiņa, tā man tika:

Tai es sniedzu sav' rociņu,
Devu zelta gredzentiņu.

Rociņā vien pazinu —
Saderēta tā meitiņa:
Tautu dots gredzentiņš
Deviņām zīlītēm.

Es pie tevis, bāleliņ,
Ilgi vairs nedzīvošu:
Jau manā rociņā
Tautu dēla zelta nauda.

Vēlākos gados, kad ar bargiem sodiem baznīca bija ieguvusi jaunlaulājamo savienošanas tiesības, derības izvērtās par zināmu priekšlaulību norisi. Derības tika dzertas kā precību sevišķas godības. Tās tad rikoja tautu meitas sētā.

Telpas pienācīgi izpušķoja. Cēpa miežu karašas, raušus vai kviešu baltmaizi un darīja alu. Godībās no līgavas puses piedalījās dažas draudzenes un paši tuvākie radi. Tautietis ieradās līdz ar savu krusttēvu un krustmāti vai ar tēva māsu, kas bija saimniece — gudra, piedzīvojusi sievietē.

Pie klāta galda, kas bija greznots svečtuļiem, tika ēsts, dzerts un viss sīki pārrunāts: ko sievas tēvs dos meitai pūrā, kad rīkos kāzas, ko dos kāzu godam, kā arī dažu

ko citu par jaunā pāra turpmāko dzīvi. Kad viss tas bija norunāts, notika derības. No dziedot kādu piederīgu garīga satura dziesmu, krusttēvs turēja derību nomu, pēc kam pārmainīja gredzenus, ko jau agrāk tautietis bija pircis, un kopā sadeva jaunā pāra rokas. Tā bija notikušas saderināšanās.

Bāliņ, vaska rituliņ,
Man jāiet tautiņās!
— Māsiņ, zelta droztaliņ,
Kam tautām roku devi? 17394

Gauži raud birztaliņa,
Dzirdēj, mani saderam,
Neraud' gauži birztaliņa,
Būs tev citas ganītāj's,
Būs tev citas ganītāj's,
Nebūs tādas dziedātāj's;
Nebūs tādas dziedātāj's
Ar ļaudīm runātāj's.

Pēc gredzena apmaiņas notika apdāvināšanās. Tautietim saderētā pasniedza izrakstītu kreklu vai cimdu pāri, bet tautietis savukārt līgavai deva zīda nēzdaugu (laktu) un naudas dāvanu, ko nopirkties kāzu rotas, kas vēlākos laikos saucās par štāti. Šajā dienā cieši norunāja, kad notiks vedības — kāzas. Dienas vakarā derības godības beidzās.

Gaismu, gaismu bālelīn,
Seglo savu kumeliņ':
Īsa diena, gaŗš celiņš,
Saderēta tautu meita.

Es ap savu vainadziņu
Trīskārt zelta lenti liku,
Trīsgadiņus tautu dēlu
Asarās raudināju.

Trīs gadiņi savalkāju
Tautu dotu vainadziņu.
Ceturtā gadiņā
Noņem manu vainadziņu. 24521

Gaŗām gāju rudzu lauku,
Pūru lauku meklēdama;
Gaŗām gāju kalpa puišu,
Ar saimnieku saderēju.

Tautu meita zeltenīte,
Mitosim gredzentiņus:
Tev bij vaŗa, man sudraba,
Nāc tu pati piedevām.

Zinu, zinu, redzu, redzu,
šovakar laime būs:
Div' pelēki vanadziņi
Ielidina pelūdē.

Es savam tautiešam
Sila ziedu vietu taisu,
Lai viņš mani tā milēja
Kā bitītes sila ziedus.

Es savam mīļākam
Ābolainus cimdus adu;
Lai viņš mani tā milēja
Kā bitīte āboliņu.

Sīku kārklu žogu pinu,
Lai nelīda suvēniņi,
Dižu radu sievu ņēmu,
Lai nenīka dzīvošana.

Roku devu tautiešam,
Gredzentiņu vien nedeļu;
Roku devu, rok' atņēmu,
Gredzentiņu nevarēju. 15452

Atraitņam roku devu,
Uz akmeņa stāvēdama;
Atraitņam smaga roka.
Divreiz mīti gredzentiņi. 15383

Saderēju, atderēju
Ar netiklu tēva dēlu:
Labo roku saderēju,
Ar kreiso atderēju
Atdarot salauzīju
Sav' sudraba gredzentiņu.

Pēc derībām tuvākā piektdienā jaunais pāris brauca pie draudzes mācītāja **pierakstīties** jeb **rādīties**, brauca **pātaros** jeb **pie pātariem**.

Jau pie durvju kumeliņš,
Jau māmiņa gauži raud,
Jau tautietis lidināja,
Kā pelēkis vanadziņis.

Nāc, Dieviņ, palīgā,
Nu es iešu vedējos!
Augsti kalni, gaŗi meŗi,
Strauji mani kumeliņi. 18319

Jaunlaulājamās mācītājs pārklaušināja, kā prot pātarus, tēvreizi, ticības gabalus. Lai vieglāk tiktu cauri, dažās vietās mācītājam veda kukuli. Pēc pierakstīšanās mācītājs jauno pāri **uzsauca** — no kanceles paziņoja draudzei, ka tādi precas. Pirmā uzsaukšanas svētdienā draudzenes līgavai sūtīja mazu izrakstītu spilveniņu, lai sviežot pāri baznīcai nesusistos. Uzsaukšana notika trīs svētdienas no vietas.

Sodi, Dievs, mācītāju,
Kuŗu dienu gribēdams,
Kam tas manu augumiņu
Trīs svētdienas daudzinaja.

C. VEDĪBAS

Vedības, resp. kāzas, tāpat kā citas senās godības, ir mainījušās pēc dzīves apstākļiem. Kāzu svinības notiek gan pie līgavaiņa, gan līgavas sētā, vai atkal tās daļēji svin kā pie viena, tā pie otra vecākiem. Kamēr vienās vedībās līgava uz baznīcu vesta ratos, citās tas noticis vēl jāšus. Viena vietā divieļi kārti baznīcas krogū pēc laulāšanas, bet citā, pūru dalot, naudu metot. Vēl citās vedībās uz baznīcu braukuši no abām sētām, bet citās — no viena gala, svētdienas priekšvakarā sabraucot abiem pāriem kopā. Arī dziesmu dziedāšana starp dažādām norisēm ir sajaukta un pēc sava satura vairs pilnīgi neatbilst domātiem apstākļiem, tā apgrūtinot izsekot vedību vienkopus ainaī. Tomēr visam cauri jaužama viena un tā pati raksturīgā iezīme, kas līdz nāk no sirmi senajiem laikiem: līgavas laupīšanas un atkaŗošanas — aizvešanas un panākšanas rotaļa. Tāpat saprotama ir līgavas pūra niecināšana no vedēju puses, lai par to mazāk prasītu, un daudzinašana no panāknieku puses, lai par to vairāk iegūtu.

Paraša kāzu pirmo pusi, ko sauca par izdotenēm, izdēvēm, dzīrot sievas tēva mājās, ar visām tai raksturīgajām darbībām, šķiet, dažviet beigusies pagājušā gadsimtena trešā ceturksnī. Vēlākās vedību godības notika vai līgavaiņa vai līgavas sētā — rudenī.

Audz, miezīt, ņem krūmiņu,
Šorudeni daudz vajaga:
Man māsiņa izvedama,
Brālim sieva pārvedama.

Es pazinu to meitiņu,
Kurai kāzas šoruden:
Domādama vien staigāja,
Vai ir visi gabaliņi. 13769

Rudens nāk, rudens nāk,
Rudens darbi nedarīti.
Kviešu rija neizkulta,
Līgaviņa neprecēta. 13792

Tam pārim kāzas dzēra,
Cits pārīts lūkojās;
Cits pārītis lūkojās,
Līdz citam rudenim.

Lai gan vispār senajām godībām vairāk vai mazāk ir bijis priecīgs raksturs, tomēr

kāzas bija izcilas prieka godības, kur bra-
manībai un jautrībai nebija robežu; risinā-
jās divu dzimtu demonstrātīva spēku pa-
rāde, kur gražību sacensībā savstarpēji pie-
dalījās pat atsevišķas ģimenes un arī ļau-
dis.

Uz kāzām — vedībām lūgtie viesi, radi
un draugi, kas dažreiz pārsniedza pusotra
simta, gatavojās ar lielu skubu; jo sagata-
vošanās nebija ilga, — parasti 3 nedēļas.
Apmēram tāds laiks pagāja no pierakstī-
šanās pie mācītāja līdz laulību dienai. Kāzu
prieks iznāca samērā dārgs, bet katrs, kas
tur bija ielūgts, centās arī būt.

Kā pirmais no tautieša puses tika ai-
cināts **dižais vedējs**, bet no līgavas **vaka-
rainis** (vakara brālis), ko dažos novados
sauca par **mazo vedēju**. Kā viens, tā otrs
bija precējies saimnieks. Vedību norisē līdzī
darbojās viņu sievas kā **dižā vedējiene** un
vakaraine (vakara māsa). Parasti dižais
vedējs bija tautieša krusttēvs — dižais
pāde, un vakaraine — līgavas krustmāte.
Ja nu no šiem vedējiem nebija kāds precē-
jies, tad sievas vietu varēja aizstāt viņa
precējusies māsa.

Katrās vedībās pretstatā atradās divas
dzimtas. Tautieša radu puse saucās **vedēji**,
bet līgavas puse **panāksnieki**.

Kāzām gatavojoties, pirmo vērību vel-tīja zirgu uzbarošanai, gan arī aizjūgu sa-labošanai un uzspodrināšanai. Zirgus nosēja segām, lai tie taptu gludi, spīdīgi. Tāpat steidzās šūdināt jaunas drēbes un apavus, jo kāzās bija paraša visu tērpt jaunu un skaistu.

Daudz lielāka gatavošanās bija abu kā-zu ģimeņu mājās; lielās kāzas patērēja 1-2 pusaudžu bulļu vai gotenes, 2-3 cūkas un aitas. Ap 15 pūru miežu pārvērta iesalā, pie kam darīja alu. Kādus 8 pūrus kviešu un 4 pūrus rudzu sabīdelēja — baltmaizei. Vēl sēja sierus, iekrāja sviestu un raudzīja medu. Arī katra māja, kas bija ielūgta, kāzu dienā līdzī atveda sviestu, šķiņķi, de-sas. Daudzas rokas stājās pie darba — da-rīja gaļas, gan putrainu desas, bez tam no cūku, govju kājām, nierēm, sirdīm un aknām ievārīja galertu, ko sauca par **gulšu gaļu**, vai **drebēni**. Vīri, puīši nesa kāzās brandvīnu. Vispār, katru godību viesi nesa līdzī ēdamlietas. Tika pienācīgi uzposts pa-galms un pie mājas vārtiem celti goda vār-ti. Uz baznīcu tautietis un līgava brauca vai jāja katrs no savām mājām. Laulību svētdienas rītā ap brokastlaiku tautieša sētā ieradās krusttēvs, kas allaž bija arī dižais vedējs. Viņš atbrauca kopā ar savu sievu, kas bija dižās vedējienes godā. Mā-jas sievas sagaidīja viņus ar dziesmām.

Kauliņam treji vārti,
Visi treji atverami;
Pa vieniem Dieviņš brauca,
Pa otriem mīlā Māra,
Pa trešiem pāde brauca —
Pādi vest baznīcā.

Dižais vedējs, visapkārt apsveicinājies, devās pie tautieša, uzmuninādams ģērbties, lai laikā var nokļūt baznīcā. Tautietis tad sāka ģērbties: vilka līgavas dāvināto balto linu kreklu un izrakstītu apkakli, kas sa-sienama ar sarkanu lentu un saspraužama ar saktu. Kājās vilka baltas vilnas bikses un melnus stulmju zābakus. Tad apģērba baltus vilnas **bruslakus**, ap kuņiem apņēma **slenģenes** jostu — melnas ādas, ar misiņa rotājumiem. Ceļā kā virsdrēbes vēl apvilka baltus vilnas svārkus, ko apjoza ar krāsai-nu vilnas pītu jostu. Galvā lika **kapuceni**, kas bija cilindram līdzīga galvas sega. Kamēr tautietis ģērbās, meitas dziedāja:

Taisās kāzas, taisās kāzas,
Nu būs kāzas, nu būs kāzas,
Visa brāļu sēta mirdz
Spožiem zaļiem iemauktiem.

Nu ir kāzas, nu ir kāzas,
Ķoniņieku bajāriem;

Pillas bļodas biezas putas,
Sviesta ķepa vidīņe.

Velc, brālīti, trijus svārkus,
Tev trejādas audējiņas:
Auž māmiņa, auž māsiņa,
Audīs tava līgaviņa.

Kur tu iesi bāleliņi,
Ka tik daiļi sagērbies?
— Nu es iešu uz baznīcu
Tautu meitai roku dot.

Šajā laikā ieradās arī vedējpuiši, kas bija tautieša lūgti radinieki un tuvi draugi un kas jāja tautietim līdzī uz baznīcu. Visas sievietes, precētas un neprecētas, kas kopā veidoja kori, saucās dziedātāju meitas. Tās uz baznīcu nebrauca: viņas bija sagaidītājas, kad kāzinieki atgriezās no baznīcas.

Pirms došanās ceļā kāzu viesi turēja azaidu. Lielajā istabā bija gaŗš, baltiem lina galdautiem klāts galds, visapkārt sēžams. Galdā bija žāvētas cūku galvas puses, gulšu gaļa, sviests, baltmaize, saldskābā rudzu maize, alus, brandvīna — kannas un biķeri; nažus pa lielākai daļai lietoja paši savus.

Pēc maltītes tautietis atsveicinājās no tēva, mātes un radniekiem, kas nebrauca līdz baznīcā, un sēdās savā kumelā. Viņš jāja pirmais, aiz viņa jāja vedējpuiši. Iemaukti zirgiem bija pušķoti krāsainiem dziļu pavedieniem. Mūzikanti spēlēja. Meitas dziedāja:

Jāj, manu brālīti,
žēlīgu Dievu,
Lai skauģi raugās
Caur žoga posmu.

Ja brauca braukšus, kā tas notiek arī tagad, tad tautietis sēdās sava krusttēva ratos. Tūliņ aiz viņa sekoja vedēju puiši, kas bija tautieša pavadoņi, un tad citi radi.

Līdzīga kārtība bija līgavas sētā. Tāpat rīta pusē ieradās krustmāte ar savu vīru, vakaraiņu pāris. Ieradās panāksnieku puiši un panāksnieku meitas — aicinātie līgavas radi.

Kamēr sievas dziedāja, līgava ģērbās.

Taisies, māsiņa,
Iesim projām,
Aun savas kājiņas,
Sedz villainītes;
Sedz villainītes,
Jem vainadziņu.

Projām upīte
Gaigalas meta.
Projām brālīši
Māsiņu veda.

Izpurini, māmuliņa,
Man sedzamas villainītes;
Lai izklīda vējiņā
Visas ļaužu valodiņas.

Es apāvu baltas kājas
Savā tēva istabā,
Dievs to zin, mīļā Māra,
Kur noiešu vakarā:
Vai noaušu, nenoaušu,
Ar visām pārgulēšu.

Saver man, māmuliņe
Ar diedziņu villainītes:
Ja bagāts tautu dēls,
Lai kaldina sudrabiņa.

Es ieāvu baltas zeķes
Rakstītās karpītēs;
Rāmi, rāmi es aiziešu
Pie tās dēla māmuliņas.

Nāciet, ļaudis, skatīties,
Kur ģērbāsi sērdienīte,
Ko tā sedza, ko tā ģērba,
Tai nav mātes — taisītājas.

Kur tu iesi, man' māsiņa,
Ka tik daiļi apģērbies?
— Nu es iešu uz baznīcu
Tautietim roku dot.

Līgavas ģērbšanās bija gausa un rūpīga, it kā nogaidot, kā kavējoties. Līgava apvilka sarkanu lindraku — sarkanos kokvilnas metos ieaustus sarkanus vilnas audus, šūtu no četriem gabaliem, platu, kuplu, ap gurniem ar sīkām krokām. Apkārt gurniem apsēja platu prievīti. Jaka — vamzis melns, mugurā cieši pieguļošs, priekšā izgriezts, rokas gaņas. Krekls balts — plata apkakle, izšūta rakstā ar baltu diegu, gaņas piedurknes ar mežģinēm; zeķes baltas; kurpes — zemiem papēžiem, melnas; sagša — balta, ar krāsainu dzīparu bārkstīm abos galos, sasprausta ar saktu; matos — bizē dzeltena lenta; vainags zeltīts ar krāsainām lentēm (Edole). Tautu meitu vainagi bija dažādi: zaru vai stūru vainags — sudrabs (Cūku sudraba); smeldzu vainags — apšūts ar dažādu krāsu stikla pērlēm, dažādā rakstā; spanu vainags — veidots no stīpiņām.

Pirms gadiem 70 Kuldīgā vidēja greznuma tautu meitas kāzu vainags maksājis 1 rubli 30 kapeikas.

Kad līgava bija saģērbusies, kāzu viesi sēdās pie galda. Ēsts, dzerts tika pa krietnam, kā jau tas dzīrās piederējās. Visi bija pacilātības pilni, izņemot pašu līgavu, kas sēdēja, domās nogrimusi.

Brokastīm beidzoties, vakaraine — līgavas krustmāte steidzināja doties ceļā uz baznīcu. Līgava līdz ar māti aizgāja klētī, kur no pūra mantām paņēma paredzamās ceļa veltes: prievītes, cimdus. Tos sasēja lakatā, ko līgava zem sagšām paņēma uz rokas. Tad saskūpstoties līgava atvadījās no saviem vecākiem — papriekšu no mātes, tad tēva. Tāpat sirsnīgi atvadījās no citiem mājiniekiem. Savu brāļu pavadīta, viņa sēdās krustmātes ratos. Panāksnieku puīši un meitas kāpa savos zirgos. Jāpiezīmē, ka apmēram pirms 100 gadiem arī līgava uz baznīcu jājusī. Zirgu aizjūgi un iemaukti bija pušķoti krāsainiem dzīpariem un prievītēm.

Kāzas svinēja jautras, lai prieks ietekmētu laimīgi jaunā pāra turpmāko dzīvi. Līgavas pavadoni visi turējās iespējami jautri, nebēdīgi. Arī mājās palicēji — māte, tēvs nedrīkstēja skumt, raudāt, lai līgavai negadītos bēdīga, asaraina dzīve. Ja diena bija saulaina, tad visa dzīve būs gaiša, bet ja lija lietus, tad asaraina. Citur bija pretēji ticējumi.

Ja kāzu dienā lija lietus, tad mēdza
teikt, ka līgava slikti suni barojusi.

Lietus lija to dienīņu,
Kad es gāju tautiņās;
Tā man lija visu mūžu
Manas gaužas asariņas. 18147

Lietiņš lija, sniegi sniga,
Man ejot tautiņās.
Kam sunīša nebaroji,
Brāliņos dzīvodama? 18146

Dod, Dieviņ, lietum līt,
Man ejot tautiņās:
Lai nolija ļauna diena
Man ceļa maliņā! 18141

Nāc, Dieviņ, palīgā,
Nu es iešu vedējos!
Augsti kalni, gaŗi meŗi,
Strauji mani kumeliņi.

Kāzinieku apstājas vieta bija baznīcas
krogs. Tur kāzinieki pārgērbās, tur sakār-
tojās gājienam pie laulībām; tur satikās
abu kāzinieku dzimtas vienkopus. Pa priek-
šu gājēji bija diŗzais vedējs ar līgavaini.
Viņiem sekoja vakaraine ar līgavu; tad

dižā vedējiene ar vakaraini, aiz tiem vedēji un panāksnieki. Pie altāra līgava ar līgavaini nostājās blakus.

Parasts bija ticējums, ka turpmākā ģimenes dzīvē noteicējs būs tas, kas pirmais laulāšanas brīdī piemina otram drēbes vai arī uzkāpa uz kājas.

Pēc jaunā pāra salaulāšanas vīrieši baznīcu atstāja izkaisīti, bet sievietes iznāca rindā savos greznajos tērpos, kā lepodamās, kā sevi rādīdamas. Vīrieši gāja sagatavot zirgus; sievietes uz baznīckrogu, kur līgava sagērbās atpakaļceļam. Dažās vietās līgava pēc laulībām vedējiem un panāksniekiem uzkāra krusteniski pār pleciem garus dvieļus, lai kāzu brauciens — jājiens iznāktu košāks. (Ēdole).

Kad līgava ar savām pavadonēm atnāca pie zirgiem, viņai pretī steidzās dižais vedējs. Notika pārmaiņas — viņš līgavu sēdināja savos ratos un brauca kāzinieku priekšgalā. Dažviet gan bija tā: līgavaiņa lūgtais dižais vedējs bija līgavas vedējs, jau no paša rīta ierazdamies līgavas sētā. Un otrkārt — līgavas lūgtais mazais vedējs ieradās vest līgavaini. Kā otrie brauca vakaraine ar līgavaini. Pēc tam pāros ierindojās jājēji — vedējpuīši, aiz tiem panāksnieku puīši un meitas, un tad pārējie kāzinieki. Ja jaunais pāris jāja jāšus, tad li-

gavainis turēja ligavas zirga pavadu un abi jāja blakus. Visiem pa priekšu jāja eglītes nesējs jeb ceļa raudzis. Tas jājot turēja rokā ar dzīpariem izgreznotu eglīti. Tas pirmais straujā jājienā ieskrēja sētā, ziņoja par kāzinieku tuvošanos un uzsprauda eglīti uz istabas jumta.

Eglītes nesējs
Līkām kājām
Kā kaķis laipoja
Pa jumta galu.

Ceļš atpakaļ bija vēl jautrāks un bezbēdīgāks. Tika dziedāts, taurēts, kliegts un šauts. Bija pat gadījumi, kur aiz neuzmanības sašāva pašu līgavu. Vēlākos gados šausanu noliedza. Skanēja kāzinieku pulksteņi — zvani, kas bija piesieti pie ilksīm vai citur. Priecīgajam troksnim bija jāatbaida no jaunā pāra viss ļaunais un nelabais, kas jaunā pāra dzīvei varēja uzmākties.

Vedēju straujajai gaitai dažviet nācās pārtraukties uz ceļa, kādas sētas tuvumā bija uztaisīti goda vārti, ceļam pārstumta sklanda (kārts). Klātu stāvēja aizsprosta cēlēji, mūzikanti, kas spēlēja jaunajam pārim par godu kādu kāzu mūzikas gabalu un bez izpirkšanas maksas cauri nelaida.

Dažreiz tika cauri ar līgavas veltītu cimdu pāri, dažreiz ar vedību dzērienu un uzkožamiem, vai tieši izpirkās ar naudu.

Līgava meta arī ziedu upē, ja gadījās pāri braukt, lai arī Ūdensmāte labvēlīgi ietekmētu nākamo dzīvi.

Pie līgavas mājas vārtiem notika sagaidīšana. Izdevību godībās aicinātās sievas dziedāja, bet vīri bez laipniem vārdiem necēla vārtus vaļā.

Meži skan, zeme dimd,
Nu brauc māsas vedējiņi:
Piesējuši zvārgulīšus
Tīra, skaidra sudrabiņa,
Apkaluši kumeliņus
Tīra, skaidra tēraudīņa.

Gausi brauca vedējiņi
Pa to smilgu atmatiņu:
Cimdu pāri noadīju,
Pie vārtiem stāvēdama.

Šķiraties, ievu krūmi,
Cauri brauca kāzīnieki!
Ātris manis kumeliņis,
Straujupīte lejiņā.

Ko zina gaidīt, ko negaidīt,
Nepūta taure, nesūta vēstis.

Gaidīt mums to māsiņu,
Ko šorīt raidījām:
Ar bērniem kumeliem,
Ar melliem iemauktiem.

Nāciet, ļaudis, skatīties,
Kur brauc māsas vedējiņi!
Sudraboti kumeliņi,
Zīda pušķi zemi slauka.

Iebraucot pa vārtiem, līgava meta vārtu cēlējiem ziedu — cimdu pāri. Mūzikanti spēlēja. No mazā vedēja ratiem izleca tautietis un steidzās pie līgavas palīdzēt izkāpt. Tad vakarainietes pavadībā līgava gāja uz klēti pārgērbties. Līgavainis atkal vakaraiņa pavadībā devās uz istabu, kur istabas priekšā, sasveicinājās ar sievas māti un sievas tēvu. Pret tautieti visi izturējās samērā vēsi. Viss gods un uzmanība bija veltīta līgavai.

Kad bija nokārtoti zirgi, arī pārējie godību viesi nāca uz istabu. Visus sēdināja pie mielasta galda. Tautietis ar līgavu sēdēja blakus. Kamēr visi ēda, dzēra, — īpaši izveidojies sievu koris viesus apdziedāja.

Tautieša vecākais brālis un citi tuvi radinieki no baznīcas tūliņ devās uz tautieša mājām, kur viņi iekoda, iedzēra, pabaroja zirgus, sakārtoja ratus un tad brauca

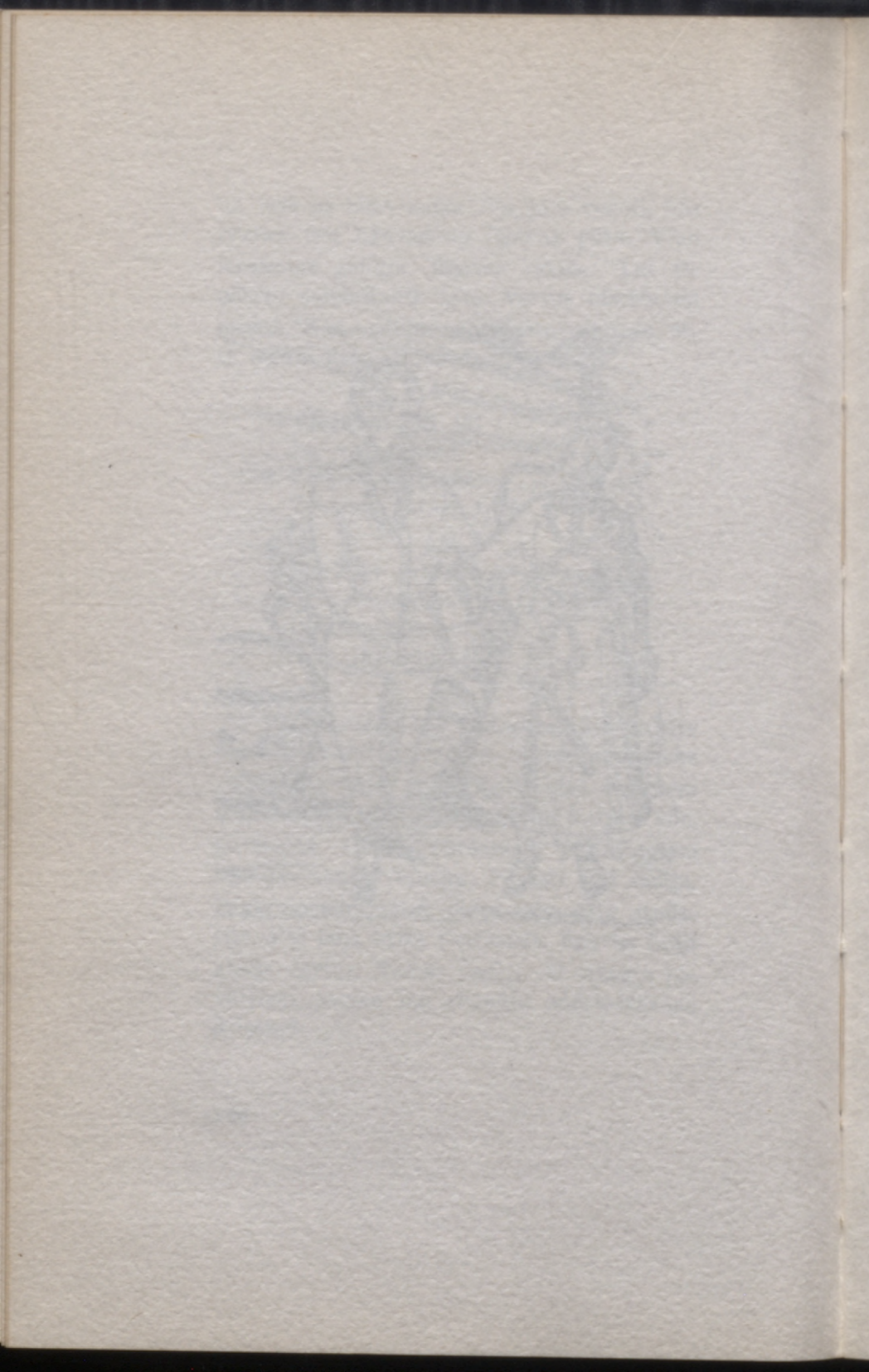
un jāja uz kāzu namu. Tie bija vedēji, kas brauca pēc līgavas un līgavas pūra. Viņu ierašanos gaidīja līgavas mājās. Lai tie pēkšņi neiebrauktu sētā, vārtus aizcēla un nosēja. Kad vedējus manīja tuvojamies, sētā izgāja dziedātājas dziedāt.

Tā brauc, tā jāj
Pa viņu kalnu,
Liekiem zirgiem,
Tukšiem ratiem.

Tukšiem ratiem —
Grib vezumiņu,
Liekiem zirgiem —
Grib jājējiņu.

Pie vārtiem, kas šādos gadījumos bija nosieti, nobultēti, izgāja mājas saimnieks — līgavas tēvs. Bargā balsī viņš vedējiem noprasīja: Kas tie par ļaudīm, kurp brauc, ko meklē. Vedēji uz tādiem jautājumiem bija jau sagatavojušies. Parasti viņi sacīja, ka ir nomaldījušies, lūdza laist sētā atpūsties. Pēc laba brīža tielēšanās, līgavas brāļi atcēla vārtus. Kamēr vedēji vēl stāvēja pie vārtiem, sievas jau risināja apdziedāšanas dziesmu.

Gaidīja vedējus;
Pa kalna vārtiem;
Vedēji saskrēja
Pa cūku takiem.

Ne jau visi vedējiņi
Atjāj bērus kumeliņus.
Cits jāj cūku, cits jāj kazu,
Cits jāj sievas ērkulīti;
Brūtganiņa īstais brālis
Atjāj vecas mīstiklītes.

Sētā vedēji palika brammanīgi. Dažs arī bija ielauzies pa mazajiem vārtiem, kur pretim nebija aizstāts. Negribēdami klusējot saņemt sievu paļājošās dziesmas, viņi savas dziesmas teica pretim:

Nāc ārā, tautu meita,
No tās dūmu istabiņas;
Nu mēs tevi vedīsim
Glāžu dures virināt.

Istabā atbraukušos vedējus aicināja pie galda. Ešanas brīdī, kad kāzu viesi sēdēja ap galdu, pasteidzās izmantot dziedātājas, apdziedot pa kārtai visus galvenos godību dalībniekus. Bešā nepalika arī pats līgavainis:

Tautiets, mani precēdams,
Izteic savu bagātību:
Pieci zārdi rutku lapu,
Trīs kambari kartupeļu.

Tautu dēls lielījās:
Dučiem caunu cepurīšu.
Kad aizgāju, tad redzēju:
Viena pati bezdibene,
Tā bij putras smeļamā,
Tā bija gara metamā.

Paldies saku tautiešam,
Garus matus audzinot:
Tie bij labi māsiņai
Gar rociņu ritināt.

Ak tie mani veci tēvi,
Kā tie dzēra stenēdami;
Ak tu manas vecas mātes,
Kā tās ēda pukstēdamas.

Ēdat, rijat,
Jūs, bada ļaudis,
Ne mums tik vien
Kā jums priekšē!
Vēl mums klētē,
Kambarēje;
Vēl mums midzē
Bukainīši,

Vēl mums galē
Klēgainīši,
Vēl mums stallē
Baurotājs.

Vedējiņi, bada kāši,
Kuņu kāra kārklīene:
Vēl nav kuņa puspuruse,
Sāk kauliņus kripšķināt.

Ai, dižāji vedējiņi,
Tev nebija še sēdēt:
Tev sēdēt pie baznīcas
Pa nabagu virsenieku.

Ai mani, ai mani
Balgālu bullēni!
Ragi vien noklaudzēja
Vedējiņa vēderē.

Ūja, velli — vedējiņi,
Ko tie bija iesākuši?
Apēd tīru rudzu kaudzi
Ar visiem pakariem.

Panāksnieku jaunas meitas
Guļ kā sēnes ceļmalā:
Kazas kājas noēdušas,
Sēņu kātus domādamas. 20290

Panāksnieku vecas meitas
Te atnāca rādīties;
Vedējiņi — jauni puīši,
Ne virsū neskatās. 59414

Es atradu tautiņās
Trīs vainiņas maizītē:
Sadegusi, atlēkusi,
Vidū jēla, necepusi.

Vedējiņu deguniņi
Kā lieliem ķikutiem:
Šķirbu, šķirbas izknābāja,
Circenišu meklēdami!

Pēc apdziedāšanas dziesmām sāka spēlēt mūzikanti, kur bija: vijole, dūda vai base, kāds rags, kokles un nereti šķindeklis.

Spēlmaņi, spēlmaņi,
Kur jūsu kokles,
Kur jūsu kokles,
Kur stabulītes?

Dažreiz līgavu dancot veda kā pirmais līgavas brālis, dažreiz atkal, kad brāja nebija, dižais vedējs. Pēc tam dejoja ar līgavaini.

Īsto brālīti,
Ved māsu dancot;
Trīs reizes apgriezī,
Dod tautas rokās.

Pats savu draudziņu
Dancāt vedu;
Nedošu citam
Rociņas spaidīt.

Ja līgavaiņa sēta bija netālu kaimiņos, tad uz vakara pusi brauca turp, bet ja atradās tālāk, tad uz turieni brauca tikai otrās dienas pēcpusdienā. Dižais vedējs skubināja līgavu sagērbties ceļam, ko tā darīja sevišķi gausi, kā negribēdama. Godībās radās cits noskaņojums. Sievas sāka dziedāt atvadišanās dziesmas. Mātei pieauga rūpes.

Kad es sedzu villainītes,
Raudāj' manas māsenītes.
Pa dorēm izejot
Raudāj' mani bāleliņi.

Nieki, nieki, māmuliņe,
Vai tu raudi, vai neraudi.
Es gājēja, man jāiet
Ar visām villainēm.

Ietiņ iešu tautiņās,
Bet es ilgi nedzīvošu.
Man zīmīte rādījās
Bāleliņa istabā:
Man pārlūza zelta sakte,
Sedzot baltu villainīti.

Sava brāļa pavadībā no klēts līgava atnesa pūra dvieļus, ko kāra vedējiem, pie kam dižais vedējs saņēma divus — pār abiem pleciem krustus kārtus dvieļus. Ik dvieļa gali bija savērti ar krāsainu dzīparu rakstīru pāri.

Ja pūra mantība nebija aizvesta jau agrāk uz tautieša mājām, tad reizē notika visa pūra vešana. Līgavas māte gāja kūti atšķirt nodomātos lopus. Viņai sekoja dižais vedējs ar tautieša brāli un citiem vedēja puisiem. Ik uz sliedītiņiem dižajam vedējam vai tautieša brālim bija jānoliek zieds naudā. Citādi līgavas māte vai tās brāļi lopus un pūru neizdeva. Tāpat arī klēti bija jāizpērk pūra lāde. Līgavas māte vai kāds no brāļiem aizstāja pūra priekšā.

Krupītis tupēja
Uz māsas lādes,
Līdz tautas sameta
Pa dālderam.

Kraujot norādītās mantas, vedēji centās paņemt nevēlētas mantas līdz, jo tās nesot visvairāk svētību. Atstāsta gadījumu, kur pūram līdzī aizvesta krējuma ķērne ar visu krējumu. Vedēju darbību pavadīja dziesmas. Pūru vedot, uz vezuma apsēdās divas vai trīs meitas — ligavas radnieces, kas braucot skaļi dziedāja.

Glabājat suseklus,
Glabājat ilenus:
Nu mēs brauksim,
Nu mēs zagsim.

Līktin lika vara tilts
Man ejot tautiņās:
Dzen gosniņas, ved pūriņu,
Jāj deviņi bāleliņi;
Vēl māmiņa pakaļ dzen
Vilni baltu avitiņu.

Es ar savu māmuliņu
Kopā metu audekliņu.
Nu atnāca tā dieniņa,
Kad mēs pušu dalījam.

Sola māte tālu dot,
Sola žēli noraudāt:
Ne kājiņu neapāvu,
Jau māmiņa žēli raud;

Kad es kāpu kumelā,
Raud, villaini turēdama.

Vedat viegli, vedējiņi,
Lielis pūris māsiņai:
Priekša lāde, vide tīne,
Pakaļe šūpulīts.

Dod, māmiņa, man gosniņu,
Dod ar baltu muguriņu;
Tautām melnas, tautām raibas,
Man ar baltu muguriņu.

Sprungulainu kazu veda,
Sprogainām cisciņām;
Pliku veda tautu meitu
Lepnam tēva dēliņam.

Pluskutainu kazu veda
Sprogainam buciņam,
Piegulētu meitu veda
Jaunajam puīselim.

Aiziedama no dzimtās sētas, ligava bija
skumja. Te viss bija parasts un iemīļots,
te mājas lopi, te pagalms, te pavards. Se-
nāk bija paradums, izejot apraust uguns-
kuru.

Ej, māsiņa, iziedama,
Saraus tēva uguntiņu:

Gan atnāksi citu dienu
Pie tētiņa sildīties.

No tautieša līgavai bija sūtīts īpašs zirgs, ko savā pavadā ņēma dižais vedējs. Vēl senāk līgavai aizplīvurota seja, lai tā it kā neredzētu vairs atpakaļ ceļa.

Tautiets man atsūtīja
Kā zvirbuli kumeliņ':
Kur es pats uzsēdēšu,
Kur cirtīšu pātadziņ'?

Nesēdi, māsiņa,
Zile zierge:
Zilam ziergam
Daudz sierdēstiņu.

Lopus parasti aizsūtīja pa priekšu, lai līgavas vešana notiktu ātrākā gaitā. Beidzot līgavas brāļi palīdzēja māasai uzkāpt seglotā zirgā un vedēji devās uz tautieša mājām. Sētā palika pavadītāji. Kamēr vien vēl redzēja, dzirdēja braucam, sieviešu bars sētsvidū skandināja izvadīšanas dziesmas.

Pa vārtiem izjājot,
Raud rozītes dārziņā;
Neraudat, jūs rozītes,
Es atnākšu aplaistīt.

Būt zemīte, tāda viegla,
Kā tās manas villainītes,
Es būt savu rožu dārzu
Līdz tautās aizvedusi.

Māmiņ, tavu muļķa prātu
Vecajās dieniņās,
Pati savas vieglas dienas
Uzceļ tautu kumeļā.

Šķiraties, lēpu lapas,
Laiž gulbīti ezerā;
Šķiraties, bāleliņi,
Laiž māsiņu tautiņās.

Vistas savus cāļus šķīra,
Mani šķīra māmuliņa;
Cāļi tek pulciņā
Kur, māmiņa, es tecēšu.

Neraudi, māsiņa,
Neiesi viena;
Tu ej šogad,
Es citu gadu.

Bitīt, tavu šuvumiņu,
Baznīcā dedzinās;
Māmiņa, tavu auklējumu
Svešas tautas nicinās.

Nāc, māmiņa, dod rociņu,
Nu cels tautas kumeļā:
Lai bierst manas asariņas
Uz tavām rociņām.

Ai, māmiņa, mīļā, zelta,
Kā es tevi aizmirsīšu!
Div' svētdienas gaŗām laižu,
Tresā iešu apmeklēt.

Drīzi, drīzi, bāleliņi,
Kumeliņus seglojiet:
Dzenieties pēc māsiņas,
Ko aizveda sveši ļaudis. 13599

Tautas veda mūs māsiņu,
Skuju nesa rociņā;
Pakaļ jāja bāleliņi,
Pa skujiņu birumiņu. 13628

Ak tu, tautu melnacīte,
Tavus daiļus vedējiņus!
Puiši, vīri zābakos,
Meitas zīda lakatos. 18623

Kas spīdēja, kas mirdzēja
Tālu meža maliņā?
Spīdēj' māsas vainadziņš
Uz tautām aizvedot. 18208

Līgodama upe nesa
Zaļu ziedu vainadziņu;
Dziedādamas tautas veda
Vainadziņa vijējiņu.

18215

Vedēju atgriešanos ar nepacietību gaidīja tautieša mājās. Sētā izgāja dziedātājas. Visa māja bija grezni uzposta un pie mājas vārtiem bija uzcelti krāšņi goda vārti. Tikko vedēji bija pie vārtiem, sākās peļoša apdziedāšana.

Lec, lec, māsiņa,
No kumeliņa;
Negaidi tautiņu —
Nocēlājiņu.

Pārveda Lejnieku
Ūdeņa brīņģi,
Nestavas palika
Smeltuves malā.

Ko tur veda, ko tur veda, —
Piertes sili, piertes sili,
Ved piertei, gāž piertei,
Ne pie mana bāleliņa.

Pin žogu, brālītī,
Gar' uguntiņu:
Nu tave pārveda
Snaudūļa sievu.

Steidz, manu brālīti,
Tabaku malte;
Nu tave pārveda
Šņaucēju sievu.

Sunīts rēja tupēdams,
Redz vedeklu atvedam;
Vai būs maizes devējiņa,
Vai ar kāju spērējiņa?

Sēdi, sēdi, tu Lizīte,
Savu snuķi izcēlusi:
Nu mēs drīzi redzēsim
Kas tave pūriņe.

Ej iekšā, tautu meita,
Vai tu doru neredzēji?
Nu tu dores gan redzēsi,
Pie brālīša dzīvodama.

Dažreiz līgavainis brauca līdz ar vedējiem, bet dažreiz jau bija atbraucis agrāk mājās un steidzās līgavai pa vārtiem pretim. Līgava zirgam nomaucā iemauktus, par zīmi, ka nav vairs tālāk jājāj un ziedam atstāja cimdu pāri. Dižās vedējienes pavadībā līgavu vispirms ievēda klētiņā, kur viņa pārgērbās un ievētoja atvesto pūru. Tikmēr dziedātājas apdziedāja gan līgavu, gan pūru. Arī līgava, klētī ieejot, teica savu dziesmu.

Zemas tautu klētes durvis,
Zarots manis vainadziņš;
Zaru laužu ieiedama,
Pazarīti iziedama.

Es jau zīnu, tautu meita,
Kas tavā pūriņā:
Zirga rīki, ratu rungi,
Tēva vecas bikšu lences.

Gudra māte, gudra meita,
Gudri pūru pielocīja:
Salasīj'šas zaļas skujuas,
Ar villaini apsegušas.

Kaci, kaci, tautu meita
Paše pūra dubene!
Kādu vēju sakacēsi,
Kā navaide ielikuse.

Līdz ko līgava bija pārgērbusies, nosegusi balto ceļa autu, uzlikusi vainagu un paņēmusi vajadzīgās veltes, dižais vedējs viņu veda uz istabu. Kāpjot pār istabas slieksni, līgava meta jostu vai prievīti. Dižais vedējs savukārt ar zobenu, vēlākos laikos ar pātagas kātu cirta virs durvīm krustu. Pie durvīm viņu sagaidīja vīra tēvs un vīra māte ar sāl' un maizi. Līgava sasveicinājās ar vīra vecākiem, paņēma gabaliņu

maizes, iemērca sālī un apēda. Tad dižais
vedējs pirkstos paņēma dažus graudiņus
sāls un iemeta ugunī.

Cērt, cērt durēm
Zobinu krustu,
Cērt vellu, cērt skauģu,
Cērt raganas!
Cērt laimi iekšā,
Nelaimi ārā!

Boři, boři, zavatnieki
Mūs' māsiņas vedējiņi:
Durvīs krustu ieskaldīja,
Sālī meta ugunī.

Sit krustu, met krustu
Tērauda zobenu,
Lai skauģi šķiras
No māsas kājām!

Istabā līgavu nosēdināja aiz mielasta
galda. Tad blakus līgavai dižais vedējs no-
sēdināja līgavaini, pēc kam ap galdu ap-
sēdās arī citi kāzu viesi. No sētas dziedā-
tājas ienāca istabā un turpināja līgavas
apdziedāšanu.

Nedomā, tu Babiņa,
še pārvesta saiminiece!

še būs veca māmuliņa
Atslēdziņas valdiniece.

Liec, māmiņa, jaunas kājas
Pie tās vecas pakaļiņas:
Nu pārveda dēliņam
Maztikušu līgaviņu.

Būs man laba jaunuvīte,
Es būš' laba vīra māte:
Ik rītiņus govis slaukšu
Ir ganiņus izraidīšu,
Uzkurusi uguntiņu
Izslaucīšu istabiņu;
I no laba, mīļa prāta
Pašūpošu šūpulīti.

Brālīt, tava līgaviņa
Vienas dienas saiminiece:
Ik rītiņu silta maize
Iet pa kalnu kūpēdama.

Raud, raud, mans brālīti,
Man vairs tevis žēl navaid;
Kam padomu prasīdams,
Tai tu savu roku devi,
Tai tu savu roku devi,
Savu zelta gredzentiņu?
Es ar tādu nerunātu,
Ne vēl savu roku dotu.

Brālīt, tava līgaviņa
Nebūs vietas taisītāja:
Pati darbu nemācēja,
Ar saimīti nesatika.

Tā gaidīja vedekliņu,
Kā saulīti uzlecām;
Tā ienāca istabā,
Kā pagale dzirkstīdama. 2133

Kur tie mani bāleliņi
Visu dienu medīt gāja?
Brukstalās nomedīj'ši
Sudrabotu vāverīti.

Pēc kāda brīža, kad vedēji bija aizbraukuši, līgavas radi it kā attapās: knaši sāka gan jūgt, gan seglot zirgus. Atdzīvojās seno panāksnieku drosmes un apjēmības gars. Līgavas brāļi un vakarainis stājās panāksnieku priekšgalā. Ceļā devās visi, kas jau rītā bija baznīcā devušies. Līdzī aizjāja arī panāksnieku meitas, kam tautās bija jāiztur dziesmu kauja.

Ceļā panāksnieki skatījās pēdas, tramdija savus uzbarotos kumeļus un prasīja ceļa gājējiem, vai neredzēts, uz kuŗu pusi līgava aizvesta. Tādas vērtīgas ziņas varēja dot tikai pret labu samaksu, ja deva kāzu brandvīnu un pīrāgus ko nogaršot.

Kad vakarā panāksnieki nonāca pie tautieša sētas, viņi atrada visus vārtus aizsietus, no iekšpuses nostiprinātus. Vārtu priekšā viņi sacēla troksni, izaicinot vīcināja zobenus, pātagas, šāva gaisā, līdz pie vārtiem iznāca vedēju puiši ar mājas saimnieku. Arī tie no savas puses bija bramanīgi:

Verieties, vara vārti,
Līdz pašam stuburam:
Mēs bijam tie bāliņi,
Kas māsiņu audzināja. 19020

Lai būs alga, kam būs alga,
Alga brūtes vedējam:
Es atradu zelta pušķi,
Kur māsiņa gāzusies. 19042

Māsas dēļ, ne kalpones,
Trīskārt rāvu zobentiņu:
Divi reizes celiņā,
Trešu tautu pagalmā. 19045

Vedēji noliedza, ka še atvesta līgava.
Beidzot tomēr atļāva panāksniekiem pārmeklēt māju. Kamēr panāksnieki vēl nebija istabā, dziedātājas tos sivi apdziedāja.

Parādiet, sveši ļaudis,
Kāda jūsu grāmatiņa:

Ja būs laba grāmatiņa,
Tad laidīšu sētiņā;
Ja būs slikta grāmatiņa,
Tad gaŗām jāvaŗo. 19014

Sajāja panāksti,
Noŗļuka bikses;
Ne zināja bikses siet,
Ne kumeŗu kabināt.

Panāksnieki sanāca
Kā lieli vīri,
Sabāza kāznieki
Kartupeŗu bedrē. 59402

Simtu ceŗu zīŗu krēslus,
Simtu gaidu panāksniekus;
Aili manu lielu kaunu —
Viens atjāja nozarītis.

Tikuŗi sētā panāksnieki uzsāka savas
dziesmas, tāpat nicinādami tautieŗa sētu.
Dziedātājas bija panāksnieku meitas.

Ar dusmām es atjāju
Māsiņai panākstos;
No dusmām nezināju,
Kur piesiet kumeliņu.
Sien' pie kupla ozoliņa,
Lai rīb zeme dancojot! 19020

Muižā augusi
Mūs' māsiņa,
Nu tā atvesta
žagaru būdā.

Caurs tautu namiņš,
Caur' istabiņa:
Te mūs māsiņu
Vilks apēdis.

Cieši, cieši, droši, droši,
Panāksnieki, turieties!
Lai tie paši kāzu ļaudis
Kā zirnāji stāpījās,
Kā zirnāji stāpījās,
Kā pupāji kaisījās! 20995

Istabā panāksnieki sāka meklēt līgavu:
skatījās kambašos, kaktos. Tikām panāk-
snieku meitas sasēdās aiz galda un turpinā-
ja savu apdziedāšanu.

Sveši ļauži, bendes kalpi,
Kur likat mūs' māsiņu?
Vai klētē ieslēdzat,
Vai druvā raidījat?

— Ja klētē ieslēdzat,
Dodat klēts atslēdziņu,
Ja druvā raidījat,
Parādat druvas taku!

Brāļi beidzot atrada mūsu noslēptu aizkrāsni. Viņi to atveda pie galda, kur tā saskūpstijās ar brāļiem un panāksnieku meitām, un pēc tam nosēdināja aiz galda.

Še vedēji, panāksnieki,
Kur tā pate vedamā?
Vedamā aizkrāsni
Lāpa savu lindraciņu.

Labvakar, man māsiņa,
Kam sēdēji raudādama, —
Vai tautiņas tevi rāja
Par kumeļa jājumiņu?
Ja tautiņas tevi rāja,
Mēs rāsim tautu dēlu.

Sak' taisnību, tautu dēls,
Vai māsiņa tevi lūdza?
Tu jau lūdzi mūs' māsiņu
Abus vaigus glāstīdams.

Tikām sišu tautu galdu,
Līdz sasišu šķēpelēs;
Tikām rāšu tautu dēlu,
Līdz es viņu uzvaļāšu;
— Tautām sava galda žēl,
Tā man savas māsas žēl.

Tad panāksnieces apdziedāja vīra māti, kas vispār tika dēvēta par vedeklas lielāko ļaundari.

Sen dzirdēju, nu redzēju
Dēla mātes bargumiņu:
Pār pagalmu pāriedama
Ar zobiem guni kūla.

46710

Dēla māte, zilzobīte,
Tikko mani nenorija;
Es iemuku kaņepēs,
Viņa zobus klabināja;
Viņa zobus klabināja
Kaņepīšu maliņā.

Dēlu māte, dēlu māte,
Es tev galu padarīšu:
Šķību koku tiltu taisu,
Tur tu kaklu nolauzīsi.

Nebēdā, vīra māte,
Tava tiesa nezudīs:
Sutināta ievas kūja
Mana pūra dibenā.

23333

Vai te ir vai navaid
Šim dēlam māmuliņ'?
Ne tā mani sēdināja,
Ne nosedza villainīti.

Vīra māte mani pēla,
Ka nemāku siena pļaut.
Lai tā tava mēle skraida
Kā tā mana izkaptiņa!

Nebēdā, vīra māte,
Būšu laba vedeklīte:
Mazgāš' tev baltu kreklu,
Griezīš' tavas dzirnaviņas.

Ilgāki vairs nenocietās arī vedēju dziedātājas. Ar savām asajām dziesmām, kuŗu tām nepietrūka, viņas uzbruka panāksniecēm.

Dižu veda mūs' brālītis,
Iekūlās čurlakos;
Gan sijāja, kretulēja,
Kur tu gružus izsijāsi!

Kas tās tādas dziedātājas,
Pārplīsuši lindraciņi!
Ej't mājā, vērpijat dziju,
Sašuj't savus lindraciņus.

Trīs dieniņas panāksnieces
Izšļaukus gulēja, —
Tos dižus panākstus
Gaidīdamas.

Ēdat gaļu, panāksnieki,
Lejat zupu zābakos:
Lai skrej zupa ziņgēdama
Gar vēderu zābakos.

Nav nevienas labas meitas
Panāksnieku pulciņā,
Tikai tādas sveču ķērnas
Nosistām ķimenēm.

Panāksnieku meitiņām
Diegu zeķes kājiņā:
Vilnas zeķes atdevušas
Par muguras braucīšanu.

Ko tie mūsu kaķi ņaud
Zem galdiņa staigājot?
Panāksnieku sieviņām
Peļu kurpes kājiņās. 20463

Dancojieti, kāzinieki,
Panāksnieki nedancoja:
Pan-āksnieku meitiņām
Nava kurpju kājiņās. 24052

Kad dziedātājām likās, ka panāksniecēm uz laiku pietiek, tās ņēma vicināt vakaraiņa pāri. Tieši pie vakaraiņa, vairāk kā pie citiem vedēju dziedātājas atgriezās ar savu zobojošo dziedāšanu.

Vakarainis (vakara brālis) bija amata persona. Viņa pienākums bija noturēt pārtarus, ko viņš dažkārt darīja pirms un pēc ēšanas, bez tam: pieskatīt bērnus, rūpēties par pieaugušiem, lai tie būtu krietni paēdu-

ši un padzēruši. Viņa amata zīme bija —
kāzās nokautas gotiņas sažuvis astes gals,
ko ar visu pušķi tas turēja rokā.

Kāds še nebija,
Tāds še radās:
Spalvains, ragains,
šķeltiem nagiem.

Atjāja židelis —
Vakara brālis:
Tam vaj'dzēja saldu pienu,
Speltē ceptu kartupeli.

Diža, resna vakara māsa
Vedam namā, šķeļam pušu,
Būs mūsu brāļam
Trīs cūku siles.

Vakara brāli,
Izskaiti bērnus,
Es citus pagāzu
Pār cūku sili;
Vilks citus timbāja
Avotu lejā.

Vakara brālim
Teļaste rokā,
Tas citus pīckāja,
Lai labi ēda.

Dziedātājas apdziedāja arī tautieti un līgavu. Ja bija piekusušas, tad arī mūzikanti dabūja dzirdēt uzmodinošas dziesmas, lai sāk spēlēt.

Jūdz, bāliņ, vecu ķēvi,
Veca meita vedamā:
Vecs lopiņš lēni tek,
Lai kauliņu nesakrata. 16150

Kālab brūtģans
Muguru negrieza?
Deviņi ielāpi
Muguras vidū. 20395

Balti gāja vedējiņi,
Kā ar sniegu apsniguši:
Tas nebija balts sniedziņš,
Tas māsiņas tikumiņš. 18626

Vedējiņi, vedējiņi,
Vilks apēda spēlmanīti!
Metam naudu, panāksnieki,
Pirksim paši spēlmanīti. 59914

Dziedātājas sēdās pie galda, lai ēstu. Kāzu viesi iesāka deģošanu, kur raibā virknē tika deģotas senās deģas: krusta dancis, polis, kamoldancis, akanspice, dvieļu dancis u. c. Kad tuvojās pusnakts, diģā vedē-

jiene līdz ar vīra māti sāka rūpēties par līgavas mičošanu.

Istabā ienesa divus zaļumiem appušķotus krēslus. Līdz to pamanīja kāzu viesi, tie tūliņ ielenca jauno pāri: meitas līgavu, puīši tautieti. Tas notika aizstāvības nolūkā: meitas it kā neļāva līgavu padarīt par sievu un puīši tautieti par vīru. Beidzot dižajam vedējam izdevās atdabūt tautieti un vakarainei līgavu. Abus nosēdināja pušķotos krēslos blakus. Puīši un meitas aizdedzināja tam gadījumam izlietas sveces un, turot tās rokā, apstāja aplī jaunajam pārim apkārt. Vidū vēl palika tautieša vecāki un radi — dižie un mazie vedēji.

Aplī stāvošie iesāka mičošanas dziesmas:

Dedzin', brāli, gaišuguni,
Nu māsiņu mičosim,
Nu māsiņu mičosim,
Nu nojems vainadziņu.

Laimiņa, Laimiņa,
N-āc sētiņā:
Nu ģērbsim meitiņu
Sieviņas drānās.

Šim piederu, tam piederu,
Vainadziņu valkādama.

Kad noņēmu vainadziņu,
Tad vienam piederēju.

Piederēja bāliņam
Sirmi zirgi, balti svārki.
Māsiņai nepieder
Visu mūžu vainadziņš.

Viena man teica, pieci liedza,
Lai neņemu šo meitiņu.
Labāk klausu vienu teiktu,
Ne kā piecus liedzējiņus.

Ņem, tautieti, baltas rokas,
Noņem māsas vainadziņu.
Noņem māsas vainadziņu,
Iedod zīda nezdodziņu.

Tautietis noņēma līgavai vainagu un ielika klēpī. Līgava savukārt noņēma viņam piesprausto pušķi un piesprauda kādam puisim, bet viņš līgavas ziedu kādai meitai; tā bija zīme, ka šiem abiem drīz jāprecas. Vakaraine tūlīt līgavai lika aubi galvā, kas bij baltas drēbes ar krāsainām lentēm izšūta galvas sega.

Līdz ko vakaraine līgavai lika aubi galvā, aplī stāvošie dziedāja:

Svied zemē, svied zemē,
Nepiestāv, nepiestāv;

Liec atkal galviņā
Savu zīļu vainadziņu.

Nepiestāv, nepiestāv
Jaunajai sieviņai,
Jaunajai sieviņai
Vecās vistas cekulīt's.

Līgava, k-ā paklausīdama dziesmas vārdiem, noņēma uzlikto aubi. Tad vakaraine to lika galvā pa otram lāgam. Aplis atkal dziedāja to pašu dziesmu; līgava atkal noņēma aubi. Bet kad vakaraine uzlika aubi trešo reizi, iesita pliķi pa vaigu, tad aplis viņai pievienojās un dziedāja piekrītoši:

Nu piestāv, nu piestāv
Jaunajai sieviņai,
Jaunajai sieviņai
Jaunas vistas cekulīt's.

Valkā aubi,
Miļo vīru,
Glabā bērņus,
Audzē lielus.

Dīžais vedējs savukārt līgavainim uzlika galvā savu cepuri un laiciņu paturēja. Vīra māte pasniedza vedeklai pavārnīcu kā zīmi par saimniecības nodošanu. Aplis iz-

klīda, bet panāksnieku dziedātājas vēl dziedāja dažas dziesmas. Līgava bija noskumusi, dažreiz raudāja.

Vanags manis, vanadziņš,
Vienu roku uzliekdams;
Tautu meitu rakstu mice
Abu roku tauņojama.

Jauns cālītis ietecēja
Vecu vistu pulciņā,
Vecās vistas izplūkušas
Cālītim cekulīti.

Pērc, tautieti, Rīgā autu
Rakstītām maliņām,
Es neņemšu nerakstītu
Pret savu vainadziņ'.

Es nopirku tautu dēlu
Par misiņa vainadziņu,
Nu es vairs nepārdotu
Ne par zelta gabaliņ'.

Vedēju meitas vēl palika naidā uz jauno sievu.

Uja, māršiņa,
Tavu cietu sirdi,
Nevienu asaru
Par vainadziņu!

Grūž porā, grūž ellē
Tautumeitas vainadziņu:
Tādu godu viņa gāja,
Tāds viņas vainadziņš.

Pēc mičošanas vakara māsa vainagu
aiznesa klētī, kur to pakāra vadzī vai uz
sienā iesprausta zobena. Kāzu viesi sēdās
pie galda, ēda un dzīroja uz jaunā pāra ve-
selību. Sievas dziedāja kā priecādamās, ilgi
lokot un velkot:

Dziedam, sieviņas,
Mums viena vairāk;
Raudiet, meitiņas,
Jums viena mazāk.

Līgavai sēdot aiz dzīru galda, kāda no
tautieša radu sievām paņēma rokās bērnu
kailām kājiņām, ko lecināja līgavai priekšā.

Mācies, Billīte,
Bērniņu vākt.
Šogad citai,
Citu gadu pašai.

Līgava, to redzēdama, kaunīgi svieda
ziedu — cimdu vai zeķu pāri. Sieva, saņē-
musi ziedu, uz brīdi iedeva paauklēt pašu
bērnu.

Auklē, māsiņa,
Tu to bērniņu,
Kamēr Dievs tev
Pašai dos.

To tu gribēji,
To tu dabūji:
Bērniņus auklēt,
Putriņu vārīt.

18936

Ai, Dieviņ, ai, Laimiņ,
Kā tu biji nolikusi:
Svešā tautu sētiņā
Noņem māšas vainadziņu.

Jaunā vista ietupās
Vecās vistas pereklē,
Gan redzēsi, jaunā vista,
Kā tu cāļus izperēsi!

Mūzikanti spēlēja, un jaunieši griezās
jautrā dejā. Pēc maltītes jauno pāri vadīja
uz klētiņu, kur tiem bija klāta kāzu gulta.

Kāzu gultu parasti taisīja vīra māte,
izdarīdama dažādas mantāšanas.

Ja, Jānīti, dēla gribi,
Liec cirvīti pagalvī!
Ja, Ieviņ, meitas gribi,
Liec vālīti pagalvī!

Aizvadītāji bija dižais vedējs ar vakarmāsu. Viņiem sekoja visi kāzinieki spēlējami un gaviļējami.

Drīz pēc tam pie miera devās arī pārējie kāzu ļaudis, lai no rīta varētu laikā jauno pāri modināt.

Tas notika ar lielu troksni. Bungāja tukšus traukus, šāva gaisā, spēlēja. Dziedāja panāksnieces, gan vedējenes.

Šorīt sarkana
Saulīte leca,
Šorīt mūsmāsa
Sieviņa cēlās.

Nav mūsu māsiņa
Vairs vakarēja:
Jau nakti gulēja
Pie tautu dēla.

Pie klēts durvīm nolika liepas un ozola lapas. Ja līgava, pirmo soli sperot, uzkāpa uz liepas lapām, tad pirmdzimtā būs meita, bet ja uz ozola — dēls. Pie klēts dalīja sieru un guldamo brandvīnu.

Man ar, man ar
Guldamo brandvīnu,
Kad mani guldīja,
Es arī devu.

Man ar, man ar,
Guldamo brandvīnu.
Es ar līdzēju
Brālīti šūpot.

Pēc azaida vīra māte veda jaunuvi pa sētu, pa pagalmu, iepazīstināt ar mājas iedzīvi. Viņām sekoja tautieša vecākā māsa un citi kāzu viesi. Ik uz takas ligava meta pa **ziedam** — prievīti, jostu, cimdus, ko pacēla tautieša māsa. Pirmais gājiens bija uz pirti, tad pa kārtai uz visām pārējām mājas ēkām. Pakaļ gāja arī dziedātājas — vedēju sievas.

Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi pirtes taku:
Tur tu pērsi dēlus, meitas,
Visu mūžu dzīvojot.

Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi staļļa taku:
Tur tev augse goves, aitas,
Gaļu mūžu dzīvojot.

Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi rijas taku:
Tur tu kulsi rudzus, miežus,
Visu mūžu dzīvojot.

Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi klētis taku:
Tur tu iesi tecēdama,
Gaŗu mūŗu dzīvodama.

Ziedo, mārŗa, ko ziedo,
Ziedo labi akas taku:
Tur tu smelsi ūdentīŗu,
Ilgu mūŗu dzīvodama.

Ziedo, mārŗa, ko ziedo,
Ziedo labi ugunsķuru!
Tur tu ķursi uguntīŗu,
Visu mūŗu dzīvodama. 25600

Raugaities, sveŗi ļaudis:
Ziedi bira istabē!
Tie nebija puŗu ziedi,
Tie māŗiņas gabaliņi.

Jaunā sieva ziedo, gribēdama iegūt jaunās cilts māŗas gara labvēlību, — tās cilts, ķuŗā viņa tagad tiek uzņemta. No otras puses: tās ir dāvanas jaunajiem radiem. Viņa visur met ziedus un dod dāvanas.

Kad jaunā sieva bija visas takas apstaigāŗusi, notika vainaga dancināŗšana. Uz klēti pēc vainaga aizģāja lģgava lģdz ar diŗo vedēŗieni. Vainagu noņēma, iesēŗa zģda lakatā un lakatu uzmauca uz roķas. Nāķot uz istabu viņa dziedāŗja:

Sprunguļi, runguļi,
Pašķirat ceļu, —
Lai vietas liepām
Grozīties.

Miļā Māra man vaicāja,
Ko nes zīda nezdaugā?
Nesu savu vainadziņu
Ar godiņu valkājusi.

Ko tas bija ļaundarijis
Manis ziļu vainadziņis:
Visu nakti karināja
Zobentiņa galiņā!

Tai brīdī, kad vainaga nesējas ienāca istabā, tautieša māsa vai tuvāka radnieka meita devās uz klēti, kur noņemtā vainaga vietā uzmeta cimdu pāri.

Istabā vainagu iztina no lakata, ko tad izmauca vainagam cauri. Vienu galu labā rokā satvēra vakaraine, otru līgava. Viņām pa priekšu iesāka iet dižā vedējiene un sauca vainaga danča vārdus, ko tad locīja un vilka panāksnieces.

Tūliņ līgava un vakaraine sāka vainagu šūpot un, iesāņus turoties, dziesmas rakstā sikiem soļiem dziedādamas, virzīties pa plānu lielā aplī.

Apkārt stāvēja un skatījās visi kāzu viesi.

Stādīju rozīti
Augstu kalnā,
Par gadu aizgāju
Rozīti raudzīt:
Vai auga diža,
Vai zied grezna.

— Aug gan diža,
Aug gan grezna,
Norāvu ziediņu,
Pin' vainadziņu,
Svētrītu tecēju
Baznīcāi.

— Satiku tautieti
Kumeļu jūdzam;
Tautietis prasīja:
Dod vainadziņu.
Nedošu, nedošu,
Vajaga pašai.

— Ko gribi, māsiņa,
Par vainadziņu?
Vai gribi, es došu
Miežiem sēklu?
Negribu, negribu,
Tā manim pašai.

— Ko gribi, māsiņa,
Par vainadziņu?

Vai gribi, došu
Pūriem sēklu?
Negribu, negribu,
Tā man pašai.

— Ko gribi, māsiņa,
Par vainadziņu?
Vai gribi, došu
Raibaju govi?
Negribu, negribu,
Tā man pašai.

— Ko gribi, māsiņa,
Par vainadziņu?
Vai gribi, došu
Linarājiņu?
To gribu, to gribu,
Tā man nava.

Pēc tam aplī ienāca cimdu metēja —
vīra māsa, ko līgava apkampa. Panāksnie-
ces tūlīņ iesāka citu dziesmu.

Nāc iekšā, vīra māsa,
Še māsiņas vainadziņš!
Valkā gudri, vīra māsa,
Mūs māsiņas vainadziņu:
Nerūsini, nepelini,
Nekar melu vadzītē.

Dziesmu dziedot, līgava iztina vainagu un uzlika vīra māsas galvā, vēl pāri pārsienot zīda lakatu. Bet vīra māsa uzsēja jaunai sievai zīdaini vai cīberi (vilnas lakatu).

Pēc vainaga danča sākās līgavas **pūra velšu dališana**. Dažā vietā šīs pūra veltes dalīja, līgavai vainagu noņemot, bet pa lielākai daļai pēc vainaga danča.

Pūra mantas, kas bija — dvieļi, cimdi, zeķes, villaines, prievītes un jostas, krekli, — no klēts līgavas vadībā atnesa viņas brālis. Aizsākās atkal apdziedāšanās. Līgavas dziedātājas pūru cildināja, bet tautieša — pēla.

Die's, nosodi tēva runčus,
Ka tie peles nemedī!
Sagrauzuši pūra lādi,
Izvilkuši dāvaniņas.

Kā lubas, kā dēles
Mūs māsas dvieļi!
Situse, auduse
Mūs māsiņa.

Cilpaini, blakaini
Tautmeitas dvieļi:
Snauduse, gulēj'se
Taisīdama.

Vīra māti un vīra tēvu nosēdināja blakus uz krēsliem. Tiem deva dāvanas vispirms.

Teic taisnību, tautu dēls, —
Vai bij māte, vai pamāte?
Ja bij māte — sagšu segšu,
Ja pamāte — pussagšiņu.

Pelnījusi dēlu māte
Pāri baltu villainišu,
Dažu nakti gulējusi
Zem dēliņa šūpulīša.

Kad vīra mātei bija veltīta villaine, zeķes, cimdī, vīra tēvam krekls, tāpat vīra māsām un brāļiem, sākās **dvieļu kāršana** panāksnieku puīšiem, ar vakaraini sākot, gan arī citiem, kam nebija baznīcas krogā vai līgavas mājā tikušas veltes. Līgavaiņa māte, saņemot veltes, sacīja:

Simtu reižu paldies saku
Sava dēla līgavai:
Paceļ krēslu, apsēdina,
Kā liepiņu appušķoja.

Ir meitiņa darījusi
Ar Dieviņa palīdzību,
Apdalīja svešus ļaudis,
Vēl palika pūriņā.

Tūliņ pēc apdāvināšanas sākās pūra naudas mešana. To vadīja dižais vedējs. Uz galda uzlika vienu otrā divus šķīvjus, kur virsējā meta, pēc kam dižais vedējs iemesto naudu ielika apakšējā šķīvī. Katrs metējs saņēma šņabja vai vīna glāzi un gabalu siera vai baltmaizes.

Naudas metējus atkal apdziedāja — devīgos slavēja, bet skopos niecināja. Izņemot mājas ļaudis, jāmet bija visiem, sevišķi tiem, kas bija veltes saņēmuši.

Rubuļi, dāldeņi
Panākstu nauda,
Kapeiķi, vērdiņi
Vedēju nauda.

Es gan redzēju,
Ko Jānis meta, —
Uzmeta pimberi,
Caurums vidū.

Met jel, Pēteri,
Vēl vienu dukātu,
Vai tevi jods raus,
Pa vienu dukātu.

Metiet naudu, bāleliņi,
Nemetiet skaitīdami.
Māsa soļus neskaitīja,
Jums iedama druviņā.

Skaitiet naudu, skaitītāji,
Bet riktīgi izskaitat
Mūs māsiņa sav' pūriņu
Gan riktīgi izdalīja.

Arī dzīrās gadījās savi jokdari: — atjautīgi cilvēki, kas prata uzturēt vispārēju jautrību. Parasti ņemās kaut ko attēlot no dzīves. Noskatījās kādu piedienīgu tipu un uztupa, ka tas vēl nav kristīts. Tad sara-dās nepieciešamās personas: mācītājs, ķes-teris, krūsttēvs, krustmāte u. t. t., kas veica vajadzīgo darbību, uzsverot raksturīgi ko-miskās īpašības. Vispopulārākā bija dak-teru spēle, kur visus pēc kārtas ņemās izmeklēt, it kā pēkšņi būtu kāda slimība izplatījusies. Dažreiz dzīrās gadījās kāda dūšīga sieva, kas uzņēmās ārstes lomu un pa kārtai ķēra puisus un ar citu sieviešu palīdzību izmeklēja.

Alus pasniegšanai godībās bija nodi-bināts sevišķs alus vīrs, arī alus puisis vai alus meita. Šī darbinieka pienākums bija rūpēties, lai visi būtu pienācīgi dzēruši un netrūktu omulības. Viņi parasti bija labi runātāji, kas prata iestāstīt alus atsevišķa laiduma labās īpašības, lai neviens neat-teiktos dzert.

Par dzēriena pasniedzējiem godību viesi dziedāja dziesmas.

Kur palika alus meita,
Neredz vairs rotājam?
Vai būs žurki norējuši,
Ievilkusi midzenē?

Alus vīrs, alus vīrs,
Sargi savu muguriņ':
Es redzēju alus vīru
Misē āzi mazgājam.
Es atradu kanniņā
Maz rūgušu apentiņ'.

Bez parastām vedību ceremonijām notika arī sabiedriska dzīve: gāja rotaļas (riņķu dančus), dejoja, dziedāja gaŗākas dziesmas — ziņģes.

Irbes guļ ceļmalā, baida manu kumeliņu;
Priekš sev' vien jauku dārziņu sendienās
taisiju;
Metat naudu, novadnieki caunotām cepurēm;
Es nezinu, kālabad man sirsniņa gaužām
sāp;
Es visu nedēļ' domāju, ko dara mana mīlākā;
Tautu dēlis man nomauca mazai zelta grezdentiņu;

Kad es bij' jauna, tad es bij' smuka;
Es mācēju vietu taisīt tam jaunam puisē-
nam;
Meitas gule ābolā, puis' ābola maliņā;
Cik jauks, cik jauks šis rožu lauks ar ro-
zēm daiļojas;
Es blieku dārzā biju un diegus laistīju;
No bēdām esmu pārņemta un it noskumuse;
No savas pašas jaunības es mīlēju tās mei-
tiņas;
Ar baltām smiltīm ceļu kais', ar zaļām
skujiņām;
Ciema puisi man vaicāja, kuŗa bija muižu
meita;
Še palejā ejam, kur puķītes zied;
Sarkanbaltas rozes zied dižā ceļa maliņā;
Projām jāiet, ceļš pa kājām, es nevaru šeit
palikt;
Seši jauni bandinieki jāj pa ceļu dziedādami;
Kur jūs jāsiet, bandinieki, riņķotiem ka-
žokiem;
Man tumšā naktī jāiet un vienam jāmaldas;
Visi kakti pieguluši, kur gulēšu šo naksniņ'.

Projām iedami, kāzu viesi centās ko
paņemt līdzī no kāzu nama. Tas bija pama-
tots ar zināmu ticējumu. Viesiem aizejot,
tos allaž uzmanīja.

Projām, projām,
Tuteņu zagļi, —
Gar ceļa malu
Nagēnus badīt!

Projām, projām,
Nelūgti viesi,
Suns jūs gaidīja,
Kaķe pavadīja!

Škie! projām, buč! projām,
Novadnieku buceņiņi,
Atnākuši, nograuzuši
Mūsu māju ābelītes!

Grūti nācās ar dažiem kāzu viesiem
tikt galā. Zirgi jau bija sajūgti, bet viesi
arvien vēl sadzēra ar draugiem un radiem.

Pagaid', manu kumeliņ',
Līdz es alus nodzeršos!
Kā es tevi pagaidīju
Piecus gadus izaugam.

Ko gaidat, sveši ļaudis,
Kad projām neejat,

Vai gaidat mucas tapu
Uz galdiņa uzliekam?

Projām upīte
Gaigalas nesa,
Projām māsiņa
Brālīšus raida.

Vadām, vadām
Milamus viesus, —
Ar alus kannām,
Ar biķeriem.

D. PŪRA VEŠANA

Pa lielākai daļai līgavas pūra vešanu svinēja kā priekškāzu godības, kur darīts bij alus, gādāta svaiga gaļa, pirkti brandvīns un greznotas telpas.

Godības notika ceturtdienas vakarā pirms kāzu svētdienas. Lūgti še tika gan līgavas tuvākie radi, gan kaimiņi. No līgavaiņa puses bija pats līgavainis, krusttēvs un līgavaiņa brāļi. Kopā dažreiz saradās pāri divdesmit cilvēku.

Atkarībā no pūra lieluma vedēji atbrauca ar 2-3 blakusjūgu ratiem. Atbraukšanas brīdi vienmēr uzmanīja. Sētā pretim izgāja dziedātājas, nereti sīvi apdziedot.

Tautas brauca vienu zirgu,
Šķita mani bez pūriņa:
Braucat tautas piecus bērus,
Visiem būs vezumiņš.

Kā krupītis tautu dēls,
Kā sisenis kumeliņš:
Ne, krupīti, tu uzcelsi,
Ne sisenis pavadīs.

Kā krupītis tautu dēls,
Kā kaķītis kumeliņš,
Es nedošu sav' pūriņu
Ne no vietas kustināt.

Es pūriņu piedarīju
Šķeterētu villainīšu,
Stāvus leca, nevar vilkt
Tautu dēla kumeliņš.

Vedējiem pretim pie vārtiem izgāja
mājas saimnieks — līgavas tēvs un no-
prasīja, it kā pats nezinātu: kurp tie brauc,
ko vēlas un kas par ļaudīm. Beidzot taču
tas atdarīja vārtus, laipni sasveicinājās un
aicināja uz istabu.

Tāpat kā preciniekiem, arī pūra vedē-
jiem savos ratos jāatstāj ar jaunu pātagu
pārsiets cimdu pāris. To savāca puisis, kas
nokopa zirgus.

Sēžot pie galda pūra vedējus vēl pašus
apdziedāja. Pēc tam spēlēja kokles, pavadot
garās dziesmas — ziņģes, ko vairāk dzie-
dāja vīrieši.

Pūrveži, pūrveži,
Kur jumta rati?
Lai manu pūriņu
Nerasināja.

Vedat, tautas, manu pūru,
Pār ūdeni nevedat:
Daudz pūrā sīku rakstu,
Grimst ūdeņa dibenā.

Gudra māte, gudra meita,
Gudri pūru piedarīja:
Vierse raibas, apakše,
Vide baltas villainītes.

Meitas pūra lielums bija atkarībā no meitas tēva turības, gan arī no meitas rokdarbu prasmes un čakluma. Vidējā pūrā skaitījās: 3-4 govīs, 1-2 zirgi ar ratiem un aizjūgu, vairākas aitas un cūkas, viens skapis un 1-2 lādes, kur atradās drēbes, 24 villaines, 12 palagi, 12 izrakstīti linu krekli, ap 100 dvieļu, ap 100 pāru cimdu, 24 pāri zeķu un vairāki saišķi prievīšu. Bez tam vēl linu un pakulu audekli, vadmalu un pusvadmalu baķi.

Kalpu un sērdieņu meitām pūrs nebija liels. Viņām kalpojot pie saimnieka, bija jāpalīdz pielocīt mātes meitu pūru. Par viņām dziedāja:

Mātes meitas ada rakstu,
Ko sērdiene es rakstīšu?
Vai no koka vilnu cirpšu
Vai ūdenī apmērcēšu?

Visas tautu ceļmalītes
Zied sudraba lapiņām;
šodien ved sērdienīti
Pie maizītes arājiņa!

Grūtdienīte, sērdienīte
Grūti pelna villainīti:
Tecēdama sviedrus slauka,
Stāvēdama asariņas.

Kas pūriņu pielocīja
Bajāriņa meitiņām?
Tēvu maizes gabaliņi,
Pupu, zirņu vācelītes.

Pūru veda no rīta, vēl agrienā. Pūra lāde atradās klēti. Tā tika aplāta ar baltu lina palagu un pārsieta prievītēm. Līgava ar māti, brāli un līgavainis ar saviem brāļiem devās uz klēti. Līgava rādīja tautietim ņemt pūru, bet līgavas brālis vai arī māte uzsēdās uz lādes, it kā to neļautu ņemt. Sievas, kas arī bija atnākušas pie klēts, dziedāja. Dziedāšanas laikā tautietis ņēma no maka kādu lielāku naudas gabalu un deva to līgavas brālim, kas tad arī no pūra atstāja. Nu tautietis ar savējiem lika pūra mantas ratos.

Pie kūts durvīm atkal māte aizstāja priekšā, nelaida agrāk pie pūra lopiem, ie-

kāms nebija nolikts dālderis uz kūts slied-
šņa.

Kamēr vedēji sakrāva vezumus, pie-
sēja pie ratiem lopus, sievas sētsvidū dziedāja:

Ko es esmu nodarīj'se
Mīļajai māmiņai;
Atver vārtus līdz galam,
Rāda ceļu uz tautām.

Šķir, Dieviņ, lietus gaisu
Deviņiem gabaliem,
Kā šķir mani tautu dēls
No deviņi bāliņiem.

Atpakaļ mans pūriņis,
Atpakaļ bāliņos:
Pusceļā sazināju:
Slinks maizītes arājiņš,
Slinks maizītes arājiņš,
Sīva dēla māmuliņa.

Pūra vedējiem jau aizbraucot pa ceļu, līgavas sētā vēl atskanēja pavadītāju dziesmas. Tāpat ar dziesmām, bet peļošām, pūra vedējus sagaidīja līgavaiņa sētā. Sevišķa sagaidīšana šē rīkota nebija, bet kā izcils svinīgs brīdis mājas dzīvē tas tika turēts. Tautietis pasniedza savai mātei līgavas dā-

vanu, ko tā bija iedevusi nodot — baltu
cimdu pāri. Jau pa gabalu ieraugot pūra
vedējus, sievas iznāca sētsvidū, stāja barā
un dziedāja. To sauca pūra apdziedāšanu.

Diža rasa, maza zāle
Ozoliņa ēniņā;
Diža slava, mazs pūriņš
Bajāriņa meitiņām.

Tautu meitas pūra lāde
Ar vicēm savicēta;
Mūs brālīša klētes durvis
Sudrabiņa eņģītēm.

Tebu, tebu tev, brālīti,
šīs vasaras lūkojums:
Pārnes pūru padusē,
Snauž pirmā vakarā.

Cerēju māršai
Div' graznas lādes:
Pipura tīniņa
Klētīņas dangā.

Gulēj'se māte,
Snauduse meita:
Dzīva villa, juku raksts
Pašā pūra dibenā.

Tautas dziesmas allaž dziedāja bars, pie kam tās bija sievietes. Šī bara vai kora vadītāja bija dziesmu zinātāja, kam pienācās teikšanas loma. Otra svarīga persona ar labu, veiklu balsi bija locītāja. Ja dziedātāju bija kupls skaits, tad reizē varēja būt arī pa divi saucējām un locītājām. Pārējās dziedātājas sauca par vilcējām. Bez šīm trim galvenām nošķirām vēl min arī piedziedātājas, kas veidoja vispārējo saskaņu.

Dziedāšanas kārtība bija šāda:

Tiklīdz dziedātāja izdziedāja dziesmas pirmo pusi — panta pirmās divas rindas, vilcējas sāka gaŗi stieptu ē. Tūdaļ sekoja arī locītāja, kas saucējas teiktos vārdus atkāŗtoja visus vai arī tikai daļēji, drīzi balsi uzsverot, drīz nolaiŗot. Locītājai sākot locīt panta pirmo pusi, saucēja jau dziedāja panta otro pusi, — tā ka reizē bija dzirdams: panta pirmās puses locījums, otrās puses sākums un vilkšana, gan piedziedāšana. Tiklīdz saucēja beigusi panta otro pusi, viņa paliek klusu, bet locītāja tūdaļ sāk otro pusi locīt. Dziesmas beidzēja ir locītāja; pietiekoŗi izlocījusi, viņa piedrojas vilcējām, vilkšanu noraujot ar īsu — ēo, vai arī, kā Alsungas apkārtnē, beidzot ar — o!

Pēc tam saucēja aizsāka atkal citu dziesmu, kur viss norisa tāpat. Savu vārdu nozīmību viņa arī padziļināja roku mājieniem, ķermeņa kustībām, sejas izteiksmi, gan ar trejdeksni sitot. Sevišķi apdziedāšanas dziesmas tika dziedātas ar uzviņu, ar tītīšanu, ar pārākuma apziņu.

Pūra asai apdziedāšanai tautu meita dažreiz atbildēja ar jautru zobgalību:

Es pūriņu nelocīju,
Pate vien barojos:
Pieci bērni mani veda,
Līka ķēve pūru vilka.

Mātes meitas pūru veda,
Gaili jūdza vezumā,
Sasit spārnus, padziedāja:
Redz, kur vieglis vezumiņš.

Reti, tomēr gadījās, ka tautieša sētā par atvesto pūru dziedāja labu.

Pārveda mūs brālis
Dzintara sievu;
Viss viņas pūriņš
Dzintara vien!

E. VEDĪBAS TAUTIEŠA SĒTĀ

Vedības tautieša sētā daļēji atšķirās no iepriekš notēlotā vedību veida. Še pūra vešana ir sevišķa, bez vedību pirmās daļas norises sievas tēva mājās.

Kā līgava, tā līgavainis uz baznīcu devās katrs no savas sētas. Bija arī gadījumi, kur līgavainis sestdienas vakarā vēl ar saviem pavadoņiem ieradās līgavas sētā, un tad svētdienas rītā visi kopīgi devās uz baznīcu. Izvadišana notika ar dziesmām un tā bija svinīga. Pirms braukšanas uz baznīcu tautieša krusttēvs vai vecākais brālis noturēja īsu lūgšanu, sacīdams no galvas īpašu līgšu runu jeb līkaupu sprediķi, jo šai rītā arī notika pēc vecām parašām jaunā pāra savienošana pirms baznīcas laulības, pie kam vedēju vecākais jeb dižvedējs pārņēma jaunā pāra sadotās rokas un norunāja savienošanas vārdus. Kā tautietis, tā tautu meita uz baznīcu jāja vai brauca. Brāļi māsiņu uzcēla seglotā zirgā, kam iemaukti bija izpušķoti krāsainiem dzīpariem, bet vasarā — puķēm. Šis zirgs bija līgavaiņa sūtīts. Ceļā uz baznīcu to vadīja līgavas krusttēvs vai krustmātes vīrs — saimnieks, kas bija vedībās aicināts vakara brālis.

Bieza, bieza birztalīte,
Neredz sauli uzlēcam;
Māsai platas villain-ītes,
Neredz tautu kumeliņ!

Vēl līgavu pavadīja panāksnieku puīši un panāksnieku meitas, kas arī jāja aiz līgavas pāros. Tiem sekoja daži pajūgi, kur brauca citi kāzinieki, vezdami līdzī ēdamo un dzeramo.

Baznīcas krogū vai dažviet ķestera mājā bija kāzinieku apstāšanās vieta. Tur līgava nosedza ceļa apmetni, kas bija balta, smalka linu drēbe. Pār vainagu viņa vēl pārsēja linkaini, kas arī bija smalkas, baltas drēbes īpašs līgavas galvas tērps, līdz mūsu dienām uzglabājies Alsungas novadā.

Ja vedības uz baznīcu abas puses devās reizē, tad līgava ar līgavaini jāja blakus, aiz viņiem dižo vedēju pāris un tad vakaraiņu pāris un citi vedēji un panāksnieki. Vēl bija paraša, ka līgava pa ceļam mēģina tautietim izbēgt. To it kā sekmēja panāksnieki, bet dižais vedējs ar vedējieni steidzās to noķert. Te viss bija atkarīgs no labi apkoptiem zirgiem. Beidzot visi ieradās baznīcas krogū. Dižajam vedējam divieļi kārti krustiem pār pleciem, pārējiem pa vienam.

Tūliņ, pēc pabeigtiem dievvārdiem notika laulības. Baznīcā pa priekšu gāja dižvedējiene, tad līgava, vakara māsa un panāksnieces. Viņām sekoja otra rinda — dižvedējs, tautietis, vakarbrālis, vedēju un panāksnieku puīši.

Pirms laulāšanas vakaraine noņēma līgavai linkaini, ko atkal aplika, līdz laulāšana beidzās. Iepriekšējā kārtībā baznīcu atstāja abas rindas reizē, pie kam tautietis ar līgavu gāja pārkrustis saķertās rokās. Ja atpakaļ ejot pirmā apgriezās līgava, tad ticēja, ka tad dzīvē viņa aiz sevis vedīs tautieti, bet ja pirmais apgriezās tautietis, tad viņš būs sievas noteicējs.

Pēc iznākšanas no baznīcas abas rindas izšķīrās, līgavai aizejot baznīcas krogū vai ķestera mājā pārgērbties. Līgava ar vakara māsas palīdzību sagērbās kā iepriekš, pārgērbšanās vietā atstādama cimdu pāri.

Tautietis līgavu sagaidīja pie zirga, to uzceldams sedlos; tad uzkāpis arī savā zirgā, viņš paņēma līgavas pavadu, kā agrāk vakara brālis un, abiem blakus jājoj, tie devās uz tautieša mājām. Viņiem braukšus sekoja dižais vedējs un vakara brālis ar savām sievietēm. Tad pa pāriem sekoja jājēji un beigās citi braucēji. Uz tiltiem, krustceļiem līgava meta ziedam pa prievītei. Upē viņa svieda saspraužamo adatu, lai

turpmākā dzīvē nebūtu jāslimo ar „dūrēju”, kā tika saukta kāda kaite. Pavadoņi — kāzinieki izturējās draiski, brammanīgi: kļiedza, šāva, taurēja, ka tālu rībēja un skanēja visa apkārtnē. Dižā vedēja braucampajūgam bija piesiets zvans, ko sauca par pulkstienu. Tas tālu vēstīja kāziniekus.

Kāzu braucienu, ceļam tuvējie ļaudis allaž gāja lūkot. Jaunie par to jūsmoja, vecie atminējās savas jaunības dienas, dažkārt tiem acīs iezagās asaras. Kāziniekiem gaŗām braucot, viņi dziedāja pa dziesmai:

Šķiraties, sīki krūmi,
Lai es redzu vedamos;
Vai zeltīti vedējiņi,
Vai sudraba panāksnieki?

Redz, kā koši noziedēja
Vēja lauza ābelīte;
Redz, kā koši tautās veda
Izvainotu sērdienīti.

Nākat, ļaudis, skatīties,
Šodien veda sērdienīti!
Kā ieviņa ziedēdama,
Kā saulīte mirdzēdama.

Kas tie tādi brauc-ējiņi,
Daiļi teke kumeliņi?

Saimenieka dēli brauca,
Kalpa puiša kumeliņi.

Kāzu gājienam tuvojoties kāzu mājai, dižā vedēja puiši izaulekšoja pa priekšu, lai vēstītu mājiniekiem kāzinieku tuvošanos. Iejājuši sētā, tie trīs reizes notaurēja. Tad atkal šaudami un saukdami viņi steigās atpakaļ pie pārējiem kāziniekiem, tramdīdami savus uzbaņotos kumeļus, kas gaisā lekdami, dažreiz izsvieda pašus jājējus no sedliem.

Līdz kāzinieku tuvošanās vēstis bija dzirdētas, tūliņ sētā steigās dziedātāju meitas un arī sievas. Viņu galvenais uzdevums bij mazināt kā līgavas, tā viņas radu it kā labāku stāvokli, to varēja panākt sevi ceļot, bet pretējo pusi peļot.

Tālu, tālu es dzirdēju
Bāleliņus taur-ējam:
Nu tiem būs tautu meita
Eglienei pamukuse.

Kas tās smiltis putināja
Aiz zaļās birtaliņas?
Tie brālīša kumeliņi
Tek, kājiņas kapādami.

No tālienes es pazinu,
Kuŗš brālīŗa kumeliŗš:
Pilla mute sīku dzelŗu,
Skrej, galviņu grozīdams,
Baltas putas mētādams.

Kāzinieku sagaidīŗana, kas vienmēr bij
pacilāta, notika pie vārtiem. Œe sanāca visi
tie sabraukuŗie kāzu viesi, kas nebija brau-
kuŗi līdz uz baznīcu.

Kāzinieku kustības bij parasti straujas,
kā no kā bēgot, kā baidoties. Caur vārtiem
jāgot līgava meta ziedu — cēlējam cimdu
pāri. Tāpat ziedu meta, jāgot vai ceļoties
pāri kādai upei vai strautam.

Pārbrauca brālītis
No Dieva nama,
Ar tautu meitiņu
Saderin-āts.

Nu noķēra mans brālītis
Lakstīgalu ābelē;
Ciema puīŗi līdz gāja,
Kā bitītes dziedādami.

Gaidijām to brālīti,
Ko Œorīt vadījām:
Ar bērīem kumelīem,
Ar baltiem iemauktiem.

Diezin, tautu meita,
Kas tevi gaidīs —
Suns tevi gaidīja,
Kaķe pavadīja.

Mūs' brālītis kā kundziņš
Dzelteniem matiņiem,
Tautu meita kā židene
Ar melliem uzačiem.

Pēc līgavas apdziedāšanas, apdziedāja
arī kāzu brauciena atsevišķus saimniekus.

Še atbrauca Dižarājs
Nopinkotu kumeliņu:
Ik pie vārta kuņ uguni,
Iai nosvila pinkuliši.

Kā nav kauna Brūveram,
Kad piekusa kumeliņis!
Kam tu krāji maciņā,
Nebaroji kumeliņu?
Gana tevi jods paraus
Ar visiem dāldeņiem.

Pie klēts durvīm līgavainis pirmais nolēca no zirga un steidzās nocelt līgavu, kas zirga nokopējam sedlos atstāja cimdu pāri. Bija arī paraša pirms nokopšanas trīs reizes apjāt ap pagalmu.

Šelveris, delveris
Mans kumeliņis:
Izspēra tautieša
Dubulta dores.

Jūdzi pate, tautu meita,
Savu jātu kumeliņu:
Ja nojūgs mūsbrālītis,
Tas gribēs ziedojam.

Vēl līgava zirgam nomaUCA iemauktus
par zīmi, ka tālāk vairs nav kur jāt un
tepat mūžs jānodzīvo.

Pēc tam tautietis ar līgavu gāja klētī,
kur viņiem sekoja dižvedēju pāri, vakara
brālis ar vakara māsu un panāksnieces.

Ejot dižā vedējiene sauca:

Nākat, ļaudis, skatīties,
Kāda mana vedeklīte —
Kā zilīte, kā žubīte,
Kā Vāczemes magonīte.

Vakara māsa sākumu locīja un panāk-
snieces vilka. Arī uz tautieti zīmēdama,
dižā vedējiene sauca dziesmas vārdus:

Klausies, manu bāleliņ',
Ko es tev pasacīš':
Mili savu līgaviņu,
Kā bitīte liepu ziedus.

Dziedātāju meitas negāja klētī, bet nostājušās klēts durvju priekšā, dziedāja. Viņas vēl nebija redzējušas aizsegto līgavas seju.

Izduriet ilenu
Caur klētes sienu,
Lai var māršiņas
Actiņas redzēt.

Rādi acis, tautu meita,
Vai bij rudas, vai pelēkas:
Ja bij rudas — kalpa sieva,
Ja pelēkas — saiminiece.

Ko dara tautu meita
Tik ilgi klētē?
Nu vērpij un auž
Ejamas sagšas;
Sviež, mulķe dangā,
Nav vairs laika!

Es šķitu prievītu
Sen sagraizītu;
Nu tik graizīja
Mūs brāļa klētē.

Kac, kac, tautu meita,
Paše pūra dibene!
Ko tā vēja izkacēs,
Ka nebija ielikusi.

Kad līgava bija sakārtojusies, uz rokas salikusi veltei domātos cimdus, zeķes, prievītes, tad sākās gājiens uz istabu. Pa priekšu gāja dižais vedējs ar līgavu. Otrā pāri viņiem sekoja tautietis ar vakara brāli. Tad dižā vedējiene ar vakara māsu. Panāksniece palika klētī.

Ejot gar dziedātāju meitām, līgava tām meta dažas prievītes. Dziedātājas atbildēja ar dziesmu:

Man ar, man ar
Kaziņas saiti!
Man ar, man ar
Kaziņas saiti.

Mārša man iedeva
Kaziņas saiti;
Kaziņu piesēju,
Bucīš vaļum.

Velcies, pampaža,
Par nama sliksni;
Ja gribi tā mana
Saimniece būt!

Kāpjot p-ār nama sliksni, dižais vedējs ar pātagas kātu virs durvīm cirta krustu; līgava nometa ziedu — prievīti senču gariem, — lai ar to iemantotu viņu labvēlību.

Klēts priekšā stāvot, panāksnieces dziedāja, bet citi kāzinieki, it kā līgavai par godu, kļiedza, gan šāva gaisā.

Cērt jel, dieveri,
Tērauda krustu
Par mūsu māsiņas
Kājiņām.

Dedzin, Laima, vaska sveci,
Ej pa priekšu istabā:
Lai kājiņu neiespēru
Asariņu pelcītē.

Arī nama ugunsкура vietā līgava no-
meta prievīti, tāpat ziedoja, ievesta istabā.

Vadzītis čīkstēja,
Dvielīti gaidot;
Lukturis čīkstēja,
Prievīti gaidot.

Pēc vadža un luktura apdziedāšanas,
līgavu veda tālāk — mazā kambarī, kur
bij vīra māte. Notika apsveicināšanās.

Te būs tavas vieglas dienas:
Tev putriņas vārītāja,
Tev teliņu dzirdītāja,
Tev sivēnu kopēja.

Līgava saskūpstījās ar vīra māti un ielika viņas gultā zeķes. Tad sasveicinājās ar vīra tēvu un iedeva tam cimodus. Kad tas bij noticis, vīra māte veda vedeklu pie kāzu galda, kur nosēdināja aiz galda — goda vietā. Spēlēja mūzיקanti. Pie galda sēdēja arī pārējie kāzu viesi. Līgavainis ieņēma vietu blakus līgavai.

Līdzko kāzu ļaudis sasēda ap galdu, dziedātāju meitas, barā stāvēdamas istabas plānā, sāka skandināt savas apdziedāšanas dziesmas.

Taisies, tautu meita,
Aiz galda sēdēt,
Taisies mūs' brāļa
Aizkrāsnē.

Sēd, brālīti, kur tev tika,
Save tēva istabe;
Sēd krēsle, sēd beņķe,
Sēd galdiņa galiņe!

Sēd, manu brālīti,
Saules pusē;
Tā tautu dūmaļa
Tave ēne.

Sēd, manu brālīti,
Piesēdi sakšas!

Ja tu sakšas piesēdēsi,
Tad tu viņu uzvarēsi;
Ja tu sakšas nesēdēsi,
Tad tu viņu novaļāsi.

Slēpies, manu bāleliņ',
Ozoliņu lapiņās,
Kam tu ņēmi līgaviņu,
Ko māmiņa nevēlēj'.

Ko dabūji tu, bāliņ,
Mātes vārdus pārkāpdams?
Tu paņēmi līgaviņ,
Kas pašam nepatika.

Kā varēji tu, bāliņ,
'Tādu ķēmu iemīlēt?
Es ar tādu nevarēju
Ne godīgi parunāt.

Kulīte māte,
Ķesele meita,
Tās manu brālīti
Pieķeselēja.

Turies, mana māmuliņ,
Ar uguņa pagalīti;
Nu atveda d-ēliņam
Piktu, asu līgaviņ'.

Panāksnieces istabā uz klēti gāja mūzikanti, līdz ar dziedātāju meitām un vēl citiem kāziniekiem, kas nesēdēja pie galda. Atkal sētā šaušana, vispārēja jautrība un velnišķīgs troksnis.

Ejat, tūlas, iekše,
Ko valstaties?
Ciempuiši valstīs
Pa pelūdēm.

Panāksnieces, nosegušas savas krāsainās rūtainās ceļa villaines, ar panāksnieku sievu priekšā, devās uz istabu. Sētā viņas iesāka dziedāt. Dziedātāju meitas klusēdamas sekoja.

Tautas veda mūs māsiņu
Pa ērcienu ērcieniem;
Gudra bija mūs māsiņa,
Skuju nesa rociņei:
Mēs, māsiņas, pakal gājam
Pa skujiņas birumiņu.

Velkam bērzu sētiņe
Ar visiem zariņiem;
Ejam tautas istabe
Ar visiem bāliņiem.

Minam nātras,
Lai aug maura,
Lai mūs māsiņa
Pa mauru staigā.

Caurs tautu namiņš,
Caur' istabiņa:
Te mūsu māsiņu
Vilks apēdīs.

Šaurs tautu namiņš,
Šaur' istabiņa:
Še nav māsiņas
Svārkiem rūmes,
Kur vēl pati
Grozīsies.

Ieejot istabā, panāksnieces slepus iemeta maizes krāsns speltē akmeni, aizbāza savām pretiniecēm balsi, lai apdziedāšanās kaņā paliktu uzvarētājas. Ja dziedātāju meitas jau bija akmeni tur ielikušas, tad to izņēma. Tikušas istabā, panāksnieces atkal dziedāja:

Kā smildziņa mūs' māsiņa,
Kā rasiņa villainīte;
Kad iegāja istabe,
Izbijās dēla māte.

— Nebiesties, dēla māte,
Vēl trīs tādas pakaļ nāks;
Vēl deviņi bāleliņi,
Daždažādi ģērbusies:
Citam bija smilgu svārki,
Citam rāsas cepurīte,
Citam dzied lakstīgala,
Zobentiņa galiņā.

Pēc tam panāksnieces apsēdās aiz galda. Līdzās līgavai nosēdās panāksnieku sieva. Viņas saskūpstījās. Līgava sēdēja bez kustībām, it kā dziļās bēdās noskumusi.

Panāksnieku sieva, kas savā korī bija saucēja, tūliņ aiz galda sauca dziesmu:

Lūdzami, svešļauži,
Neskaistatiesi:
Mums tiesa turama
Par savu māsu,
Jums tiesa klausāma
Par savu brāli.

Veņu dores, spēņu kāju,
Metu aces dubene;
Kur tā dižā tautu māte,
Ka neredz staigājam?
Ne tā mani sēdināja,
Ne nosedza villainīti.

Sit, tautieti, vistu laktu
Istabiņas dubenē,
Labāk mani gailis cēla
Nekā tava māmuliņa.

Nebēdā, vīra māte,
Gan es tevi aptecēšu:
Ieš' iedama, kur iedama,
Došu dulni mugure.

Dziedātājas panāksnieces nosedza savas baltās villaines un pasniedza vīramātei, kas tikām bija pienākusi pie galda. Nu kļuva redzamas panāksnieču apņemt-ās mēleņu sakšas, kas bija tumši zilā krāsā, kur apakšējā mala izrotāta misiņu kalumiem, gan podziņām, kas, soli sperot, šķindēja. Tā panāksnieces stipri atšķīrās no dziedātāju meitām, kam nebija zilo mēleņu.

Atsēdušās aiz galda, panāksnieces palika vēl gražīgākas. Apdziedāja tautas istabu, tautieša māsas. Viņas cēla tieši dumpi. Likās daudzām ar takts pušķi trīsdaksni galdu un solus. Kāpa ar kājām uz soliem un solījās tos salauzīt.

Tikam situ tautu galdu,
Kamēr leca šķēpeles,
Lai atmiņ mūs māsiņa,
Svētu rītu mazgājam.

Es gribēju beņķi lauzt,
Nevarēju beņķi lauzt:
Kā varēju beņķi lauzt, —
Pērnīe mēsli apakše!

Māsaī gāju panākstos,
Kušķi bāzu azotē:
Galdam bija četri stūri,
Visi četri nemazgāti.

Galdiņam četri stūri,
Visi četri nemazgāti.
Ūdeņa mārciņa
Vērdiņu maksā!

Teic taisnību, tautu dēls,
Kur tu mani nolūkoj':
Vai riķe, vai druve,
Vai pie lina audekliņ'?
Ne riķē, ne druvē,
Bet pie lina audekliņ.

Smuku māsu tautās veda,
Vēl smukāku paturēja;
Vēl smukāku paturēja,
Citūs puīšus kaitināt.

Vedēju dziedātājas nelikās ilgi gaidā-
mas. Tās iesāka savas dziesmas risināt,
lai risinātu panāksnieču ietekmi:

Panāksnieču vecas meitas
Staigā auses nolaidušas;
Ieraudzīja vedējiņus,
Izceļ ausis kā lemešus.

Izvāriju kunkulišus
No smalkiem miltiņiem:
Sastrēbās panāksnieces,
Nevar stāvus nostāvēt.

Kamēr dziedātājas dziedāja, dižvedē-
jiene paņēma no galda baltmaizes klaipu
un gaļu, ko pasniedza tautietim. Tā bija
dāvana no kāzu galda nabagiem, kas kāzu
dienā allaž piemita virtuvē.

Dodam, dodam
Brālīšam tiesu,
Lai ilgi nesēd
Kaikaru pulke;
Kaikari iedos
Sav' padomiņu.

— Kur iesi, brālīti,
Ar gabaliņu?
Vai dosi ganam,
Vai malējame?
Man gan domāt,
Kā nabagame.

Tautietis atstāja galdu, kur tas bija kopā sēdējis ar līgavas radiem, un aizgāja uz virtuvi — namā pie nabagiem.

Kaikarus — niecināšanas veidā dziedātāju meitas zīmēja uz panāksniekiem vispār.

Kamēr notika apdziedāšana, līgava parasti bija bēdīga, kā apvainota, dažreiz arī raudāja. Pie galda bieži vien viņa neēda, kādēļ jaunajam pārim bija atsevišķi klāts galds klētiņā.

Vakara brālis un vakara māsa skaitījās par līgavas radu barvežiem. Uz viņiem vairāk kā uz citiem kāzu viesiem skanēja apdziedātāju sauktie nievājuma vārdi.

Vakara brālim
Pliks pakausītis:
Mūs bērni raugās
Kā mēneseje.

Skurstenis atjāja —
Vakara brālis;
Kur viņš sēdēja,
Tur dūmi kūpēja.

Sēdi, sēdi, vakarbrāli,
Ar to ķīļa deguntiņ',
Visas sienas izknābāji,
Circenišus meklēdams.

Kā vārna, kā vārna
Vakara māsa;
Redz, kur cielava,
Vedēja sieva!

Kāziniekiem līdz ar panāksniecēm ēdot pusdienas maltīti, vedēju dziedātāju meitas tomēr palika savā barā plānvidū un turpināja apdziedāt līgavas radus. Apdziedāšanas dziesmu krājums bija vienmēr liels, dziesmas varēja piemērot gan dažādiem apstākļiem, gan atsevišķiem kāziniekiem.

Ko pūta, ko krāca
Ziemeļu vēji?
Sapūta, sakrāca
Tos bada ļaudis.

Ēdat, svešļauži,
Mūs barībiņu!
Dillota, zāļota
Mūs barībiņa:

Cits grūda dillītes,
Cits kaņepītes;
Deviņas ubadzes
Ālandes grūda.

Lūdzama, māmiņa,
Uzpildi bļodas:

Svešlauži karotes
Vien klabināja.

Cerējās panāksnieki
Labu gaļu apēduši:
Tie jūs pašu kumeliņi,
Ko jūs šurpu atjājāt.

Atejojot kāzu viesiem no galda, tos sāka
cienāt alus vīrs. Rokā viņš nesa spaini ar
alu, smēla koka kannā vai māla krūzītē un
pa kārtai dzirdīja viesus.

Paēda svešļaudis,
Dzert bubināja:
Jemam iemauktus
Skrejam jūre!
Tur viņi nedzēra —
Sūrs ūdentiņš;
Skrejam pore,
Rāviene, —
Tur viņi dzēra,
Tik nepārsprāga.

Kad bija atiets no galda, dižais vedējs
rīkoja mūzיקantus spēlēt pašpāru danci.

Spēlmani, brālīt,
Pūt stabulīti!
Jau manas kājiņas
Dižāt — dižā.

Pašu pāris dancot gāja,
Smukus bērņus gribēdami.
Jaunais pāris dancot gāja,
Smalkus miltus gribēdami.

Māte manim noauduse
Dancojamu lindraciņu:
Zīd' ar zeltu apmetusi,
Sudrabiņu ieauduse.

Sākumā deju veda pa kārtai: dižais vedējs ar savu sievu, tad vakara brālis ar savu un tad jaunais pāris. Katrs viņi plānā apgriezta tikai nedaudz aplūs. Tad dižais vedējs ar krītu uz plāna uzvilka lietuvēna krustu. Vēl krustus viņš uzvilka uz istabas durvīm un istabas vidū uz dziedra. Tā bija piesardzība pret nelabo. Ar to vispārīgi dejošana bija iesākta. Panāksnieku pūlis tad sākumā ņēma paši savas meitas. Viņus pasteidzās apdziedāt dziedātāju meitas.

Rociet grāvi
Plāniņa vide,
Panāksnieki savas meitas
Mīžlādami dancināja.

Vediet paši, panāksnieki,
Savas meitas mīzināt;

Lieciet caunu cepurītes,
Lai kājiņas neapmīza.

Kad savu kārtu bija nodejojušas panāksnieces, tad aizgāja uz klētiņu atvēsināties.

Pēc panāksniekiem savstarpēji dejoja vedēju puisi un meitas.

Aizgājušās klētī, panāksnieces atkal pārgērbās — noslēdza mēleņu sagšas un noraisīja lakatus, ka redzami kļuva vainagi un ap gurniem platās prievītes ar garajiem pušķiem. Tad viņas atgriezās istabā un aizsēdās aiz galda. Iesākās pa otrai reizei vedēju apdziedāšana.

Kas tā tāda skuju būda
Liele ceļa maliņe?
Tu, māsiņa, nepazini
Savu jaunu dzīvošanu.

Tautiets, mani precēdams,
Izteic savu smukumīņ':
Kalne sīkas rozēs zied,
Leje vīnu upe tek.

— Nu atnācu, nu atradu
Tautu dēlu melugīti:
Kalne sīki dadži auga,
Leje rāva upe tek.

Piesaku jaunam,
Piesaku vecam:
Nebūs māšai
No daļu dot.
— Ar savu tučiņu
Pie visa klaipa,
Ar savu skutulu
Pie visa katla.

Paklausies, tu tautiet,
Nu es tavu vārdu teikšu:
Kad māšiņa drānas mērca,
Tev pārnest ūdentiņ';
Kad māšiņa maizi cepa,
Tev būs krāsni kurināt.

Pretī galdam, kā izaicinājumu pieņem-
damas, barā nostājas dziedātāju meitas.
Pirmā izdevīgā brīdī viņas aizsāka savas
dziesmas ar lielāku uzviju:

Panāksnieki savas meitas
Upītē samērkuši:
Pāri jāja vedējiņi,
Priežu tiltu dēvēdami.

Panāksnieku meitiņām
Bērni brēca pabeņķe:
Ar kājiņu kušināja,
Lai ļautiņi nedzirdēja.

Panāksnieces arī ilgi nenocietās. Ne-
ļaudamas dziedātāju meitām dziesmu pil-
nīgi nobeigt, viņas sauca savu.

Turaties, turaties,
Manas mīļās dziedātājas!
Jums viss turams
Par savu brāli,
Mums viss turams
Par savu māsu.

Div' ir, div' ir
Dziedātāju meitas:
Abi gali resni,
Vide tievas.

Vedējiņi savas meitas
Pa tabaku izdevuši;
Panāksnieki neizdotu
Ne par zelta gabaliņu.

Pēc kāda brīža atkal atspēkojās dzie-
dātāju meitas, daudz nesaudzīgāki niecinā-
damas savas pretinieces.

Turaties, turaties,
Manas mīļas panāksnieces,
Atsperat savus gurnus
Jaunas dores stenderos!

Panāksnieku meitiņām
Ceļa reizes notikušas:
Uz akmeni bērnu pēra,
Pelcē slotu slapināj'.

Panāksnieku meitiņām
Triju taku vēderiņi:
Pa to vienu žīdi brauca,
Pa to otru čigānīši;
Pa trešāju ganelīši
Žagariņus šļūcināja.

Panāksnieces nezturēja kauju, demon-
stratīvi aizbēga uz klēti.

Trūkst jums dziesmas, panāksnieces,
Es jums varu tapināt:
Citu gadu atdodot, —
Dodat piecas piedevām.

Pēc dziesmu kaujas atdzīvojās dejas.
Spēlēja, dejoja — četrpāru danci, sešpāru
danci, kamoldanci, vadžu danci u.c. Gāja
dažādās rotaļās, ar sesku sukāšanu, avju
ganišanu, ķīša šaušanu, debesīs lekšanu un
citas.

Pa starpām dzēra alu, gan uzkoda: —
ēdiens uz galda stāvēja nepārtraukti —
maize, sviests, siers, galerts. Ēdienu laikos

galdā lika zupas, gan biezputras. Tā kā pie viena galda visiem reizē nebija vietas, tad ēda arī kambarī un klētī.

Kad kāzinieki sasēdās pie vakariņām, sākās atkal apdziedāšana. Nu apdziedāja kāziniekus, kur pa dziesmai saņēma gan mazs, gan liels. Dziesmu saucējas parasti iepazinās un novēroja katru kāzinieku, lai viņa kaislības, palaidnības vai raksturīgās īpašības izceltu dziesmā.

Dziedātāju meitas arvien apdziedāja panāksniekus, bet panāksnieces vedējus.

Es raugu raugamies,
Kur maize paliek —
Vakara brālim
Trīs kules dange:
Viene gaļa, otre zupa,
Treše tīra rudzu maize.

Ožu, ožu, kas par smaku
Vedējiņu istabe?
Dižajam vedējam
Suņu ādas zābacīni.

Pirmos apdziedāja saimniekus, saimnieces, bet tad pārējos. Saucēja turēja labā rokā trīdaksni, kas bija taisīts no eglīšu auguma, ar pieliektiem, piestiprinātiem zariem, kur tika piekārti mazi zvaniņi un

dzīparu pušķi. Ar to pamāja uz katru apdziedamo, ar to arī dziesmas ritumā turēja takti. Tā visu kāzinieku uzmanība bija pievērsta apdziedamai personai.

Čukstene audzina tītara mātītī,
Rīvgaris audzina tītara tēviņu:
Atnāks rudenis, laidīs kope,
Tad viņi darīs brīnumu darbus;
Tad gan redzēs, kas tur pajuks,
Vai būs cāliši, vai vanckariši.

Tu, Pūtel, gudris vīrs,
Kālab sievu līdzē nēmi, —
Kā mēs koši spēlētam
Smalke siena pelūdē?

Kaibutiene kāzās,
Kur tavs vīrs?
Vīriš sētē,
Pakulas mērca:
Tie muļķa bērniņi
Aizsvilinās.

Lūdzu radus, lūdzu draugus,
Jaunrājēni vien nelūdzu:
Jaunrājēne lepna sieva,
Tā sēd galda galiņē,
Tā sēd galda galiņē,
Bez kukuļa kāzās nāk.

Rižu, kižu, dižo Kīsi,
Tava sieva baltvēdere:
Ik dieniņas mazgājās,
Godos vien taisījās.

Lipsnenei viena meita,
Bet tā pate nevesela:
Ar vāģiem pierte veda,
Ar duceli istabē:
Pie uguns, smērējās,
Aizkrāsnē žāvējās.

Kas Raibuļu nezināja,
Šķīta lielu bajāriņu:
Kad atvēra klētes dores,
Vējš pelavas putināja.

Kad dziesmu krustugunis bija apstrādāti saimnieki, tad dziedātājas piegriezās puīšiem, meitām.

Kas taku nomina
Uz Eglieniem?
Krišītis nomina,
Līzīti lenkdams.

Jemat, puīši, šo meitiņu,
Šī būs laba saimniece:
No pakaļas aitu cirpa,
Kunkuļotu putru vāra.

Vilkam kauns, lāčam kauns,
Jozīšam tam nav kauna!
Vai tu kāda rada biji,
Ka tu nāci kāziņās?

Grietiņai, māsiņai,
Dadzis auga vēdere.
Nesmejies, tu Anniņa,
Ka tev arī neieauga.

Kālab Andreju
Auniņu sauca?
Galviņa sprogaina
Kā auniņam.

Jāņam, brāļam,
Ieleja pierte, —
Tur likšu šķīvišus,
Tur kaņotes;
Tur savus kucenus
Palacināšu.

Anniņai, māsiņai,
Desu kreklis mugure:
Ik pussvētku Kuldīge
Slakterim desas post.

Tu, Billīte, veca meita,
Simtu gadu darbos gāji;
Vēl tu iesi otru simtu,
Vēl tu vīru nedabūsi.

Ēd, ēd, Grietiņa,
Noslauki muti;
Ja nav šņūbdrāna,
Še mana sietava.

Lūcīte skutuli
Vandīt vanda,
Kuilēnu pautiņus
Meklēdama.

Ēd, Jānīti, rij, Jānīti,
Nedod tev aizrīties;
Še nevoid egļu mežu,
Kur mēs kruķi dabūsim.

Kam tā meita, kam tā meita,
Es to meitu nepazīnu?
Tā Elgūtu ēringīte,
Salāpītu vēderiņu.

Tā ēda Marija
Kā vāverīte:
Ne zobus rādīja,
Ne muti plātīja.

Smejies, Ķērstiņa,
Tev labi piestāv:
Tev plānas lūpiņas
Kā papīrītis.

Pēc apdziedāšanas risinājās parastā godību dzīve, līdz pienāca mičošanas brīdis. Ja vainagu nenonēma, pirms rīta pusē dziedājās gailis, tad notikušās laulības skaitījās par atceltām un, kauču arī baznīcā laulāti, jaunie tomēr labi nedzīvoja vai pat izšķīrās. (Vārme).

Vainaga noņemšana notika vai nu istabā vai arī klētiņā, kur tas ērtāk bija izdarāms.

Sit, brālīti, oša vadzi
Niedoliņa klētiņe:
Kur tu liksi, kad noņemsi,
Tautu meitas vainadziņ?

Elle, elle bez dubene
Tautu dēlu klētiņa!
Kā iegāja, tā palika
Mūs māsiņas vainadziņš. (Alsunga)

Vainaga noņemšana bija kāzu godībās vissvarīgākais brīdis. Uz to sapulcējās visi kāzinieki.

Līgavainis ar balti cimdotu roku noņēma līgavas vainagu, pēc kam vakara māsa tai uzmauca aubi vai uzsēja lakatu. Kāzinieki stāvēja apkārt un dziedāja. Līgava arvien raudāja.

Vainadziņu noraudāju
Kā pēc tēva, māmuliņas:
Vainagāji vieglas dienas,
Viegli soļi staigājot.

Skaista pļava, kas nepļauta,
Vēl skaistāka, kad nopļauta;
Skaista meita vainagā,
Vēl skaistāka aubītē.

Dziedātāju meitas arī šobrīd neiztika
bez apdziedāšanās.

Ūja, Ieviņa,
Tavu cietu sierdi:
Neviena asara
Pēc jaunu dienu!

Tieva, gaŗa tautu meita,
Strupa, kumpa miĉotāja:
Veļam baļļas, ceļam kluĉus,
Lai var gālu aizkacēt.

Nesniga sniedzīš,
Neputināja;
Liela kupene
Brālīša klētē.

Pūt jel, vējiņ,
Putini spalvas, —

Klētē plēgē
Pelēku zosi.

Kad līgava bija saticīgas, piemīlīgas
dabas un no cienījamās ģimenes, tad asās
dziesmas nedziedāja.

Neba kādas vainas dēļ
Nojem māšai vainadziņu,
A' tautieti mazu brīdi
Baznīce pastāvēja.

Kāda no dziedātāju sievietēm vēl pacēla
līgavai bērnu priekšā, kam līgava meta
cimdu pāri. Dažā vietā šo bērna lecināšanu
izdarīja pēc pārbraukšanas no baznīcas,
pusdienu ēdot.

Mācies, māršiņa,
Bērniņu auklēt:
Šogad citam,
Citu gadu sev.

Nesēdēsi, tu Anniņa,
Citu gadu rakstīdama,
Sēdēs bērnu šūpodama,
Vīram bikses lāpīdama.

Pēc mičošanas līgava tika uzņemta sie-
vu barā un līgavainis savukārt vīru barā.

Dzēra mičošanas brandvīnu un ēda sieru vai labāko baltmaizi. Viss noritēja liksmi.

Kad bija paturēts nakts launags, jauno pāri skubināja gulēt. Guļamā vieta bija klāta klēti.

Ej, manu brālīti,
Sasildi vietu,
Tā tautu dūmaļa
Gulēt grib.

Ja, Anniņa, dēlu gribi,
Lieci cirvi pagultē;
Ja, Anniņa, meitu gribi,
Tad liec vilnas ērkulīti.

Pati izvadišana notika ar parasto troksni, tika dzerts guldamais brandvīns un ēsts siers.

Drīz pēc tam arī citi kāzinieki devās pie miera. Daļa aizgāja pārgulēt tuvo radu vai kaimiņu mājās. Citiem guļas vietas bija uz cisām istabā, pelūdē, gan klētsaugšā. Puiši parasti gāja kautkur sienā izgulēties.

Kad vecāko ļaužu vairums bija apgūlies, jaunākie kā pēdējo deju vēl lika muzikantiem nospēlēt žīdu danci. Tas bija kā marša taktī staigājami dejodams dancis. Kāzās puišiem gadījās arī iecerētās, vai

arī kādā meitā turpat bija ieskatījušies. Vienu puisī viņi ievēlēja sev par pastīņu. Tas pa kārtai ņēma dancināt meitas: apgriezta likumu plānā un ārā pa durvīm. Tur, plecos uzklājuši kažokus vai paltrakus, gaidīja puisī. Katrs sevīm domāto paņēma un veda pa redeli uz kūtsaugšu.

Daža meita, kam puisis nepatika, negribēja kāpt pa redeli augšā. Tad puisis darīja tā: pa priekšu iedams, caur meitas kājām ar vienu roku viņš paņēma meitas kuplo lindraku pakaļējās daļas apakšu un kāpa pa redeli uz lūku. Meita, negribēdama rādīt savus kailos lielus, jo bikses tanī laikā meitas vēl nevalkāja, kaunīgi kāpa puisim līdz.

Vedības arvien bija aukstā laikā — rudenī, kad naktis vēsas. Meitas bija plāni gērbusās, labprāt tās dalījās zem puisa kažoka. Ja tomēr meita ķīvējās un nelīda zem puisa kažoka, tad puisis piegulēja meitas platos lindrakus ka tā netika prom un, beidzot, sasaldējusies, pati palīda zem kažoka — pieglaudās puisim.

Rītā gadījās, ka daži kāzinieki bija piecēlušies agrāki par citiem. Tie parasti bija jokdari, kas gribēja citus izāzēt. Viņi nomauca un salasīja gulētāju kurpes, zābakus, ko tad, sabāztus maisā, paslēpa vai arī apmainīja.

Dažreiz aizmigušiem sasēja kājas, pie-
šuva pie segas, sagulušos pārpus laulāja un
tā tālāk.

Kad kāzinieki bija uzcēlušies, tad visi
gāja uz klētiņu modināt jauno pāri. Sāku-
mā spēlēja mūzikanti. Pēc gaviļēja un dzie-
dāja.

Šorīt saule klētiņā,
Mēnestiņš paklētē;
Tautu meita gulte gul,
Tautu dēls pagulte.

Pirmo nakti nerunāju,
Ar tautieti gulēdama:
Dēkla man laimes vēlē
Pagāle gulēdama.

Es gulēju maigu miegu
Uz tautieša rociņām:
Tur aizmirsu visas bēdas,
Visas ļaužu valodiņas.

Visu nakti tautu dēls
Diedelēti diedelēja:
Dižu radu mūsmāsiņa,
Augstu nesa deguntiņ.

Celies, mana jauņuvīte,
Mana dēla līgaviņa:

Ies tavas gosniņas
Neslauktas ganos.
Virš tavi kāposti
Bez putraimiem.

Kad klēts durvīs parādījās jaunais pāris, tad atkal sacēlās lielas gaviles. Līgavainim rokā bija brandvīns un līgavai siers. Kāzu sieram tika piedēvēts sevišķs spēks, kādēļ to katrs gribēja baudīt.

Dod, māmiņa, kāzu sieru
Jele vienu gabaliņ,
Lai puisīši pakaļ skrēja
Kā āziši brēkādami.

Pēc brokastīm istabā notika vainaga dancināšana. Vainagu noņēma tautieša māsa, kas bija vainaga vietā ziedojuši cimdu pāri.

Nu es iešu apraudzīt
Vakarējo likumiņu:
Vakar liku vainadziņu,
Šodien rodu cimdu pāri.

Pēc vainaga danča līgava atkal dalīja vainaga sieru un līgavainis vainaga brandvīnu. Cits caur citu skanēja kāzinieku sauktie vārdi, kas tika vilkti, gan locīti.

Man ar, man ar
Vainaga brandvīnu (sieru)!
Es ar līdzēju
Brālīti šūpot.

Nobeidzot šo parašu daļu, kas sekoja vainaga dancim, vīra māte veda vedeklu izrādīt mājas iedzīvi, un līgava uz visām takām meta pa ziedam.

Ar to kāzu otrās dienas rīta cēliens beidzās. Kad bija paturēta pusdienas maltīte, kur kāzu viesi atkal tika apstrādāti, tad gatavojās uz dāvanu dalīšanu. Klētī sakārtoja pūru, istabā novāca galdu, pār kuŗu līgava klāja savu galdautu. Ja tautu meitas pūrs bija liels, tad panāksnieces lepojās. Ar uzviju tās dziedāja:

Vāķ, zem, māmiņa,
Sav' zierga deķi, —
Nu klās māsiņa
Lin' paladziņu.

Pūra atnešana atkal radīja jaunas gaviles. Sētā spēlēja mūzikanti. Iesietas divi vai trīs palagos, pūra dāvanas nesa līgavas brālis vai citi tuvinieki. Vakara māsa nesa īpašu mazāku saini, kas bija dāvanas tautieša tuviniekiem. Lielos saiņus apnesot apkārt istabai, nolika uz galda, bet vakara

māsa savu paturēja rokās. Dziedātāju meitas tomēr turpināja savu apdziedāšanu.

Es jau saku, es jau saku,
Suņu smaka istabe:
Ienesa tautmeitas
Pelēj'šu pūru.

Panāksnieces tūliņ viņām atbildēja:

Es jau saku, es jau saku,
Rožu smarža istabe:
Ienesa mūsmāsas
Rāžotu pūru.

No vakarmāsas rokām ņemdama, līgava iesāka apdāvināšanu, vispirms līgavainim pasniedzot izrakstītus krāsainus cimdus.

Vīratēvu, vīramāti nosēdināja istabas vidū uz krēsliem. Vīra tēvam pasniedza kreklu, cimdus, zeķes; vīra mātei plecos uzsedza villaini, pasniedza cimdu pāri, kreklu un zeķes, prievītes.

Zīdu vērpu, šķetināju,
Tad noaudu villainīti.
Ja būs laba vīra māte,
Segšu tai villainīti;
Ja būs kāda sīva, dzedra,
Ne rādīt nerādīšu.

Es nopirku tautu dēlu
Vilku pinku villainīti;
Piecus gadus ganos gāju,
Vilku pinkas lasīdama.

Tautieša māsām dāvināja pa galvas
lakatam, adikļa pāri (cimdus un zeķes);
brāļiem — kreklu un cimdu pāri. Dāvanas
bij glīti ar prievīti pārsietas.

Dāvanu dalīšanas laikā gan panāksnie-
ces, gan dziedātāju, vedēju meitas, dziedā-
ja te pūru celdamas, te peldamas.

Še būs pieci līnu krekli,
Vai būs pieci bāleliņi?
Še būs piecas villainītes,
Vai būs piecas māsenītes?

— Māmiņ, tavu muļķumiņu
Uz vecām dienīņām:
Tu izdevi sav' dēliņu
Par pakulu villainīti.

Kad tuvinieku apdāvināšana beidzās,
tūliņ notika dvieļu kāršana. No atraisītiem
saiņiem līgava ņēma divus dvieļus. Ik dvie-
ļa abi gali bija savērti kopā ar vienu iz-
rakstītu cimdu pāri. Vispirms tika apkārsts
dižais vedējs — krustiem, pāri par vienu

un otru plecu. Nākošo apveltīja vakarbrāli
un visus pārējos pieaugušos vīriešus kā pa-
nāksniekus, tā vedējus.

Ko gaidat, lieki ļaudis,
No mūsmāsas dāvanām?
Cik dieniņas mūs' māsiņa
Nesēdēja rakstīdama?
Dažu dienu nosēdēja
Mūs' māsiņa raudādama.

Grib pūriņis purināms,
Ne tik lēti pielokāms;
Grib pūriņis jauku miegu,
Grib gudraju padomiņ'.

Pietrūka pūra,
Atlika tautas;
Atlika tautas
Pusotra simta.

Atlika pūra,
Pietrūka tautas;
Pietrūka tautas
Pusotra simta.

Beidzot līgava vēl apdāvināja panāk-
snieces, dodot cimdus, zeķes, gan metot
prievītes. Pūra atlikušo daļu nesa tautietis
līdz ar līgavu uz klēti. Apdvieļotie puīši
griezās dejā. Jaunajam pārim atnākot no

klēts, rokā bija divi tukši māla vai koka šķīvji — skutuli. Vienu ielika otrā, tos nolika uz galda, kur iepriekš atradās pūrs.

Tūlīt dižais vedējs lika galdā brandvīnu un aicināja apdviēļotos sēdēt ap galdu. Kad visi bija nosēdušies, dižais vedējs ar plašu žestu raisīja savu naudas maku, meta virsējā šķīvī naudu, kas parasti bija lielāks gabals. Mešanas norma par divi dvieļiem un 2 pāri cimdu bija divi dālderī vai divi rubļi, bet kas lepojās, meta vairāk. Iemetis naudu, dižais vedējs to skaļi izskaitīja un palika apakšējā šķīvī. Tad ielēja sev šņabi un izdzēra. Tas bija sākums. Mešana līdz ar iedzeršanu gāja pēc kārtas, kam vien bija kārti dvieļi. Gadījās, ka daži meta ļoti brammanīgi, ka pat pārplīsa šķīvis, kādēļ nereti lietoja koka šķīvjus. Trauku saplēšanu uzskatīja par labu zīmi.

Dziedātājas visu pavadija savām dziesmām, gan no vienas, gan otras puses.

Vāķatiesi, vāķatiesi,
Mani mīļi bāleliņi,
Vāķatiesi, vāķatiesi
Māsiņai naudu mest!
Kā jūs visi vāķaties
Pie māsiņas dāvanām?

Vāķatiesi, vāķatiesi,
Cūku puīši, suņu puīši,
Vāķatiesi, vāķatiesi
Tautu meitai naudu mest!

Kas tie divieļi, kas tie divieļi?
Spaļi vien, spaļi vien.
Kas tā nauda, kas tā nauda?
Ledus vien, ledus vien.

Es gan redzēju,
Ko Juzis meta —
Uzmeta dālderu,
Caurums vide.

Met jele, Jānīti,
Vēl vienu marku!
Vai tevi jods raus
Par vienu marku.

Mešanai beidzoties, dižais vedējs saskaitīja naudu un nodeva līgavai, kas kopā ar līgavaini aiznesa naudu uz klēti. Pēc tam nāca dažādas sīkas mešanas: meta vierbiņus, gan pavāru naudu, kur meta varu.

Metat, metat
Vierbiņu naudu,

Cik vierbu nezuda
Pūriņu lokot!

Pavāru naudu vāca pavārnīcā.

Metat mezdami
Pavāra naudu,
Pavāra sievām
Trīs skādes notika:
Izlija zupa,
Sadega lūpiņas
Smeķējot.

Mešanai beidzoties, bija ēdama maltīte. Še atkal aizsākās dziedātāju un panāksnieku apdziedāšanās, līdz panāksnieces ar visu neapmierinātas, it kā pārgāja uz darbiem: apgāza solus, lauza vadžus un izsteidzās sētā, lai aizbēgtu.

Šo darbību panāksnieces ievadīja ar dziesmu.

Nekāpšu pret kalnu
Nevienu soli,
Nelūgšu svešļaudis
Neviena vārda.

Māte man pavēlēja
Šai zemē kaŗu celt,

Ēsti, dzerti, lielīties,
Sienas gāzt, vadžus lauzt.

Bēdzējām pakaļ sētā izsteidzās dziedātāju meitas. Viņas bija gatavas uz izlīgšanu.

Saderam, saderam,
Mēs ienaidu neturam!
Jūs turat ienaidiņu
Sav' māsiņu pārdodami.

Nederēšu, nederēšu,
Jūs ienaidu uzcēluši,
Jūs ienaidu uzcēluši,
Jūs māsiņu paturēj'ši.

Par to dziedātāju meitas it kā saskaitās no jauna.

Nederēšu, nederēšu,
Jūs to dumpi uzcēlušas!
Jūs māsiņa vīru grib,
Tā to dumpi uzcēlusi.

Lai abas naida puses beidzot samierinātu kāzu puisi sadabūjuši skujas, apstāja meitas un dzina tās barā, līdz tās beidzot sāka saderēt, saskūpstīties un kopīgi dziedāt.

Paldies saku Dieviņam,
Šī zemīte mieru der:
Krievi, leiši savas bruņas
Lemešos izkaluš.

Jūs labi ļautiņi,
Mēs arī labi,
Nu mēs mieru
Derēsīm.

Ko, māsiņas, rāsimies,
Kādu zemi dalīsim?
Viena maize mums ēdama,
Viens dzeņams ūdentiš.

Kā vispārēji samierinātāji meitu sav-
starpējos skūpstos piedalījās arī puīši.

Atgriezušās istabā meitas padziedāja
kāzām piederīgas kopējas dziesmas. Līgava
kļuva vispārējā godā. Arī pie vakariņu gal-
da vairs nenotika citu apdziedāšana.

Ziedēj' ieva ar ābeli
Viene lazdu krūmiņe;
Es uzaugu ar tautieti
Viene kunga novade.

Žēl citām meitiņām,
Kad man daiļš arājiš;

Vai, meitiņas, es neļāvu
Jums ar daiļi lūkoties.

Kas varēja priedi, egli
Ar ozolu šķeterēt;
Kas varēja man aizliegt
Patīkamu tēva dēlu.

Kādu vietu es gribēju,
Tāda vieta gadījās:
Visapkārt zaļa birze,
Vidē lauki, tīrumiņi.

Dzīvo labi, man' māsiņa,
Ar visiem kaimiņiem:
Tautiets gāja pie kaimiņa
Vaicāt savu padomiņu. 31153

Līdzī kalni, līdzī lejas
Tekošam kumeļam:
Visi darbi līdzī gāja
Tikušai meitiņai. 6873

Kur, bāliņi, tu dabūji
Tik raženu līgaviņ,
Dziedātāju, runātāju,
Daiļu darbu darītāju.

Vecāki vīri, kas atsevišķam kāzu ce-
remonijām dzīvi nesevoja, savrup nodalī-

jušies iedzēra, dziedāja, stāstīja piedzīvojumus; parādīdami savu turību bēra galdā naudas zuti: nauda glabājās zušu ādā, kas bija apsieta ap vēderu.

Kāzas parasti dzīvoja trīs dienas, bet nabadzīgiem ļaudīm pietika ar divām dienām. Kad kāpostu bļodas kūpēja uz galda, tad kāzinieki zināja, ka nu godības galā. Pie pēdējās maltītes kāds no dūšīgākiem kāziniekiem apstaigāja ēdējus ar tukšu pavārnīcu rokā un aicināja mest pavāram, resp. ēdienu vārītājam naudu.

Šo aicinājumu viņš izteica skaļā dziesmā:

Visu dienu dūmi kūp
Pavāriņa namiņe:
Pavāram, nabagam
Kabatīņa sadegus'.

Metat, metat
Pavāra naudu,
Pavāra sievām
Liela skāde notika:
Nopluka lūpas,
Sadega nagi.

Atvadoties vēl dziedāja „Projām jāiet, ceļš pa kājām” un dažādas citas izvadu dziesmas.

Neiešu projām
Bez triju dienu,
Līdz māsa pierada
Pie jaunā vīra;
Gulēšu svainiņa
Otrā pusē.

III

SĒRU
GODĪBAS

THE
MUSEUM OF
ART AND
ARCHAEOLOGY
OF THE
UNIVERSITY OF
CHICAGO

III

SERU
GODIBAS

A. MIRŠANA

Ka dzīvē mūžīgas pastāvības nav un viss ir padots nemitīgajai mainībai — iznīcībai un jaunradībai, to, kā šķiet, ir sajēguši un izjutuši arī mūsu tālie senči.

Mūžības priekšā viņu skats ir tīrs un drošs. Ar nesatricināmu mieru viņi skatās nākotnē. Nāve netiek ne domāta, ne izjusta kā atriebība, bet ir it kā pāreja citos — aizsaules dzīves apstākļos.

Tā arī senais latvis nāves nebijās, bet gan — centās sevi izsargāt no nelaimes. Kā visam citam dzīvē bija rasts savs sakars, tā arī nelaimei bija zināmi vēstneši, kas darīja iespējamu vēl laikā pret to uzstāties. Šos vēstnešus vajadzēja tikai zināt un saprast, tad nelaime vēl bija novēršama. Dīkā stāvēšana taču nekā nevarēja līdzēt. Tā radās darbība ar dziļāku mistisku sakarību, kas ar laiku palika par parašu.

Ja veci cilvēki dzirdēja vistu dziedam kā gaili, tad tas bija nelaimes (miršanas) tuvošanās vēstījums. Bet, lai to novērstu, tad noķēra vistu un meta pret durvīm, ja atsitās aste, tad nocirta asti, ja galva, tad

galvu. Ar to šķita nelaimi novērstu. Šī jēga arī attaisno seno ticējumu dažādo darbību.

Par nelaiemes ziņnešiem bieži tiek uzskatīti dažādi dzīvnieki. Ja mājas tuvumā dzenis kala krustu, tad mājās kāds drīz mirs. Tāpat miršanas zīme bija, ja mājai pāri laidās krauklis, ja dzeguze nāk pie mājas kūkot, ja pūce mājas tuvumā neganti blāuj, ja gaudo suns vai sienā tirkst vērpējs u. t. t.

Ja pa sapņiem izkriet zobs, rados kāds mirs, ja gana lopus, ved baļķus, būs drīzumā bērēs jābrauc. Veci ļaudis ticēja, ka par nāvi tiek šā vai tā iepriekš paziņots. Tā kāda māte pirms slimā bērna miršanas dzirdējusi sapnī skaitam tautas dziesmu par krusta ciršanu.

Uz mūža beigām vecākie cilvēki jau laikus sev lika pagatavot zārku, ko sauca par mūža namu. To glabāja parasti bēniņos vai uz klēts augšas. Arī miršanas drēbes bieži jau bija šūdinātas, ko dažreiz vēl ilgus gadus dabūja glabāt pa lādēm, gan skapjiem, bet nereti nolika zārkā. Tāpat paša tika izraudzīta un noteikta kapa vieta. Viss šī rīcība tomēr nenesa traģisku raksturu, bet gan bija pilna iekšēja, pašāvēģa miera, ejot pretim mūžības nenovēršamai gaitai.

Vēl XIII g. s. kurši savus mirušos sadedzināja. Pēc skandinaviēšu parauga kaujā kritušos sakrāva ezera vai diķa malā plostos vai laivās un aizdedzinot tos, palaida vējā un straumes varā. Sadegušā miroņa atliekas iekrita dzelmē, kur tās atrodas vēl mūsu dienās, piem., Talsu Vilku muižas ezerā un citur, kur atrod daudz senlietu.

Bieži arī veciem ļaudīm piemita īpašība noteikt savu miršanas brīdi, uz kuŗu tad svinīgi sagatavojās, apvilka tīru veļu, pielūdza Dievu, izvēlēja savu mantu, lika sagatavot iesalu bērū alum un noteica bērēs aicināmos viesus un kas lai būtu pārtarnieks vai apstāvētājs. Mirēja vēlēšanās tika turēta svēta, tāpēc arī to pēc labākā prāta izpildīja. Gan tāda tieša nāves pareģošana visiem veciem cilvēkiem nepiemita, tomēr uz savu pēdējo stundu tie gatavojās jau laikus iepriekš.

Veci cilvēki arī savus noslēpumus agrāk neizpauza, kā tikai tieši pirms nāves. Šie noslēpumi, galvenokārt, bija senas zintis, kur piederēja buŗamie, gan arī pūšamie vārdi. Agrāk tos neteica aiz iemesla, ka tad tie zaudētu savu spēku. Ja neviens no pēcnācējiem negribēja pūšamos vārdus uzklauties, tad mirējs visus vārdus uzrunāja uz gaļas gabala un deva sunim apēst.

Bet bieži gadījās, ka mirstot tos vairs nepaguva izstāstīt un tā līdz ar nelaiķi tie aizgāja aizsaulē.

Kad mirējam mirstot bija jāmokās, tad, lai drīzāk nomirtu, kāds no tuviniekiem gāja uz riju, kur aizcirta un lauza ar lielu troksni ārdus (īpašas paresnas kārtis iekšrijā, uz kuņģam lika labību žāvēt), sauca no jumta trīs reizes mirēja vārdu. Mirēju izcēla uz zemes uz gaŗajiem salmiem.

Tuvinieki, kas atradās pie mirēja gultas, pa brīžam uzklausījās, vai netiek piebungots pie durvīm vai loga. Tā bija zīme, ka senču gari atnākuši mirējam pakaj. Bieži arī pats mirējs redzēja, ka sētā, gan istabā sanākuši nelaiķa radi un draugi, lai to piepulcinātu sevīm.

Miršana no sākta gala nav uzskatīta par dvēseles šķiršanos no miesas. Mirušais ir tikai aizgājis viņā saulē, kur turpinās līdzīga dzīve. Reliģiju vēsturnieki apzīmē šos uzskatus par ticību „dzīvam mironim.” Vēlāk dažādas pārdomas pamudināja cilvēku atzīt īpašu miesā iemītošu dvēseli. Pētnieki novērojuši, ka pirmatnējās tautas izšķir dzīvības dvēseli jeb spēku, kas izbeidzas ar cilvēka nāvi, un veidola jeb attēla dvēseli, kas eksistē tālāk, šķirta no miesas,

un kļūst par miroņa garu, kas ar savu bālumu un aukstumu atgādina pašu mironi.

Latviešu tautas pasakās un teikās sastopams uzskats par dzīvo mironi, kungu, burvi, kas ceļas no kapa, lai nodarītu kaut ko ļaunu, bet blakus ir aizrādījumi, ka cilvēkam miršot dvēsele iziet pa muti kā dvaša, ēna, tauriņš, putniņš, kode, līdaciņa, pele, vēsmiņa. Pazīstama teika par pelīti, kas izlīdusi gulētājam no mutes un nav vairs varējusi tikt atpakaļ, kad gulētājs pagriezts uz mutes, un tā tas nomiris.

Sastopami arī uzskati, kas miršanu atvasina no īpaša iznīcības jeb nāves spēka, kas no mirēja var pāriet arī uz citiem ļaudīm, pat uz sēklu un „apmirt.”

Tikko cilvēks bija nomiris, tūliņ attaisīja visus logus un durvis, lai mirušā dvēsele varētu aizlidot. Centās arī izsargāties no mirušo varas ietekmes. Krēslā, kur nelaiķis allaž sēdēja, iedzina paprāvu naglu par zīmi, ka tas tur vairs nesēdēs, kā arī lai pienaglotu nāvi, lai tā tik drīzi nevarētu uzkrīst citam. Naglas iedzīšana tika skaitīta kā slimībai — nāvei mests zieds. (Ranķi). Arī bišu stropus pārcēla uz citām vietām. Ja miršana notika naktī, tad modināja visus gulētājus, sevišķi bērnus. Tas tika

darīts ar ziņu, lai mirējs tos neapmiertu. Apmirts cilvēks vienmēr bija miegains. Bija paraša piecelt arī lopus.

Miroņi sauca par nelaiķi, bet viņa tuvinieki skaitījās pakaļpalicēji. Nomirējam tūlīt aizspieda acis, lai tās nevarētu skatīties uz dzīvajiem un kādu no tiem aicināt sev līdzī. Pie katoļiem jau kristīgas ticības laikā mirējam rokā ielika degošu sveci. Uguns bija domāts, lai, aizejot aizsaulē, nebūtu jāmaldās pa tumsu.

Lai mirušais aizsaulē neaizietu netīrs, tūlīt pēc miršanas tam rīkoja mazgāšanu, kaut arī tas būtu miris nakts vidū. Pirms mazgāšanas nogērbj mirstamo kreklu, to parasti pārgriežot. Parastā mazgāšana bija ballā, kur ielika krāģi, uz kuŗa uzsēdināja nomīrušo, pēc kam siltā ūdenī ar ziepēm un lupatiņu nomazgāja. Ja mājas ļaudis šo darbu labprāt nedarīja, tad arvien tuvumā bija rodama vecāka sieva, kas to pret atalgojumu labprāt darīja. Šādu darbu izpildītāju sauca par miroņu mazgātāju. Jaunas sievietes no liķu mazgāšanas atturas, tāpat atturas sievietes grūtniecības stāvoklī.

Ūdeni pēc liķu nomazgāšanas nedrīkstēja izliet atklātā vietā, bet tur, kur nestaigā. Bija ticējums, ka tas spēj nest dažādas nelaimes; tur bija nomazgāti mirēja nāves

sviedri. Ja kāds izlaida pelci (nolaida ūdeni), kur izliets līķa ūdens, tad ticēja, ka no tam rodas ciskās un elkoņu galos vātis. Ja tāda vaina bija iegūta, tad no tās glābās Lielās piektdienas rītā, saulei lecot mazgājoties strautā, kas tek pret sauli. Bija arī ticējums, ka miroņa ūdens lejams uz nozāģēta — nocirsta veca koka celma. Bet visvairāk šāds ūdens tika izliets paklētīs, kur ne cilvēkam, ne lopam vieta nebija pieejama. Izlejot šo ūdeni, bija jāmet arī zieds — kāda prievīte vai nauda. Arī ziepes, ar kuŗām mironis mazgāts, uzglabā dažādu kaišu, piem. „Svētu meitu”, „rozes” un citu vainu nomazgāšanai.

Mirušā gultas cisas, gan mirstamo kreklu iznesa uz lauka, kur sadedzināja, lai nevienam tas nevarētu nest nekādu ļaunumu. Gultu, kuŗā mirušais gulējis, iznes un noliek kaut kur nomaļus, lai kādu laiku pastāv. Tad ņem un ar sārnu nomazgā un izlieto gulēšanai.

Pašu nelaiķi iegērba tīrā linu kreklā un jaunās vilnas drēbēs. Drēbes iepriekš bija sazāļotas ar svētītām zālēm — dillēm, mētrām, pīlādžiem. Dažos apgabalos mirušajam darināja īpaši baltu apģērbu. Ja kādu mocīja bailes, tad vajadzēja noskūpstīt mironim kājas papēdi, tad bailes bija kā ar roku atņemtās.

Ja cilvēks mira pēkšņi — negaidot un zārka vēl nebija, tad liķi uzlika uz dēļa, apsegta ar palagu, vai uz izceltām durvīm un apsedza ar palagu. Šādu dēli varēja atrast katrā sētā un vajadzības gadījumā izlietoja.

Apmēram priekš 90-100 gadiem bija vēl blūķu zārki, kuņus pagatavoja tāpat kā sili, nošķeļot resnam koka klucim virsējo daļu un izdobjot apakšējo pietiekošā dziļumā. Tāpat pagatavoja virsējo daļu, ko lietoja vāka vietā. Zārka vāku nostiprināja ar naglām vai koka tapiņām. Zārku toreiz sauca par sili. Vēlāk sākuši gatavot arī dēļu zārkus, kur pirmos apglabājuši pieaugušos, bērņus vēl vairākus gadus glabājuši blūķu zārkos, ko pierāda mūsu kapos izraktās siles.

Kad zārks bija atnests, notika iezārkošana. Zārkā parasti lika smalki saēvelētas ēveļu skaidas, ko pārklāja ar lina palagu. Dažos apgabalos uz skaidām vispirms uzklāja mirušā kreklu, sauķto „maiņas kreklu.” Daži kreklu izmazgāja, citi lika nemazgātu. Pagalvī lika skaidām piebāztu spilvenu. Tad nelaiķi ieguldīja zārkā, neko tam pāri neklājot, it kā tas būtu tikai atpūtā atlaidies. Tomēr zārkā līdzī tika dotas dažādas lietas: šķiltavas, pīpe, tabaka, kas bija pīpētāji, maize, nauda, gan arī darba

rīki un brandvīna pudele, kas bija dzērājs. Karavīru nereti apraka ar visiem ieročiem. Rokā iedodami vāli vai zobenu, sacīja: „Aizej nu viņpasaulē un valdi tur pār vāciešiem, kā tie šeit pār tevi valdīja.” Sieviete tika dotas rotas lietas. Tas viss bija domāts, lai, aizejot aizsaules dzīvē, būtu viss vajadzīgais.

Pēc iezārkošanas notika mirušo apraudāšana. Te izteica savas bēdas par aizgājēju, galvenokārt gribēja palīdzēt viņa dvēselei — dzīvībai tikt pār kritisko punktu starp šo dzīvi un viņu pasauli — uzvarēt nāves un iznīcības spēkus. Tika arī dziedātas dziesmas:

Vai dieniņa, vai dieniņa,
Tu atnāci nezināma!
Nu iet mana dvēselīte
Jezus Kristus rociņā.

Pūt, eņģeli, vaŗa tauri
Lai skan visa pasaulīte!
Nu iet mana dvēselīte
Jēzus Kristus rociņā.

Zinu dienu pie dieniņas,
Vienu dienu nezināju:
To dieniņu nezināju,
Kad zūd manis augumiņš.

Mirt jaunam, mirt vecam,
Pusmūžiņā vien nemirt!
Pusmūžiņa cilvēkam
Daudz raud žēli pakaļā.

Ko es laba nopelnīju,
Šai zemē dzīvodams?
Sešus dēļu gabaliņus,
Vienu linu paladziņu.

Ej pie Dieva mieloties,
Mana dārgā dvēselīte;
Dieviņam balti zirgi
Sudrabiņa bļodiņā.

Pēc noturētām aizlūgšanām un dziesmām, tika arī ēsts un dzerts, paceļot kausu mirušajam par godu un apprasoties par nāves cēloņiem. Piem.: „Kāpēc tu mūs atstāji, vai tev kā trūka?” Virieši lūdza aizgājēju atminēt viņus, dzīvos, viņā saulē tikai ar labu.

Klēts, pagrabs, vai arī dažreiz rija bija vietas, kur nolika mirušo līdz apbedīšanas dienai. Aiznešanu no istabas izdarīja no rīta agri, pirms nebija lēkusi saule. Saulei noejot, zārka priekšā dedzināja sveces, vai senāk arī lākturī skalus. Sēdēja arī klāt vecāki cilvēki, kas skaitīja pātarus — aizlūdza par nomirušo Dievu. Tāda rīcība tika

saukta par miroņa vāķēšanu. Bieži vien šo darbu veica nabagi, kas senāk pa laikam mita novada mājās. Vāķētāju pienākums bija uzmanīt uguni, gan aizlūgt par nelaiķa dvēseli. Ja nebija īpašu vāķētāju, tad mājas ļaudis katru vakaru pēc saules rieta sapulcējās pie miroņa, aizdedzināja sveci un noskaitīja lūgšanas, gan arī dziedāja dziesmas. Pirms kristīgās ticības izplatīšanās, dziedāja tautas, vēlāk garīgas dziesmas.

Ai Dieviņ, ai Laimiņ,
Kaut es jauna nomirusi!
Es aizietu pie Dieviņa
Kā ieviņa ziedēdama!

Es, māmiņa, jauna miru,
Kur liks manu vainadziņu?
Kariet liepas zariņā,
Lai saulīte balināja.

Manis dēļ, māmuliņa,
Neaud baltu villainīšu:
Apsēgšos kalniņā
Ar zaļo velēniņ'.

Citas meitas kroni pina
No sārtām rozītēm;
Es nopinu savu kroni
No zaļām skujiņām.

Sonakt mani māte sedza
Ar baltām villainēm;
Rītu mani brāļi segs
Ar zaļām velēnām.

Neaudziet, sīki dadži,
Kapu kalnu maliņā,
Ķerās manas villainītes,
Asarām piemirkušas.

Auniet man baltas kājas,
Jūdziet bērus kumeliņus;
Drīz es iešu tai ciemā,
Kur mūžām nepārnākšu.

Kamēr liķis atradās mājās, nedrīkstēja velēties, veļu nedrīkstēja velēt ar vāli, citādi lini augot „padegām” — paliek melni un cieti un tos nevar apstrādāt. Nekurināja arī pirti un nesukāja matus un vispārīgi izvairījās skaļi runāt un trokšņot. Meitas strādādamas paklusu dziedāja miršanas dziesmu:

Kalēji, kalēji,
Grietīņas brāļi,
Nokaļat Grietei
Tērauda krustu,
Tērauda krustu,
Dzintara zārku.

Pūt, eņģeli, vaŗa taures,
Lai skan visa pasaulīt',
Lai dzird mani mīļi radi ,
Lai nāk mani pavadīt.

Tu, Krišiti, ormanīti,
Vijies daiļu pātadziņ:
Grib māsiņa daili braukt
Balte smilšu kalniņe.

Mazs, mazs zemes gabališ
Ar manim ienaide:
Solu naudu, to negrib,
Viņš grib manu augumiņ.

Ko māmiņa, tu gulēji,
Ko ar mani nerunāji?
Gan dziedāju, gan raudāju,
Apkārt tevi staigādama.

Kūko, sila dzegūzīte,
Tu kūkoji, es raudāju:
Tev pietrūka zaļa koka,
Man pietrūka māmuliņas.

Vai, lūdzama Zemes māte,
Dod man kapa atslēdziņu,
Lai es varu kapa slēgt
Vecajai māmiņai.

B. BĒRES

Ja nomirējam bija liela radu ģints, tad bērū goda sarīkošana prasīja lielas pūles, jo apbedīšanas laiks bija īss, sevišķi vasarā, karstā laikā. Bieži tad mironi ar visu zārku novietoja uz baļļām, kuņās ielēja vēsu ūdeni, vai zem zārka palika velēnas. To darīja arī pārkoņa laikā, lai likis nepaliktu zils. Īsākais apbedīšanas laiks bija parasti trešā dienā. Bet arī pirms tam tika jau rūpēts. Nelaiķim vēl atrodoties miršanas gultā, bija pagatavots iesals, ka tūlīt varēja darīt alu. Tāpat radiem bij ziņots taisīties uz bērēm. Kas bērēs lūgts, nevarēja atteikties, jo citādi peles un žurkas ēd labību gan tīrumā, gan arī apcirkņos.

Allaž bēres, ko sauca dažā vietā arī bēdības, tika skaitītas starp lieliem godiem, — tās parasti dzēra divas dienas. Uz šo godu daudz tika gatavots: kauti lopī, cepta baltmaize, darīts alus, pirkti brandvīns, kā arī pušķotas telpas un kapsētā izraksts kaps. Ziemā vai vasarā telpas bērēs pušķoja ar mētrām un egļu skuļām. Visās telpās liegi

smaržoja plānā izkaisītas sakapātas skujas, vai arī veselas — aizbāztas aiz griestu dziedriem.

Bērinieki sabrauca bēru priekšvakarā. Viņi veda līdzī arī savu ciema kukuli: gaļu, maizi, degvīnu. Visas dāvanas salika uz viena galda un tad pamazām no tām ņēma un ēda. Šajā vakarā sākās bēru godības. Iezārkoto nelaiķi vēl pirms saules rieta pārnesa istabā vai priekšnamā, gan klētī, kur to novietoja pie sienas uz kāda zemāka dēļu paaugstinājuma, kas bija pārklāts ar segu. Ap zārku pierīkoja četrus balstus, virs kuriem uzklāja palagu; tāpat palagus noklāja gar abiem galiem, tā ap zārku tika izveidota maza telpa, ko sauca par miroņa namu. Ja nelaiķe bija sieviete, tad bieži šī nama iekšpusī un arī sienu izsprauda ar zīda puķotiem lakatiem — mirenēm gan dībitenēm. Zārka vāku nocēla, un priekšā lukturos aizdedza sveces. Dažās vietās pie līķa galvgaļa tika nolikts neliels galdiņš, kur novietota putna gaļa. Pie šī galdiņa mielojušies vecāki cilvēki, kas it kā pašam mironim palīdzējuši ēst. Katrs ēdējs metis pa kumosam tukšā traukā, kas bijis domāts nelaiķim, un teikuši: „Ēd, manu māsiņ, un ņem par labu, ko Dieviņš devis.”

Vāķu naktī bērinieki negulēja, bet dziedāja aizgājējam bēru dziesmas.

Kam, brālīti, tu pameti
Savus bērus kumeliņus?
— Māsiņāme, māsiņāme,
Lai piemine dzīvojot.

Kam, māsiņa, tu pameti
Savu lopu laidariņu?
— Māmiņai, māmiņai,
Lai tā žēli neraudāja.

Kam, māsiņa, tu atstāji
Savas baltas avitiņas?
— Jaunajai māsiņai,
Lai piemine ziņgējot.

Kam, Pēteri, tu pameti
Savus bērus kumeliņus?
— Pametīsi brālīšam,
Lai piemine dzīvodams.

Manis dēļ vērsi kāva,
Brūvē saldu alutiņu:
Paši ēda, paši dzēra, —
Mani veda kalniņe.

Lūgšus lūdzu kalējam:
Kal trīs āķu pakariņu!
Lai varēju viegli braukt
Balte smilkšu kalniņe.

Nokaisat man celiņu
Smalkajām skujiņām,
Lai to manu augumiņu
Viegli, viegli vizināja.

Kūko, kūko, dzeguzīte,
Tu kūkoji, es raudāju.
Tev nocirta bērzu birzi,
Man nomira māmuliņa.

Putniņš rauda savu bērnu,
Es raud' savu māmuliņ':
Tev putniņ, daudzi bērnu,
Man tik viena māmuliņa.

Žēli raud tie bērniņi,
Kam nomira tēvs, māmiņa;
Žēli raud tie kociņi
Kas aug aparmaliņe.

Jem, Dieviņ, ko jemdams,
Neņem manu mūža draugu;
Tukša mana vietas mala,
Aukstas manas villainītes.

Pie brāļiem sērste gāju,
Kamēr dzīva māmuliņ:
Kad nomira māmuliņ,
Uz vārtiem egle auga.

Žēlume es nevaru
Uz zemīti raudzīties:
Kam zemīte man atjēma
Atslēdziņu glabātāju.

Ai zemīte, ai zemīte,
Ko ar mani ķīvējies?
Jau es aru, jau ecēju,
Vēl grib mana augumiņa.

Kad kundziņš aicināja,
Sūtu kalpu, kalponīti;
Kad Dieviņš aicināja,
Tad pašam jāaiziet.

Man māmiņa piesacīja
Šonakt miega negulēt:
Lika ēst, lika dzert,
Lika viņu daudzinaūt.

Es nenācu šo naksniņu
Ar miedziņu apgulēt,
Nācu ēst, nācu dzert,
Nācu koši padziedāt,
Sav' māsiņu pavadīt
Baltā smilšu kalniņā.

Zārkam apkārt nolika sveces. Sveces
lika ik pa desmit nodzīvotiem gadiem vienu,
piem. 50 gadu — 5 sveces. Dažā vietā sve-

ces nelika uz sola, bet gan iesprauda īpatņos trijkāju lielos luktuņos un novietoja gar zārka malām (Rudbāržos, Raņķos u. c.) Starp svecēm lika arī mironim bērņu maltīti, divi kukulišus baltmaizes, bunduļā sviestu, skutulī medu. Bez tam lika vārītu ēdienu un alu. Te no dzīvajiem neviens nelīdzēja mironim ēst, bet, kad mironi aizveda uz kapiem, kā atvadām deva apēst lopiem. Tas darīja veselīgus lopus. (Alsunga, Jūrkalne). No aizdegtajām svecēm izsargājās uguni ņemt.

Gala kambarī vai dižā istabā bija klāts galds, kur bērņu dalībnieki pa laikam ēda un dzēra. Bez tam vēl naktī vārīja naktslaunagu — ķilķenu, vēlāk nūdeļu zupu. Pirms braukšanas uz kapiem vārīja miežu putraimu biezputru ar sviesta piedevu. To ēda ne ar karotēm, bet ar koka izdrāztām lāpstiņām (Alsunga). Uz galda bļodās stāvēja vārīti zirņi, galvas puses, plāceņi un sviesta skutuli, koka izgrebts šķīvis.

Bija paraša, ka bērņu godībām nekāva cūkas, bet gan aitas vai bullēnus. Tas bija pamatots ar pagānisko ticējumu, ka nelaiķa velis uz kapsētu jāj ar nokautā lopa veli. Visi māju lopi ejot pa vārtiem, izņemot cūku, kas spraužoties caur žogu, kādēļ nostumj veli, to atstājot ārpus kapiem.

Pēc paturētām brokastīm gatavojās braucienam uz kapsētu. Pēc saules noiešanas nebrouca, jo ticēja, ka tad veļu māte noslēgusi vārtus un mirušais — velis vairs netiek uz kapiem, bet tam jāstāv ārpusē pie kapu vārtiem līdz nākošai dienai.

Rokat mani priekš pusdienas,
Pēc pusdienas nerokat:
Pēc pusdienas veļu bērni
Kapu vārtus aizlaiduši. (aiztaisījuši)

Uz kapsētu nelaiķi parasti veda sirmiem, bērniem vai raudiem zirgiem. Zārku pārsedza ar baltu palagu vai kādu segu.

Jūdziet bērņus, jūdziet raudus,
Vediet mani smiltainē,
Pārnāks bērņi, pārnāks raudi,
Es mūžām nepārnākšu.

Kad bija nomirusi jaunava, tad bērniekiem pa daļai dalīja meitas pūru — deva veltes (Kurzemē).

Krusta nesējam kāra divieli, uz krusta prievīti un cimdu pāri; prievīte palika pārkrustos apņemta ap krustu, bet cimdus pēc apglabāšanas krusta nesējs paņēma sev. Arī zārku nesējiem dažreiz kāra divielus,

kam bij piešūtas melnas bārkstis (Virga). Šīs prievītes un cimdu veltes dažās vietās uzglabājušās līdz mūsu dienām.

Skrundas apkārtnē dažas vecas saimnieces glabā vēl veselu saini (buntu) cimdu, kas miršanas gadījumā izdalāmi gan nesējiem, gan aplasītājiem.

Aizgājēju izsargāja no satricinājumiem. To ņēma, nesa lēni, svinīgi. Uz kapiem veda ar ragavām, vasarā ar neapkaltām sliecēm. Ja kapsēta bija sevišķi tālu, tad vasarā veda ar ratiem. Bēru zirgus aizjūdza vienu aiz otra galā, pie kam uz priekšējā zirga uzsēdās kāds pusaudzis, kas zirgu vadīja. Zirgus apklāja ar baltiem palagiem un dažkārt vēl pārklāja ar izrakstītu segu. Iemauktos iesēja krāsainas prievītes, rakstītu cimdus. Ragavās krustus ielika divus cisu maisus, virs kuņiem lika zārku. Pagalms un ceļš, pa kuņu iet bēru gājiens, apkaisīts smalki sakapātām skujām. Ziemā ar līķi nebrauca pāri tīrumiem, lai nesamaitātu labību. Pirms vešanas uz kapsētu pie nelaiķa vaļēja šķirsta nāca atvadīties tuvieki, ciemiņi, kas nebrauca līdz uz kapiem. Atvadoties pie zārka tie atstāja ziedu — cimdus, prievītes, naudu, ko sadalīja tiem, kas ņēma dalību bēru darbā.

Cimdi, zeķes dobračam,
Autiņš krusta nesējam.
Mūžistabas cirtējam
Līdz zemei linu kreklis.

Zārka nesēji parasti bija seši vīri. Bet jaunu puisī nesa meitas un meitu atkal puisī. Nesējiem izdalīja pa cimdu pārim. Vēl cimdu pāri saņēma arī krusta nesējs, kas allaž bija krustdēls, bet ja mira krustdēls, tad krusttēvs. Vēl cimdus saņēma pātarnieks, ko dažkārt sauca par — apstāvētāju. Zārkam rokturu nebija, nešanai ņēma gaŗus, baltus linu dvieļus. Nesot dvieļa galus ņēma pāri pleciem.

Kad tuvinieki no nelaiķa bij atvadījušies, nesēji zārku aiztaisīja ciet un iznesa ragavās. Tūlīt arī vietu, kur atradās zārks, izjauca, lai vieta neprasītu sev jaunu vāķējamo. Tanī vietā noliek maizes kukuli. Tad izlaida arī suņus un kaķus, kas vāķēšanas naktī bija iedzīti kādā noslēgtā telpā. Mūsu senči ticēja, ka suns vai kaķis, līķim pa apakšu izlīdis cauri, pēc tam pārlec pāri cilvēkam, tad šis dabūs krītamo kaiti. Pārējās sveces izdzēsa, bet vienu atstāja degot un to nodzēsa tikai pēc pārbraukšanas no kapsētas. Vīru, kas veda zārku, sauca par ormani. Arī viņam tika dots rakstīts cimdu pāris, kas allaž tika siets pie cepu-

res. Vedējs parasti bija tuvāks radnieks: brālis, dēls, kas sēdēja jāteniski uz zārka kājgala. Priekšējos ratos brauca krusta vedējs ar pātarnieku, tad ragavas ar zārku, pie kam pārējos pajūgos brauca citi bērnieki — pavadītāji. Dažās vietās mirušā radnieki pavadīja jāšus ar zobeniem rokā cirta pa gaisu un sauca: „Ejat, bēgat pek-lē!”

Krusts bija apsiets ar dvieli un cimdu pāri: dvielis bija dodams kapu racējiem, bet cimdi palika krusta nesējam. Mājās vēl lukturī iededzināja sveci un jēma ceļā līdzī uz kapiem. Kroņus — vainagus senāk nepazina, bet līdzī veda izpušķotas eglītes, skuju pušķus ar papīra vai krāsotu skaidu ziediem.

Izvadišanas dienā pie bērū mājas vārtu stabiem ieraka jaunus kociņus (bez saknēm), pēc izvadišanas izlēja ūdeni pa vārtiem ārā un visās durvīs iegrieza trīs krustus, lai mironis neatgrieztos atpakaļ. Arī pa ceļam iegrieza krustus dažos kokos.

Ja gadījās braukt caur kaimiņu sētu, tad sētas pagalmā nometa sudraba naudas gabaliņu vai arī pupas ar zirņiem, „lai kaimiņš netura ļaunu prātu.”

Uz kapiem ejot visi apvilka jaunas drēbes, apavus. Sievietes apsēja jaunus lakatus. Pastāvēja ticējums, ka tad vasarā

tos neēda kodes un tie vispār labi valkājami. Kādos ratos veda vērpeli alus, kurvi plāceņu un vāritus zirņus, ko bērniekiem dalīja pa riekšavām, kam bija nozīmēt asaras. Pupas, zirņus un pīrāgus dalīja visiem, kas tikai bija kapos ieradušies. Šis ēdiens skaitījās no aizgājušā puses, tādēļ, ja kāds gulēja uz nāves gultas, par to nesacīja, ka tas drīz mirs, bet gan: „Kraukļu Andrejs drīz pupas dalīs.”

Pirms kristīgas ticības izplatīšanās, liķi apglabāja kādā sensenā svētā vietā — mežā, pilskalnā, vai svētbirzē, kur to ieraka smiltīs, atstājot tikai dabisko kapa kopiņu. Ja kapi bija tuvu, pavadītāji gāja kājām. Ceļā dziedāja bērņu dziesmas.

Māte, mana mīļā māte,
Ne tā mana mūža māte:
Tā saulīte, tā zemīte,
Tā bij mana mūža māte.

Visi sētas posmi raud
Pēc tā jauna cilvēciņ’;
Neraudiet, sētas posmi, —
Dzīvos tēvs, māmuliņa.

Visi sētas posmi raud
Pēc tā vecā cilvēciņa:
Neraudiet, sētas posmi,
Dzīvos dēli, jauņuvītes.

Skaisti mani pavadiet,
Cieti vārtus aizveriet!
Ne mūžām neatnākšu
Jūsu vārtus virināt.

Sauc māmiņa saukumiņu,
Pār sētiņu staigādama:
Redzēj' savas vieglas dienas
Pār kalniņu aiziedam'.

Vediet mani dziedādami,
Nevediet raudādami, —
Grūt manai dvēselei
Liel'asaru pelci brist.

Vediet mani kalniņe,
Ar bērniņu kumeliņu;
Bēri zirgi pārtecēs,
Es mūžam nepāriešu.

No Dieviņa izlūdzos
Sev' zemītes gabaliņ':
Asi vien gaļumē,
Olektiņu platumiņ'.

Ko tie mani brāļi dara
Visu dienu kalniņē?
Baltu smilkšu namu taisa,
Zaļu mauru jumtu juma.

Vakar mani māte sedza
Ar baltām villainēm;
Šodien sedza bāleliņi
Ar zaļaju velēniņu.

Aizved manu māmuliņu,
Baltas puķes mētādami;
Baltas puķes salasīju,
Savas mātes nepanācu.

Bēru procesijai tuvojoties kapsētai,
ļaudis ticēja, ka mironim pretīm steidzās
senču veļi, kas sametās uz zārka, ka zirgi
tikko spēj ragavas pavilkt.

Vedat drīz, vedat drīz
Baltā smilšu kalniņā!
Nosaluši eņģeļi
Pie vārtiem stāvēdami.

Nosvīduši, piekusuši
Liķa vesti kumeliņi:
Visi siki eņģeļi
Sēžas liķa kamanās.

Ko jūs nākat neraženi
Raženo pulciņā?
Jums kauliņi nestaipīti,
Jums astiņas negrozītas.

Kapu māte, kapu māte,
Iedod kapa atslēdziņu:
Lai ievedu sav' māmiņu
Raženo pulciņē.

Lietiņš lija saulītē:
Velēnieši kāzas dzēra.
Mans bāliņš jauns nomira,
Veļās ņēma līgaviņu.

Sagaidot aizgājēju, zvanīja arī kapsētas pulkstenis. Pretim no kapsētas skanēja vēl dziesma, ko dziedāja ļaudis, kas nebija lūgti bēdību godībās, bet bij atnākuši uz kapiem, lai atvadītos no aizgājēja.

Ticēja, it kā bērū norisē kapos piedalās visi tie veļi, kas kapos apglabāti, jau kapu tuvumā nākdami pretim atvestajam mironim.

Veļu putni satupuši
Mane kapa maliņe:
Tie nebija veļu putni,
Tie bij Dievu eņģeliši.

Melli kraukļi satupuši
Trīnes kapa maliņē.
Tie nebija melli kraukļi,
Tie bij Dieva eņģeliši.

Vārtu priekšā ragavas ar zārku pietāja. Nesēji ņēma zārku divieļos un nesa pa lielajiem vārtiem kapsētā. Ejot pa vārtiem, meta uz tiem prievīti. Zārku nolika pie vaļējas bedres, ko sauca par dobi. Tad zārku attaisīja vaļā. Kāds no tuviniekiem sakārtoja aizgājēju. No krūtīm noņēma dvēseļu krustiņu, kas tur bija uzlikts brīdī, līdz ko nelaiķis mira. Dvēseļu krustiņš bija taisīts no diviem skalgaliem, vienu izdurot caur otru. To iemeta kapā. Atvadu runu teica aplasītājs, raksturodams nelaiķa dzīvi, pieminēdams allaž labu. Pēc tam aiztaisīja zārka vāku un nesēji ar dvieļiem to ielaida bedrē. Dažās vietās kapā pirms zārka ielaišanas ieklāja baltu villaini vai palagu, lai būtu balta, tīra gulēšana. Sevišķi vecos laikos aprunātājs „teica cepurē skaļus vārdus”, lai mironis paliktu kapā; par to viņš saņēma cimdu pāri un saldumus un medus raušus u. c. Daži svieda kapā arī naudu, sacīdami: „Pērc sev ratus un zirgus, lai varētu braukt aiz trejdeviņām jūdžēm.” Dziedot dziesmu aizbēra kapu. Kapa kājgalī ieraka krustu, kur pārkrustus iesēja prievītes. Uz kapa uzsprauda līdzatvestās, izpušķotās eglītes. Beidzot uz kapa dalībnieki meta naudu, ko vēlāk pātarnieks izdalīja nabagiem, lai tie vēl par aizgājēju aizlūgtu Dievu.

Pēc tam vēl dziedāja citas bērņu dziesmas un apmeklēja citu aizgājušo tuvinieku kapus.

Aili, manu mūža namu,
Ne tam doru, ne logu;
Ne tam dores atveramas,
Ne lodziņu raudzīties.

Te guļ mana māmuliņa
Cietu miegu aizmigusi,
Nedzirdēja vēju pūšam,
Ne bērniņu gaudojam.

Kam tu lūzi, ozoliņi,
Vai nav koku lūzējiņu?
Kam tu miri, bāleliņi,
Vai nav ļaužu mirējiņu?

Gulēt man, kur gulēt,
Visi kalni nogulēti;
Gulēt man šonaksniņ,
Kapsētītes maliņe!

Šai zemē gulēdams,
Ik vakarus vietu taisu;
Tai viņe zemīte
Guļ ar vienu taisījumu.

Es zināju to kalniņu,
Kur guļ manis tē's, māmiņ',—

Es apsišu to kalniņu
Ar ozola dēlītēm.

Trīs reiziņas aptecēju
Tēva kapu raudādama:
Te guļ mani mīļi vārdi,
Padomiņa devējīš.

Trīs reiziņas aptecēju
Mātes kapu raudādama:
Te guļ mani mīļi vārdi,
Villainītes audējīņa.

Gauži raud vainadziņis,
Pūriņā gulēdams:
Vainadziņa valkātāja
Guļ zem zaļas velēniņas.

Bij man viens bāleliņš
Zirņu ziedu skaistumiņu;
Sakās kungi kaņķā ņemt,
Dievs noņēma eņģeļos.

Māmiņ' sūta meitiņai
Dižus labus vakariņus.
— Paldies, mīļā māmuliņa,
Man gan laba gulēšana.

Kumeliš nozviedzās
Kapu kalna maliņe:
Te guļ mans baņķotājs,
Te auziņu devējīš.

THE HOUSE OF THE FUTURE
BY HENRY WATSON

THE HOUSE OF THE FUTURE

THE HOUSE OF THE FUTURE
BY HENRY WATSON
THE HOUSE OF THE FUTURE
BY HENRY WATSON

Pamazām atstājot kapsētu, ļaudis ārpusē pulcējās ap ratiem, kur dalīja līdzatvesto alu, baltmaizi, zirņus un pupas. Vecos laikos šo mielošanu izdarīja arī aiz kapsētas pie aizmesta kapa. Šis mielasts tika dots ļaudīm, kas uz kapiem bija atnākuši no apkārtējām mājām. Tāpat arī nabagi tika cienāti. Pēc šī bērū mielasta sakūra uguni, kur sasita un sadedzināja mirēja traukus un drēbes.

Bija veci ļaudis, kas ievēroja arī to, kas pēdējais atstās kapsētu: ja kapsētu kā pēdējais atstās vīrietis, tad arī nākošais kapsētā tiks guldīts vīrietis, vai arī otrādi.

Braucot, ejot uz mājām, bērinieki pa ceļam salauza egļu zarus, ar ko mājiniekus, sevišķi jaunos, izpēra, — sakot: „Nemirstiet, — kapos nav vietas!”

Mājās sacīja arī sveicienu, kas it kā sūtīts no aizgājēja, esot laba gulēšana un lai pieminot viņu dzīvojo.

Tek māmiņa vārtu vērt,
Šķit' dēliņu atvedot;
Ozoliņu vien atveda
Kamaniņu galiņā.

Negaid' vis tu, māmiņa,
Sav' meitiņu atvedam;

Eglīt vien i atvežu
Sīkajām skujiņām.

Nemirstiet, nemirstiet,
Nav vairs rūmes kalniņe:
Nu apraka mūs brālīti,
Pašā kalna maliņē.

Ko mēs labu pārnesam,
No kapiem pārnākdami:
Pillas korpes baltu smilkšu,
Pillas sauļas asariņu.

Māmiņ' sūta meitiņai
Dižus labus vakariņus.
— Paldies, mīļā māmuliņa,
Man ir laba dzīvošana.

Man māmiņa piesacīja,
Atpakaļ sūtīdama:
Lai dzer mani vedējiņi,
Biķerīšus daudzīdami.

Nesamos dvieļus novietoja klētī, tie
bija gaŗi, ar melnām bārkstīm un saucās
mironu dvieļi. Tos glabāja no gadījuma uz
gadījumu. No kapiem pārvesto lukturi ar
aizdegto sveci ienesa istabā un izpūta.

Kad bēriniēki bija atgriezušies no kap-
sētas, tad, pirms vēl tie sēdās pie mielasta

galda, notika mirušā nelaiķa pēdu mīšana un mājinieku izpēršana ar egļu zariem. Tā bij it kā dziesmas takti izpildīta deja. Šīs dejas gājiens sākās no namdaru priekšas un izvirzījās pa visiem mājas takiem: uz pirti, aku, klēti, kūti, riju un tīrumiem.

Taku minējas pa lielākai daļai bija sievietes. Ejot viņu garie lindraki skāra zemi. Vecās sieviņas vēl takas bungāja ar saviem spieķiem. Dziedājamo dziesmu melodijas skanēja sēri.

Miname, miname
Māmiņas pēdas,
Lai neraud bērniņi
Staigājote.

Šajā dziesmas panta formā pēc vajadzības minēja — tētiņa, bāliņa, māsiņas vai meitiņas un dēliņa vārdus. Tāpat arī citās pēdu mīšanas dziesmās.

Minate, slēpjate
Tēviņa pēdas,
Lai neiet bērniņi
Raudādami.

Minami, slēpjami
Māsiņas takus:

Te viņa staigāj'se,
Te tekalēj'se.

Apdeju, aplecu,
Brāliša pēdas,
Lai neraud māmiņa
Staigādama.

Minami, slēpjami
Māsiņas pēdas:
Te viņa staigāj'se
Te tekājuse,
Te viņa brālim (ganam)
Launagu nesa.

Tā arī īpašās dziesmās katrs taks tika
pieminēts ar nelaiķa zināmu darbību, cen-
šoties izstaigāt viņa sētas gaitas.

Skani, skani, zelta kokle,
Vēl skaļāki stabulīte;
Apraudāju sav' tētiņu,
Vēl žēlāk māmuliņ'.

Visi žoga posmi raud
Pēc tās vecas saimnieces!
Dieviņ', zini, kāda būs
Tā jaunā saimniece.

Zirdziņš vien, arkliņš vien
Lielajā tīrumā;
Arājiņš atsagula
Visu mūžu dienas vidū.

Četri kakti istabā,
Visi četri tukši bija;
Nava manas māmuliņas
Nevienā kaktiņā.

Tec, pelīte, caur zemīti
Ar to mazu grāmatiņu,
Nes manai māmiņai
Simtu labu vakariņu.

Kad visi taki bija izstaigāti un dziesmas pienācīgi izdziedātas, bērni viesi sēdās pie galda, ko neviens nedrīkstēja nokavēt. No dzēriena pirms baudīšanas drusku nolēja uz zemes. Saimniece vispirms nolauza trīs gabaliņus no cepuma un to kopā ar pienu un alu nolika uz krāsns vai pie sētas kā ziedojumu „mājas kungam.” Pa druskai no katra ēdiena nolika uz atsevišķa galdiņa kādā klusā kambarī, kur nelaiķa velis nedrīkstētu pamieļoties. Tautā dažos apgabalos vēl līdz mūsu dienām uzglabājies ticējums, ka nelaiķa dvēsele pirmo nakti pēc apbedīšanas nāk atpakaļ uz mājām, kur piedalās savās bērēs. Tika ēsta vārīta

gaļa un putra māla bļodās vai koka kubliņos, skutuļos. Alu dzēra māla, vai no koka izgredtos kausiņos.

Ēdot un dzerot savstarpējās runās cildinādami pieminēja aizgājēju. Visvairāk tāpēc, ka domāja, ka paša aizgājēja velis arī atrodas bēriniķu starpā. Ja mirējs ticis pelts, tad gadījies, ka tā velis par neapmierinātības zīmi piesitis pie loga rūts.

Ja bērēs ēdot kaut kas nokrīt zemē, to nedrīkst augšā pacelt, citādi ceļoties liels ļaunums — cēlējam augot „veļu kauls”. Veļu kaulu varot nodzīt, ja ejot vecā mēnesī uz kapiem un ar kapa smiltīm veļu kaulu trīs reizes noberzējot. Vai arī apriebjot ar miroņa roku. Tas jāizdara trīs vakari no vietas.

Pēc mielasta vēl dziedāja bērņu dziesmas, to pa lielākai daļai darīja sievas, bet vīri klausījās.

Visu nakti mūsmāmiņa
Ap logiem klausījās:
Vai tie ēda, vai tie dzēra,
Vai māmiņu daudzinaja.

Grūt' manai māmiņai
Pirmo nakti smiltiņās:
Cieta koka istabiņa,
Zaļa smilšu velēniņa.

Ieslēdz mani zem zemītes,
Pazūd zemes atslēdziņa.
Gulēt man zem zemītes
Līdz jaunai dienīnai.

Dzīvodama nevarēju
Smilšu nest kājiņām;
Kā bij man nu panest,
Apber manu augumiņu!

Tec, pelīte, caur zemīti,
Meklē manu mūža namu:
Ja rūsēja, ja pelēja,
Paliec pate vietīnē.
— Nerūsēja, nepelēja,
Skanēt skan staigājot.

Es ievēlu bērza kluci
Save kapa vietīnē:
Lai trūdēja bērza klucis,
Nekā manis augumīš.

Ai, zemīte, trūdaliņ,
Trūdini dažu labu;
Tu trūdini kokiem saknes,
Dažu mātes lolojumu.

Senāk bēres dzēra divas dienas, un tās
nebija pārāk bēdīgas. Bēres bija tikai tā-
dos gadījumos bēdīgas, ja bija notikusi

kāda traģiska nelaime, kas nesa vispārēju apbēdināšanu. Ja nomira kāds jauns puisis vai meita, tad pirmo dienu dzēra aizgājējam bēres, bet otru kāzas, kur spēlēja mūzikanti, dejoja, gāja dažādās deju rotaļās un minēja mīklas.

Agrākos laikos neprecēta mirušā kāzās sievietes dejojušas kādu vecvecu mistisku „mironu deju.” Starp citu dejota arī „spilvenu deja”, sievietes sasviedušas plānā spilvenus un tad dejodamas metušas uz tiem kūleņus un vēl citādi trakojušas. Vīrieši šajā neprātīgā dejā nepiedalījušies, bet tikai no malas novērojuši sieviešu deju.

Lustīgam man dzīvot,
Ne ilgam mans mūžiņis:
Tik ilgam mans mūžiņis,
Kā vasaras launadzīš.

Vediet mani kalniņā,
Bet gan žēli neraudat.
Lai nav slapji paladziņi,
Lai ir viegla gulēšana.

Gan biju liksma,
Nu būšu liksma.
Nu savu māmiņu lietā liku —
Aizvedu augstā kalniņā,
Apbēru baltām smiltiņām.

Es raudāju, es tecēju,
Man pazuda māmuliņ';
Raudādama, tecēdama
Ietecēju niedrājē.
Tur atradu niedrāje
Trīs sudraba avotiņš;
Vienā dzēra raibas goves,
Otrā bēri kumeliņi,
Tai trešaje avotē
Trīs laimiņas mazgājas.
Divas saka, kur tu teci,
Trešā klātē aicināj'.
Es saulītei pavaicāju,
Kur ir mana māmuliņ?
Meitiņ, tava māmuliņa
Guļ zem zaļas velēniņas.
Guļ zem zaļas velēniņas
Saules meitas aplokē.
Es saulītei pavaicāju,
Ko dar' mana māmuliņ?
Zelta slotu ceļu slauka,
Gaida tevi sērst ejot. (Rudbārži)

Mirusā sievietei vajadzēja trīsdesmit dienas pēc kārtas iet uz kapa vietu apraudāt savu vīru. Tos laikus par kapu kopšanu neviens nedomāja. Pati apglabāšana notika visai pavirši un kapsētu reti kad ierobežoja žogs. Tagadējā cienība un mīlestība uz kapu kopšanu ir kristīgās baznīcas tiešais panākums.

Pirms bērinieku aizbraukšanas sapulcējās visi mājas ļaudis. Cits paņēma eglītes, mirēja traukus, nederīgas drēbes, pamesto mantas lādi un devās uz lauku, kur sakūra ugunskuru. Še sadedzināja visus nelaiķa nederīgos priekšmetus un drēbes. (Zemgales dažos novados šo mantu sadedzināšanu izdarīja uz kapiem). Klātesošie saķērās rokās un leca pāri ugunskuram. Vispirms lēca saimniece ar savām meitām un tad pārējie viesi. Katrs pārlēcējs saņēma no saimnieka glāzi degvīna. Dažās vietās te izdalīja arī nelaiķa mantu, kā tas pēc sava prāta to bija vēlējis.

Kam, māmiņa, tu atstāji
Savas baltas villainītes?
Meitiņai, meitiņai,
Lai tā mani pieminēja.

Kam, tētiņ, tu atstāji
Savu zelta pagalmiņu?
— Tev, dēliņ, es atstāju,
Visu laiku nodzīvot!

Vakar māti glabājām,
Šodien mantu dalīsim:
Citam cimdi, citam zeķes,
Man māmiņas kažociņš.

Kad es mirstu, nedzīvoju,
Pūru manu izdaliē:
Cimdus, zeķes nesējiem,
Kreklus kapa racējiem;
Tiem dodiet garus dvieļus,
Kas ielaida kapiņā;
Tiem dodiet apsējiņus,
Kas apbēra smiltiņām.

Man māmiņa piesacīja
Nomirdama, atstādama:
Audz, meitiņa, dar' pūriņu,
Nes ar godu vainadziņu.

Pēdējo maltīti parasti vārija skābus
kāpostus. Mājās braucējiem vēl kukuļam
deva līdz maizi un nereti arī gaļu. Pie ka-
piem iesprausto eglīšu nolauztos zarus pa-
ņēma līdzī un aizveda mājiniekus izpērt,
sacīdami: „Nemirstiet, neslimojiet, kalniņā
nav rūmes!” (Sieksāte).

Ne tukšē aizgājām,
Ne tukšē atnācām:
Sav' māsiņu aizvedām,
Egļu zaru atvedām.

C. VEĻU GODS

Koši zied veļu kalni
Dzelteniem ziedīņiem.
Tur guļ brāļi druvenieki,
Tur māsiņas rakstītājas.

Mūsu senči ticēja, ka mirušie var pozitīvi vai negatīvi ietekmēt cilvēku dzīvi, un tādēļ centās gan ar ziedojumiem, gan ar lūgšanām iegūt viņu labvēlību.

Senlatviešu dvēseļu ticībā pastāvēja uzskats par dzīvo mironi, pastāvēja vēl joprojām uzskats par īpašu cilvēku un no viņa miesas šķīšamu dvēseli, kas, cilvēkam mirstot, izlido pa muti. Dzimts kopdzīves laikos sīki un īpatnēji izveidotais veļu kults pastāvēja joprojām, kad beidzot radās plašākas, pāri dzimšu robežām ejošas politiskas apvienības. Tā paplašinātā senlatviešu redzes aplokā sāka izveidoties uzskats par īpašu vispārēju veļu valsti, tās iedzīvotā-

jiem un valdību, bet blakus tam nebeidzās uzskats par katras dzimts veļu mītņi tās dzimtā smilšu kalniņā.

Mūsu tautas tradīcijās veļu laiks jeb gariņu laiks sākās no Miķeļiem — 29. septembrī — un ilga līdz Mārtiņiem — 10. novembrim. Šajā laika starpā mūsu senči turēja par svētu pienākumu rīkot savas dzimts aizsaulē aizgājušiem veļiem mielastu. Uz šīm godībām pienācīgi gatavojās visa māja. Kauts tika kāds lops, darīts alus, cepta baltmaize un vārīta biezputra ar gaļu. Uz kopa arī telpas, izslaucīja sētu, izkurināja pirti, uzsildīja ūdeni, nolika peņamās slotas.

Visu šo darbu veica, kamēr vēl nebija metusies krēsla — nogājusi saule, jo vispār pēc saules netika strādāts. Kamēr saimniece pagatavoja vakariņas, kas allaž šajā maltītē bija putrainu biezputra ar gaļu, — mājas ļaudis sagērbās svētdienas drānās.

Kad viss bija sarīkots, maltīti pirmkārt cēla veļiem priekšā. Saimnieks ar saimnieci, paņēmuši ēdienus, tūlī vis negāja uz pirti, kur mielasts bija domāts, bet gāja apkārt trīs reizes ap māju, lai tie veļi, kas piemistu mājās, zinātu, ka viņiem tiek gatavots gods.

Nāci, nāci, veļu māte,
Ko par miegu bēdājies:
Atradīsi biezu putru
Gaŗā galda galiņā.

Pirtī ēdienu nolika uz agrāk ienesta neliela galda. Tad saimnieks iesprauda lākturī gaŗu aizdedzinātu skalu. Tad lūdza veļus pie galda, izsakot pārliecību, ka tie nenopels sarīkoto godu. Saimniece pirtī vēl ķipjos ielēja ūdeni, uzmeta garu un atstāja telpā saimnieku vienu ar veļiem. Saimnieks viens pats stāvēja dažas stundas ar skalu rokā, lai dvēseles varētu labāki redzēt, sauca vārdā savus mirušos vecākus, vec-tēvus, bērņus un citus radus, ielūdza tos uz mielastu un lūdza ēst, dzert un viņu ar labu pieminēt. Ja saimnieks pirtī kautko aizdomīgu ieraudzīja, viņš bija pārliecināts, ka tanī pašā gadā nomirs.

Kamēr veļiem pirtī bija mielasta laiks, mājas ļaudis atturējās no jebkādas ēšanas un arī smēķēšanas, bet katrs svinīgi klusējot gara acīm skatīja savus senčus un dalījās ar tiem. Šos brīžos dzīvie tuvinājās saviem aizgājējiem, un katrs pārdomāja, ka nāks brīdis, kad pašam būs jāatstāj šī zemes dzīve un jādodas uz veļu valsti.

Šai saulē, šai zemē
Visiem vien padzīvoju.
Viņa saule, viņa zeme
Tā visam mūžīgam.

Kad bija aiztecējis laiks, kurā veļi varēja būt paēduši, saimnieks atvēra durvis, sacirta ar cirvi uz sliekšņa skalu un pavēlēja dvēselēm atstāt telpas, piekodinādams tām staigāt pa ceļiem un ne pa tīrumiem. Tad aplūkoja, vai veļi ir ko baudījuši un vai ir pērušies. Ja ēdiens bija neaiztikts, tad nekādas svētības nevarēja cerēt. Ja manīja, ka veļi priekšā celto nav smādējuši, tad tas nozīmēja, ka tie ir labvēlīgi un no veļu puses nekāda nelaime nav gaidāma.

Vēl saimnieks uzturēja veļus, tiem piekodinādams rūpēties par visu labu, izlūgdamies mājai svētību, lai atkal tos citu gadu varētu krietni pabarot. Pēc tam uzaicināja veļus atstāt pirti, ar pirts slotu pavējojot visos kaktos.

Kādai bagātai saimniecei vasarā nomirusi vienīgā meita. Mātes sāpes bijušas pārlietu lielas par sava lolojuma aiziešanu viņā saulē. Pati saimniece kapsētā vien sēdējusi pie meitas kapa. Tā pagājusi vasara un pienācis rudens. Lai meitu atkal dabūtu redzēt, saimniece gariņu laikā rīkojusi sa-

viem radu veļiem mielastu, visus uzaicinā-
dama ierasties. Ticis darīts alus, cepti plā-
ceņi, vārīta biezputra. Dvēseļu — veļu die-
nas vakarā istabas gala kambarī veļiem
noklāts mielasta galds.

Naktī saimniece paskatījusies kambarī
un līdz ar citiem veļiem redzējusi arī savu
meitu pie galda sēžot — ēdot un dzerot.
Saimniece nodomājusi nu paturēt meitu
pie sevis pavisam. Pa pusatvērtām durvīm
viņa sacījusi:

„Ēdiet, radiņi, dzeriet, radiņi, — bet
projām iedami neņemiet manu meitiņu lī-
dzi!”

No rīta, kad saimniece atkal paskatī-
jusies kambarī, redzējusi, ka viņas meita
kā mironis sastingusi sēž pie galda. Nu
saimniece bijusi vēl lielākās bēdās: kā viņa,
tā pārējie mājas ļaudis baidījušies kambarī
ieiet.

Pie galda meita sēdējusi visu gadu,
līdz nākošajā gariņu laikā saimniece atkal
rīkojusi gariņu godu. Veļiem atkal dzīro-
jot pie galda, saimniece pavērusi durvis un
lūgusi:

„Ēdiet, gariņi, dzeriet, gariņi, bet ma-
nu meitiņu ņemiet līdz!”

No rīta, kad saimniece pavērusies kambarī, tā savu meitu tur vairs neredzējusi. (Alsunga).

Kad gariņi rijā vai pirtī bija beiguši mieloties un aizgājuši, traukus līdz ar ēdieniem nesa atpakaļ uz istabu, kur tos cēla uz saimes galda. Mājas ļaudis un paši mieļojās visu nakti. Saimnieks ar saimnieci priecājās, ja veļi bij kādu tiesu no ēdiena noēduši, jo tas nesa svētību dzīvajiem viņu ikdienas gaitās. Ēdot dziedāja veļu dziesmu:

Ēdiet, dzeriet,
Veļu mātes svētīti, —
Nikstiet, pūstiet,
Raganas, burvji.

Māmiņ man piesacīja
Šonakt miegu negulēt,
Lika ēst, lika dzert,
Lika sevi pieminēt.

Verieties, veļu vārti,
Līdz pašam galiņam:
Nu nāk mana māmuliņa,
Mani balti bāleliņi.

Lietiņš lija, meži raud,
Veļu māte kāzas dzēra;
Veļu bērni dancodami
Savas kurpes noplēsuši.

Gana laba viņa saule,
Nemīlīga dzīvošana;
Nedziedāja sīki putni,
Nekūkoja dzeguzīte.

Mielodamies pieminēja savus aizgājušos senčus, pārdomāja viņu dzīvi un darbus. Mūsu senči to darija labprāt un neizvairījās no lietām, kas tiem varētu sagādāt skumjas un nopūtas. Viņi labprāt kavējās atmiņās pie saviem tuviniekiem un, rīkojot veļu mielastu, sauca viņus atpakaļ pie dzīvajiem, lai tie redzētu un svētītu pakalpicēju dzīvi.

Mīklas minot, visi nosēdās mierā un mīklas teica pa kārtai: Atmini manu mīklu — balta gosniņa, sarkana mugura, viens pats rags, skan kā traks (baznīca); mūža mājai pusmūža vāks (upei ledus); liela, liela istaba pumpurainiem griestiem (zvaigžņota debess); ko visa pasaule dara uz reizi (noveco); maza, maza mājiņa, iekšā pieci melli vīri (ābols); ne cepams, ne vārams, ne uz pannas liekams, ne ar nazi griežams, — bet ēdams (mātes krūts); melns kā vells, krancena kaklu, reiz pa nedēļu laktā lec (mācītājs); pa sprīdi plīks, pa olekti spalvains, sirdij gribas, mugurai patīk (pirts slota).

Tā mūsu senči bija īsti gara milži, kas spēja savā dzīvē radīt irreālu savu mirušo dvēseļu apmetnes vietu, kur atdusās daļa no mūsu miesas, kauls no mūsu kaula un gars no mūsu gara.

Veļu gods bija īpašas mājas godības, kur sveši ļaudis no citām mājām netika aicināti.

* * *

It is not possible to give a full account of the work done in this department during the year 1910. The work has been very extensive and has covered a wide range of subjects. The following is a list of the principal subjects which have been dealt with during the year.

The first subject which has been dealt with is the study of the life cycle of the various insects which are found in the neighbourhood of the station. This has been done by means of a series of collections which have been made during the year. The results of these collections are given in the following table.

The second subject which has been dealt with is the study of the habits of the various birds which are found in the neighbourhood of the station. This has been done by means of a series of observations which have been made during the year. The results of these observations are given in the following table.

S A T U R S

Atklātībā izejot	7
Ievads	11
I BĒRNU GODĪBAS	15
A. Dzemdības	17
B. Pirtīžas	31
C. Krustības — kristības	38
Rotaļas	78
D. Šķirības un mazbērnu audzināšana	100
II TAUTĀS IEŠANAS GODĪBAS	111
A. Precības	113
B. Derības	143
C. Vedības	151
D. Pūra vešana	216
E. Vedības tautieša sētā	224
III SĒRU GODĪBAS	275
A. Miršana	277
B. Bēres	290
C. Veļu gods	320

CONTENTS

1	PREFACE
11	PART I
15	I. GENERAL PRINCIPLES
17	A. Introduction
21	B. The Nature of the Subject
25	C. The Scope of the Subject
28	D. The Method of the Subject
32	E. The Importance of the Subject
35	F. The History of the Subject
38	G. The Future of the Subject
42	H. The Conclusion
45	II. THE THEORY OF THE SUBJECT
48	A. The Nature of the Subject
52	B. The Principles of the Subject
56	C. The Methods of the Subject
60	D. The Applications of the Subject
64	E. The History of the Subject
68	F. The Future of the Subject
72	G. The Conclusion
76	III. THE PRACTICE OF THE SUBJECT
79	A. The Nature of the Subject
83	B. The Principles of the Subject
87	C. The Methods of the Subject
91	D. The Applications of the Subject
95	E. The History of the Subject
99	F. The Future of the Subject
103	G. The Conclusion

JĀŅA ŠĶIRMANTA

APGĀDS

3202 So. — 53rd Ct.,

CICERO, Illinois.

U. S. A.

LĪDZSIM IZŅĀKUŠAS:

Alberts Sprūdžs

DAUGAVAS VĒJI — 2.80

Stāsti un noveles. Kultūras fonda
godalgota. J. Klīdzēja ievads.

Alberts Sprūdžs

ASARU LIEKŅA — 2.35

Stāsti un noveles. B. Ancāna ilus-
trācijas. Preses biedrības godalgota.
Dr. H. Tichovska ievads.

Aleksis Rubulis

LATGAĻU DZIESMINIEKI — 3.00

Plašs pārskats par latgaļu vēsturi
un literatūru. 23 Latgales dzejnieku
darbi. J. Stroda ilustrācijas.

Aleksis Rubulis

AR NĀVI UZ TU — 3.00

Romāns no leģionāru cīņām.

Olgerts Liepiņš saka:

„Aleksis Rubulis tiks atzīts par leģionāru cīņu veiksmīgāko tēlotāju latviešu literatūrā. Viņa grāmatā „Ar nāvi uz tu” tādi epizodi... lasāmi ar aizturētu elpu.”

Konstantins Raudive

SAPŅI UN ĪSTENĪBA — 2.00

Meditācijas par Don Kichota temu.

„Mēs atrodamies pārejas laikmetā, mūsu gars atvadās no pagātnes un taustās pēc jaunām vērtībām, pēc jaunām mērauklām, jauniem dzīves principiem. Materiālisms pamazām zaudē savu varu pār cilvēka prātiem un rītausmas miglājos spokojas Don Kichota tēls, ar savu ideālistisko izjūtu,” saka K. Raudive.

Jānis Klīdzējs

DŽENITORS — 4.00

Problēmu romāns no trimdas dzīves. Klīdzēja „bestsellers”.

Z. Lazda saka:

Dženitorā ieaužas liegs, lirisks mīlestības stāsts, kas atgādina Kalpa zēna vasaras poeziju.

O. Liepiņš saka:

„Dženitoram būs ļauts kļūt par vienu no iecienītākajiem Klīdzēja darbiem.”

B. Senkēviča saka:

„...Tas jālasa visiem...”

Antons Rupainis

MĀRA MOSTAS III — 5.00

(PĒTERIS MIGLENIEKS)

Kultūrvēsturisks romāns no Latgales pagātnes. Latviešu centieni un cīņas pret poļu-krievu svešām varām; P. Miglenieka un citu tumšā laika gaismotāju skaudrā cīņa par latviešu tautas tiesībām, kurā pats Miglenieks traģiski iet

bojā. Daudz līdzšim npublicēta vēsturiska materiāla. Šis ir vienīgais darbs latviešu literatūrā, kur notēlota Austrumlatvijas latviešu dzīve, tradīcijas, folklorā un etnografija; to latviešu pārtautošana, kas velkot robežas 1920. g., palikuši aiz Latvijas austrumu robežām, Drīsas, Sebežas, Polockas u. c. apgabalos.

Jānis Grīns nosauc Rupaini par Latgales Janševski un saka:

„Mūsu priekšā ir pabeigts liels darbs, kas pelnī visplašāko ievērību.”

Jānis Klīdzējs

CILVĒKA BĒRNS —

3.70

Romāns bērniem, jaunatnei un visiem. Šī ir īsta Dzīmtenes grāmata. Tur atspoguļojas mūsu dzīmtenes daba, lauki, cilvēki. Klīdzējs to visu ietērpis gleznās, klīdzējiski dzīvā, atjautīgā un humora pilnā valodā. Dzīvi un silti rakstnieks tēlo latvieša cilvēku viņa laukos un pilsētās mūsu dzīmtenes brīvvalsts sākuma gados.

SAGATAVOŠANĀ:

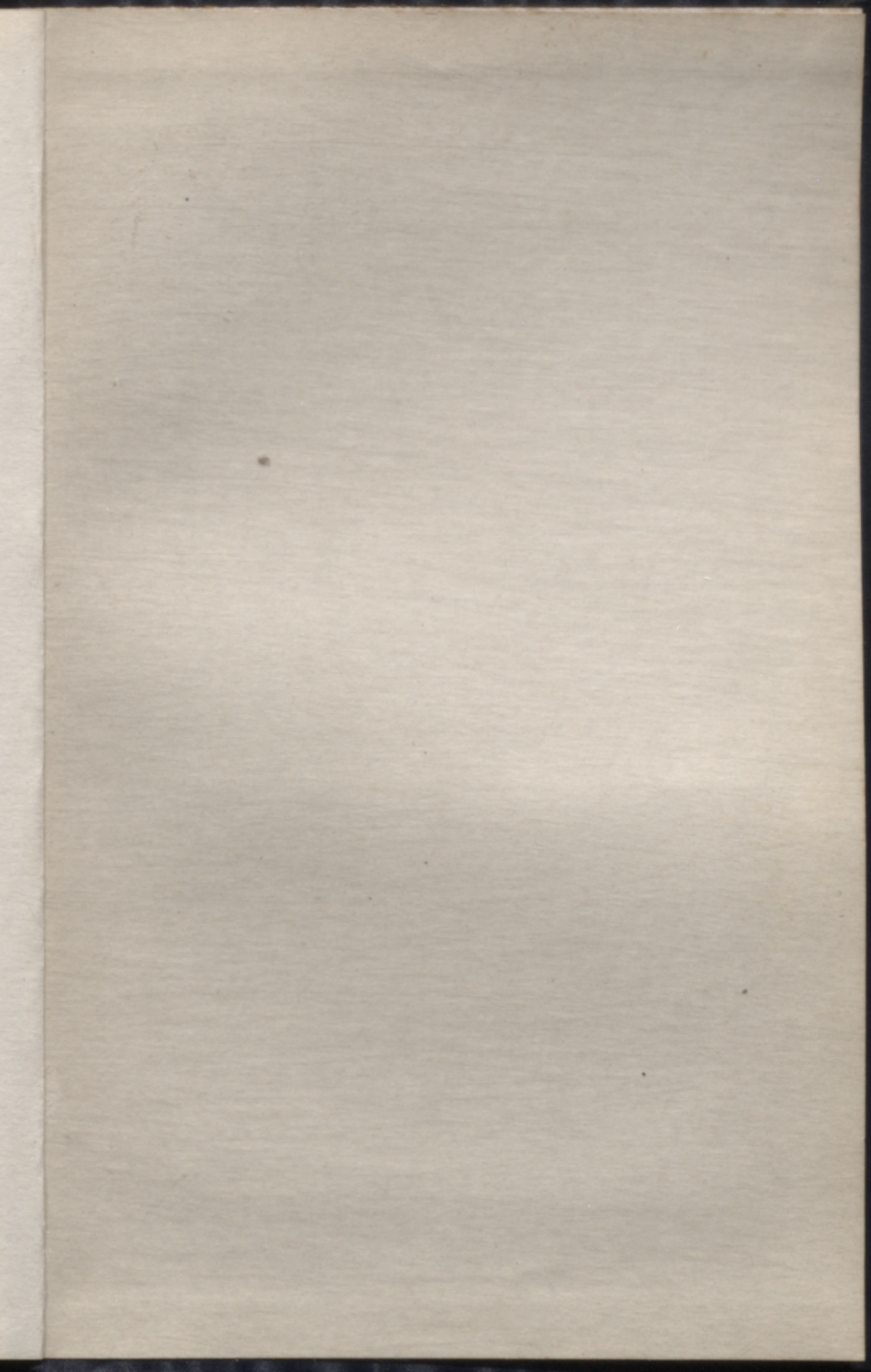
J. Klīdzējs — DĀVĀTĀ DVĒSELE — 4.00

J. Klīdzējs — SNIEGI — 3.50

A. Rupainis — TRŅMANTINIEKS 4.00

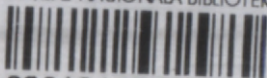
A. Rupainis — BALTIE TĒVI — 4.00

K. Raudive — CHAOSA CILVĒKS — 4.00

3401

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0301019501

e3

GENCU

93-4
L 68

„LATVIEŠU ĢIMENES GODI”

Biruta Senkēviča

193-4
L68

BIRUTA
SENKEVIČA

LATVIEŠU GODU autore Biruta SENKĒVIČA vairāk kā 10 pēdējos gadus brīvajā Latvijā bija labi pazistama ar saviem pētījumiem latviešu folklorā. Viņas darbi šini nozarē, blakus daiļliteratūras sacerējumiem, parādījās lielākajos Latvijas dienas un mēnešrakstos. Bez tam, populāri zinātnisku lekciju veidā, viņas priekšlasījumi par mūsu senču dzīvi un tradīcijām, bieži bija dzirdāmi Rīgas radiofonā.

Birutas Senkēvičas pirmā pētījumu grāmata — GODI VIDUS KURSĀ iznāca Latviešu folkloras krātuves izdevumā Rīgā, 1939. g. prof. K. Strauberga redakcijā. 1940. g. turpat iznāca otra grāmata SENIE JĀNI ZEMGALĒ. Komunistiem iebrūkot Latvijā, manuskriptā gājis bojā trešais plašais darbs — SENĀ GANU DZĪVE un kopīgi ar Ernestu Brastiņu pasāktā grāmata — MŪŽA GODI ZEMGALĒ.

LATVIEŠU ĢIMENES GODI ir plašākais šāda veida darbs latviešu literatūrā. Šai izdevumā plaši un izsmeltoši aplūkotas latviskās izdarības dažādos cilvēka mūža posmos:

- 1) BĒRNU GODĪBAS (dzemdības, krustības, rotaļas, bērnu audzināšana u.t.t.
- 2) TAUTĀS IESANĀS GODĪBAS (precības, derības, vedības, pūra vešana u.t.t.
- 3) SĒRŪ GODĪBAS (miršana, bēres, veļu gods).

Šī grāmata būs mīļa un dārga ikvienam, kam dārgi ir latviešu tikumi, mūsu tradīcijas, latviskā kultūra un kam krūtīs ir latvieša sirds. Bet sevišķi tā noderēs vecākiem un skolotājiem kā palīgīdzeklis bērnu audzināšanai par krietniem latviešiem.

Tāpēc ĢIMENES GODI nedrīkst iztrūkt nevienā latviešu ģimenē.

Prof. Dr. E. Blese saka:

„Ikvienam ieteicams pārlasīt šo ģimenes godu pētījumu ar dziļu nopietnību, un ja arī mūsu dienās mēs nevarētu tos atdarināt tā kā senāk, tad tomēr lai jūtamies no tiem svētīgi ietekmēti, un lai tie svētīgi ietekmē mūsu tagadni.”

LATVIEŠU ĢIMENES GODI

